

הישיבה הארבע-מאות-וחמישים של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, ז' בתמוז התשמ"ח (22 ביוני 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. שאלות בעל-פה

המשא-ומתן בענייני עובדי המשרד ולהביא ליישוב המחלוקת, וכך להביא גם לסיום העיצומים של עובדי משרד הפנים, גם שר הפנים, ראש הממשלה, מטפל בנושא. הוא שוחח עם נציב שירות המדינה בעניין זה, ויש תקווה שבזמן הקרוב ביותר תגיע השכיחה הזו לסיומה ויפסק הסבל של אזרחים רבים הזקוקים לשירותי משרד הפנים.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, פורסם ש-60% מהעובדים במשרד הפנים — כ-360 עובדים — נזקקים להשלמת הכנסה. האם נכונה הידיעה הזאת?

נוסף על כך, לפי העיתונות, המגעים בין ועד העובדים לבין אנשי נציבות שירות המדינה הגיעו למבוי סתום, מאחר שנציבות שירות המדינה מציעה תוספת של 10%, שתקוץ אחר כך, כאשר תינתן תוספת יוקר. זאת אומרת, שהמצב שבו 60% מהעובדים נזקקים להשלמת הכנסה יישאר בעינו.

מכל מקום, נראה לי שהעסק נמשך קצת יותר מדי זמן, ואם לשפוט לפי מה שקורה בשירותי הבריאות, אני חוששת שאנחנו הולכים לקראת פרצה נוספת כזאת, כשבכל פעם ייפגשו ולא תהיה תזוזה. נדמה לי, שהעניין נתון בידי שר האוצר, ואיך ייתכן הדבר להיות שראש הממשלה מנהל משא-ומתן עם נציב שירות המדינה ולא עם השר עצמו?

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

תודה. חברת הכנסת גרוסמן כבר שאלה את השאלה.

היו"ר ש' הלל:

אדוני סגן השר, בכבוד.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, ראשית, לגבי הנושא של השלמת הכנסה לעובדים, אין בידי הנתונים המדויקים שיאשרו אם אכן זקוקים 60% מעובדי המשרד להשלמת הכנסה. מכל מקום, אין ספק בכך, שהמשכורות של עובדי משרד הפנים נמוכות מאוד, ויש בהחלט מקום לשפר את המצב. אבל אנחנו בקיאים ויודעים מה המצב במשך בכלל. את הזכרת, חברת הכנסת גרוסמן, את נושא שירותי הבריאות, גם שם יש בעיות שכר קשות, ועם כל הטענות שניתן לטעון כלפי משרד האוצר — ואין זה חדש — צריך לזכור שהוא עומד בלחץ קשה מצד גורמים שונים במשק, ובכלל זה גורמים שונים במשרדי הממשלה, להיטיב את התנאים.

מאחר שלגבי עובדי משרד הפנים יש, על פני הדברים, יסוד לטענות לגבי תנאים גרועים — גם יחסית למצב עובדי המדינה האחרים — אני משוכנע שניתן יהיה לחקן לפחות חלק מהדברים בהקדם, ואז להביא גם לסיום השכיחה.

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

אנחנו עוברים לשאלות בעל-פה. אני מתכבד להזמין את חברת הכנסת חייקה גרוסמן להגיש שאלתא בעל-פה מס' 435, בעניין העיצומים במשרד הפנים.

435. עיצומים במשרד הפנים

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השאלתא שלי היא:

זה כשבועיים נוקטים עובדי משרד הפנים עיצומים: לא רושמים פטירות ולידות, לא מנפיקים דרכונים וחצודות זהות ולא מאריכים את תוקפם של מסמכים אלה.

ברצוני לשאול:

1. כיצד פותר המשרד את בעיותיהם של אלה החייבים לנסוע לחוץ-לארץ בדחיפות — מטעמי בריאות, מסיבות משפחתיות או מכל סיבה דחופה אחרת?

2. האם אזרחים הנשלחים מטעם הממשלה, מטעם הסוכנות או מטעם מוסדות אחרים נתקלים גם הם בקשיים?

3. כיצד חושב השר לפתור את הבעיות, ומתי?

היו"ר ש' הלל:

תודה. אדוני סגן השר רוני מילוא, בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, הרי התשובה על השאלתא של חברת הכנסת חייקה גרוסמן:

1. בעיות דחופות של אזרחים, החייבים לנסוע לחוץ-לארץ בדחיפות מטעמי בריאות ובנושאים של פיקוח נפש, נפתרות בעזרת ועדת חריגים הפועלת בכל שעות היום במשרד הראשי בירושלים. הוועדה מנפיקה אישורים טלפוניים או אישורים בכתב לקבלת השירות בלשכות למרשם אוכלוסין, ולאחר שמובאים לפניה פרטים המאמתים את הבקשה, היא מאפשרת במקרים כאלה את הוצאת הדרכונים.

2. התשובה חיובית, למעט נוסעים מטעם מערכת הביטחון ומקרים מיוחדים.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

התשובה על שאלתך — האם זה כולל את כולם — חיובית, למעט מערכת הביטחון ומקרים מיוחדים מאוד, כאשר צריך לנסוע למשימה שלא ניתן בשום אופן לדחות אותה. במקרים הנוגעים לשירות החוץ אפשר לעשות את זה.

3. מנכ"ל משרד הפנים ונציגיו מקיימים פגישות קבועות וקדחתניות עם נציבות שירות המדינה, בניסיון לקדם את

הי"ד ש' הלל:

כבר הרווחנו משהו.

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):

יפה. אבל, אני מצו לומר, שאם אכן כך הדבר, ואני משוכנע שכך הדבר, אזי הניסוח של נושא החיבור היה אומלל מאוד. שאלתי תלמידים רבים מה הם הבינו מהניסוח הזה, ומצאתי שהם לא הבינו כפי שאמרת, אדוני השר. נושא החיבור הוא: "...אם כן, אני יורד מן הארץ". אם הכוונה היא שלילית, צריך היה להוסיף לפחות את המלים: "האם אתה מסכים לזה? פתח את הנושא בכל דרך כתיבה הנראית לך".

בניסוח הנושא אנחנו רואים שלוש נקודות ואחריהן את המלים "אם כן, אני יורד מן הארץ", ודורשים מן התלמידים שיכתבו על זה. לא נוכר אפילו ברמז שיש כאן איזה כיוון שלילי.

אני רוצה לומר, שאם מדובר בדבר רגיש כל כך, מן הראוי היה לנסח את הנושא כך שלא יוכל להתפרש לשתי פנים, אלא שיהיה מובן מאליו.

אני רוצה לשאול אותך, אדוני השר, מה בדעתך לעשות, קודם כול כדי למנוע או כדי לחקן את הקלקול שהדבר הזה כבר גרם, ואיך אחה מתכוונן למנוע את הדבר הזה בעתיד, מי שאינו יודע לנסח נושאים כך שיהיו מובנים, אל ינסח. אבל לא ייתכן שהדבר ייכתב כך ויגרס חלילה נזק לתלמידיו.

הי"ד ש' הלל:

תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, בבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אני מבקש לשאול את שר החינוך והתרבות בעניין ניסוחים במשרדו, כי בזמן האחרון הובאו ליריעתי ניסוחים מספר של נושאים לחיבור בכיתות וגם של נושאים לחיבורים בבית בעניין זכויותיהם של הערבים בארץ, לגבי היותם מסכנים, על החיים האידיליים שהם חיים לעומת היהודים האלה שכאים כאילו כפולשים זרים.

אני בטוח שלא זאת היתה הכוונה, אבל יש ודאי משהו שצריך להיות אחראי לניסוחים לא מוצלחים של משרד החינוך, הנותן בכיתות שונות חומר לימוד שעלול להביא לטעויות.

אני רוצה לשאול את השר, אם הוא מודע לזה, והאם יש משהו שאחראי לכך שדברים כאלה לא יובאו בפני תלמידים.

הי"ד ש' הלל:

תודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב גיל, בבקשה.

יעקב גיל (המערך):

אדוני השר, בעקבות הדיון הנערך כאן עכשיו, האם ידון משרד החינוך בנושא מדיניות בתהיענה, משמעותה והשלכותיה?

השר י' הורביץ:

מה הוא אמר?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני הבנתי את השאלה, הבנתי את שאלתו ואת כוונתו.

הי"ד ש' הלל:

שר החינוך והתרבות, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

רבותי, אני רוצה להתייחס לדבריו של חבר הכנסת

אני מקווה מאוד, כי כשם שראש הממשלה, כשר הפנים, עושה מאמץ להביא לסיום השביתה ומנהל שיחות בנושא הזה גם עם שר האוצר וגם באופן ישיר עם נציב שירות המדינה — לא במקום, אלא נוסף על — ייקחו גם עובדי המשרד לתשומת לבם ויכללו בשיקוליהם את העובדה, שהשביתה הזו בתקופה הזו גורמת עומס וסבל רב לאזרחים רבים, ויעשו גם הם מאמץ שלא להמשיך בשביתה ולהסתפק במה שניתן יהיה להשיג במשא-ומתן, שכבר נמצא בעיצומו.

נדמה לי, שבזה השבתי על השאלות שהועלו. אני אבדוק את השאלה שהעלתה חברת הכנסת גרוסמן לגבי התוספת של 10% שתיבלע בתוספת היוקר וכעצם תחזיר את המצב לקדמו. עליי הנתונים שיש לי, המצב אינו כזה, כלומר, התוספות שבתן מדובר הן תוספות אמיתיות, ולא תוספות שתיבלענה בעתיד בתוספות היוקר. אבל, בהחלט, אבדוק את הנושא הזה, ואנחנו נמשיך את המאמץ להביא לפתרון מהיר של השביתה. אני מקווה שתוך ימים, אם לא פחות מזה, נוכל לכשר על סיזמה.

הי"ד ש' הלל:

תודה לסגן השר רוני מילוא.

הי"ד ש' הלל:

אני רואה שחבר הכנסת אלעזר גרנות אינו נמצא, לכן אני עובר עכשיו לשאלתא בעלי-פה של חבר הכנסת חיים דרוקמן, השואל את שר החינוך והתרבות בעניין בחינות הבגרות בחיבור.

436. בחינות הבגרות בחיבור

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני הושב-ראש, אדוני שר החינוך והתרבות, ביום ראשון השבוע התקיימה כתיבת הבגרות בחיבור. אחד הנושאים בבחינה היה, ואני מצטט: "...אם כן, אני יורד מן הארץ".

ברצוני לשאול:

מדוע מצא המשרד לנכון נושא בחיבור המעורר תלמידים למצוא צידוקים לירידה מן הארץ?

הי"ד ש' הלל:

אדוני השר, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

השאלתא אינה עושה צדק לא עם הנושא ולא עם התלמידים. אין צידוקים לירידה מן הארץ, ולכן לא היה יכול הנושא הזה לעזור את התלמידים בכיוון הזה. כל מה שבקש החיבור לעזור בתלמידים הוא להגיד כמיטב יכולתם ובגורמם, תוך כדי פיתוח הנושא, על היגיון מצוטט צורם ותפל שמשתרבב והולך כשגרת הדיבור בהזדמנויות שונות.

אני מניח שכל בעל חוש לשוני היה מבחין כי למלה ירידה שבנושא החיבור יש משמעות שלילית, וזו גם היתה הכוונה.

הי"ד ש' הלל:

חבר הכנסת דרוקמן, בבקשה.

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני השר, מקובל עלי שמשדר החינוך לא התכוון, וודאי שאין לו, חלילה, כוונה לעזור את התלמידים למצוא צידוקים לירידה מן הארץ.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
חבר הכנסת גיל אמר, שיש חברי כנסת החושבים שאפשר שלא להזכיר את נושא הירידה, כמו בתייענה הטומנת ראשה בחול הושבת שאם לא נגיד את המלה, אוי התלמידים לא ידעו זאת.

חשר י' הורביץ:
עכשיו הוא יודע מה הוא שאל.

היור' ש' הלל:
אדוני השר, להערתך לגבי התשובה של השרים בשאלות בעלי-פה — אני רוצה לציין שתי תשובות. האחת — אני אנוס עליי הדיבור, אנוס עליי החלטה מפורשת של ועדת הכנסת. ראיתי שחברת הכנסת גאולה כהן תמכה בשר, אבל חברת הכנסת גאולה כהן היא חברה בוועדת הכנסת, ושם התקבלה החלטה מפורשת שיש לעמוד על כך שהתשובה של השרים על שאלות בעלי-פה — — —

גאולה כהן (התחיה):
אני מקבלת את ההצעה של השר ואזום פעולה בנדון.

היור' ש' הלל:
זו היתה מחצית ראשונה של התשובה.

אני מרשה לעצמי להוסיף מעבר לתשובה הפורמלית, כי בכל הפרלמנטים בעולם, ששם יושבים בצורה של חצי עיגול, בכלל זה השרים — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:
באנגליה — — —

היור' ש' הלל:
לא. אדם עומד ומאחוריו יש אנשים. זה כל העניין. אין באנגליה, לא בצרפת ולא בפרלמנט האירופי מצב שכל מי שמדבר עולה על הכמה, בכלל זה השרים, והם מסתדרים באיזה אופן.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
מה הייחוד שלנו?

היור' ש' הלל:
זה הייחוד שלנו — עם הפנים אל המזרח, בבקשה. מכל מקום, התופעה הזאת מקובלת בכל הפרלמנטים. מקובל שגם חברי פרלמנט וגם השרים משיבים ממקום מושבם, ומטבע הדברים יש מי שרואים את המשיב ויש מי שנמצאים מאחורי גבו. הדושיח המתקיים בשאלות בעלי-פה יאבד מטעמו, לפי דעתי, אם כל פעם השר יעלה ויירד וכן הלאה. אבל זו החלטה שאני, כאמור, אנוס לפעול עליה, וכל עוד לא תשנה ועדת הכנסת את עמדתה, אינני יכול לנהוג אחרת.

ב. שאלות ותשובות

בתוכנית "זה הזמן" כיום שני, ג' בניסן התשמ"ח, 21 במרס 1988, ראיין המנחה רון כן-ישי שתי אמהות. האחת — יפה מוטיל — יהודייה חושבת ביחידות, השנייה — נדירה קבורקיאן — ערבייה אזרחית ישראל, חושבת העיר העתיקה בירושלים.

המגמתיות הבוטה בריאיון נגזרה מן העובדה, שלרשות האם הערבייה עמד זמן כפול להחבטאות מלאם היהודייה (כתשע דקות מול ארבע דקות לערך).

דרוקמן. הנושא של הירידה מן הארץ וההתמודדות עם הכעיה הזאת אינו מועלה רק בכנסת או בעיתונות אלא תופס מקום גם בכתיבה הספר. איפה חבר הכנסת דרוקמן? הנה אתה מאחורי, אני רואה אותך.

אדוני היושב-ראש, בהזדמנות זו שאתה מנהל את הישיבה אני רוצה להזכיר, כי הצעתי פעם, שגם על שאלות בעלי-פה ישיב השר מעל הדוכן, כי לא נעים לדבר אל מישהו היושב מאחורי גבי.

היור' ש' הלל:
אעיר על זה כסיום דברך.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
בבתי-הספר מתקיימים דיונים בנושא הירידה, מדוע? מפני שזו שאלה בוערת. אתה חושב שבני הנוער שלנו אינם קוראים עיתונים, אינם שומעים ואינם יודעים מה מתרחש, ואינם רואים סטטיסטיקות? לא זו בלבד, אלא שאנחנו העברנו גם מחזה בנושא הירידה עם מספר קטן של משתתפים. מוכן שבסיפוי של המחזה יש פעולה נגד הירידה, אבל במחזה עצמו מתפתחות הדילמות ושמשעים דיונים. אני מעריך שזה אחד הדברים שמצדיקים בסופו של תהליך כתיבת חיבור.

יכול להיות שהניסוח צריך היה להיות יותר טוב, שלא ייתן פתח למישהו לחשוב שאנחנו מעודדים את זה, אף כי אלה נראים דברים מוכנים מאליהם, ובחור או בחורה בני 18, שעוד מעט יהיו אחראים לחיי אדם בצבא, יודעים להבין גם את הדבר הזה.

לגבי יתר הניסוחים שחבר הכנסת שפט הזכירם, אני אומר לך, כי האחראי העליון לגבי הניסוחים של נושאי החיבורים הוא המפקח על הספרות אברהם גרין. מר אברהם גרין הוא המפקח על הספרות, ואני מניח שהוא אחראי פורמלית לכל הניסוחים הללו. אבל אינני יודע אם הוא רואה כל נוסח של כל שאלה ושאלה. אני אעביר אליו את הדברים שנאמרו כאן.

אם יש לך, חבר הכנסת שפט, ניסוחים שמפניהם במיוחד אתה חושש, מפני שיש בהם איזו בעייתיות, אודה לך אם תביא אותם לידיעתי. אני מודה ומתוודה שאני אינני רואה לפני הבחינה את השאלות, מחשש הדלפה אולי.

ולבסוף, על שאלתו של חבר הכנסת יעקב גיל נרמה לי עניתי בתחילת דברי.

היור' ש' הלל:
אולי גם תפרש את משמעותה לחברי הכנסת שטענו כי לא הבינו מה הוא שאל.

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):
צריך שיהיה ניסוח ברור.

היור' ש' הלל:

אנו עוברים עתה לשאלות ותשובות. אני מתכבד להזמין את כבוד שר החינוך והתרבות להשיב על שאלות, והפעם עם הפנים אל הקהל.

4365. מגמתיות בתוכנית טלוויזיה

חברת הכנסת מ' גלזר-העסה שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י' בסיון התשמ"ח (26 במאי 1988):

ברצוני לשאול:

1. האם הנושא "חינוך לדמוקרטיה" שמשדרך אמון עליי מחייב את עובדי הטלוויזיה לישמו בפועל ולהוות דוגמה נאותה לצופים?

2. האם נשמר איוון דמוקרטי כאמור בתוכנית זו? אם לא — האם בדעת השר לנקוט אמצעים נגד המראיין רון בן-ישי?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מתן הזדמנות ביטוי הוגנת לכל מרואיין הוא אל"ף-ב"ת מקצועי ברשות השידור, ואין לזה שום שייכות לתוכניתו החינוכית של משרד החינוך והתרבות.

2. התשובה חיובית. מייד לאחר השידור נבדקו זמני הדיבור של שתי המשתתפות, ונמצא שהגברת יפה מוטיל דיברה זמן רב מן הגברת כבורקיאן. ההתרשמות ההפוכה נובעת, כפי הנראה, מן העובדה, שהמנחה קטע את דבריה של הגברת מוטיל כאשר חרגה מן התכנון שהוכן מראש ובמקום להציג תפיסת עולם גלשה לפולמוס. לפיכך יצא המשדר כולו לקוי, ואפילו מפיקיו ומשתתפיו מעובדי הרשות — אין דעתם נוחה הימנו. אבל אלו הסיכונים בשידור המכונה "חי".

4393. הוראת עיקרי הנצרות והאסלאם לתלמידי כיתות ד' — ו'

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ' בסיוון התשמ"ח (5 ביוני 1988):

בעיתון "יום השישי" מיום כ"ו באייר התשמ"ח (13 במאי 1988) פורסם, כי משרד החינוך והתרבות עומד לפרסם חוברת ושמה "מדרין למורה" במסגרת תוכניות המפגשים בין נוער יהודי לערבי.

ברצוני לשאול:

1. האם אכן ממליץ משרד החינוך והתרבות ללמד לילדי כיתות ד' — ו' את עיקרי הנצרות והאסלאם כפי שנאמר בפרסום הנ"ל?

2. האומנם קיימת מגמה להביא את התלמידים להכרה טובה יותר של הדתות הנ"ל?

3. מדוע נבחר דווקא ציור של כנסייה במרכז תרשים של ירושלים בחוברת הנ"ל?

4. האומנם ממליץ משרד החינוך והתרבות על ארוחות צהריים משותפות של ילדים ערבים ויהודים לפני המפגשים?

5. האם תורה להגביר את הלימודים ביהדות, בתורה ובמצוות?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מדובר בנושא "היהודים והערבים במדינת ישראל", שפותח בשביל תלמידי כיתות ו'. הנושא נלמד כפרק בלימודי הגיאוגרפיה היישובית של מדינת ישראל, בכתיסספר ממלכתיים, יהודיים וערביים כאחד. בנושא זה לומדים התלמידים להכיר את תחבלי הארץ, את היישובים השונים בתבל ואת התושבים החיים בהם. התלמידים לומדים על צורות יישוב שונות, על מקורות פרנסה, על תמורות בחיי התושבים, על

אורחות חייהם, על מנהגיהם ועל דתם. אחד המאפיינים של האוכלוסיות השונות הוא הדת, וכדי שתלמידים יבינו מה היא הדת הם לומדים את עיקריה.

2. אין כל כוונה להטיף לדת זו או אחרת, אלא המטרה היא לתת לתלמיד ידע בסיסי בלבד. מן הראוי לצייין שכל התלמידים, יהודים וערבים, מקבלים גם ידע בסיסי על היהדות.

3. האיור שבמרכז התרשים, המופיע במהדורה הפנימית, שהיא מהדורת ניסוי, נפסד בהדפסה. במקור יש באיור הכותל המערבי, כנסייה ומסגד המצויים בירושלים. במהדורה הסופית לא יופיע כלל איור בתרשים.

4. אכן, בנושא נכללו מפגשים בין תלמידים יהודים וערבים כאמצעי משמעותי להיכרות הדדית. במפגשים, המתוכננים מראש היטב על-ידי המורים, מתארחים התלמידים אצל שכניהם ומארחים אותם. כעת האירוע או כטיל משותף מוצע להכין ארוחה משותפת. אולם, נאמר בפורש במדריך שיש לברר תחילה את שאלת הכשרות. אין אנו ממליצים על ארוחה משותפת אם קיים חשש כלשהו לפגיעה ברגשות ובמנהגים דתיים של שני הצדדים, כמו שמירה על כשרות, מאכלים שאינם מותרים ימי צום.

5. לפי תוכנית הלימודים מלמדים יהדות, תורה ומצוות במסגרת לימודי חובה במקצועות: תנ"ך, תורה שבעל-פה, ספרות והיסטוריה יהודית. אין התוכנית של המפגשים גורעת מהיקף לימודי היהדות שנקבע על-ידי מערכת החינוך. המקצועות הללו מהווים 30% בערך מסך כל תוכנית הלימודים.

4405. מדרשת "אדם"

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בסיוון התשמ"ח (9 ביוני 1988):

מדרשת "אדם" פועלת בתאיאום עם היחידה לחינוך לדמוקרטיה ולדו-קיום ובתמיכתה. מרשימת חברי הנשיאות ניתן להתרשם, שמדובר בגוף בעל גוון פוליטי ואידיאולוגי מובהק ולא במוסד חינוכי. לפי דבריהם, הם פועלים במשדר שהוקצה להם על-ידי משרדך.

ברצוני לשאול:

1. האם נכון שמשדרך הקצה למדרשת "אדם" משרד?

2. האם משרדך פועל להשיג למדרשה מבנה לצרכיה?

3. מה הוא סך כל הכספים שהועברו אל מדרשה זו על-ידי משרדך מאז היא החלה בפעילותה? מה היא השתתפות המשרד השנה?

4. האם ידוע למשרדך סכום הכסף שמועבר אל המדרשה מיתר משרדי הממשלה, אם בכלל?

5. האם התערכה אי-פעם היחידה לחינוך לדמוקרטיה ולדו-קיום בנעשה במדרשה מבחינה פרדוגית או בתוכן של הפעילות כדי לשנות או לאן פעילות זו?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

למשרדנו אין קשר עם נשיאות המדרשה, שהוקמה בשלב מאוחר יותר. עיון ברשימת חבריה מגלה אנשי אקדמיה בצד מחנכים, 38 במספר, ואנשי ציבור, ואלה האחרונים כאים מחוגים שונים, לרבות הליכוד, כך נמסר לי.

חוברת שיוצאת על-ידי המשרד, ואני כתבתי מברא, והמנכ"ל כתב מברא. על כן כתבנו להם מכתב מחאה על החוברת הזאת.

בהתאם לאופן שבו תפעל הנהלת מדרשת "אדם" בעתיד, ייבדק טיב הקשר אתה להבא.

הי"ר ש' הלל:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני השר, איך הוא מתייחס לעובדה שמנהל היחידה לדמוקרטיה ולדו"קיום במשרד החינוך, מר יצחק שפירא, הוא גם חבר הנשיאות של מדרשת "אדם"?

הי"ר ש' הלל:

תודה. אדוני השר, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אבדוק זאת אתו. לא ידעתי על כך. אבדוק באיזה שלב הוא היה חבר, האם לפני כן או לא. יכול להיות שהוא היה חבר לפני כן. אבדוק עובדה זאת.

הי"ר ש' הלל:

אני מודה לאדוני שר החינוך והתרבות וסגן ראש הממשלה.

מאחר שחבר הכנסת גרנות לא היה בהתחלה, ועכשיו השר איננו, נעבור לסעיף הבא בסדר-היום.

ג. הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל החלטת הממשלה לכפות על מהגרים יהודים מברית-המועצות עלייה לישראל

הלצאת לארץ או לחזור הביתה? יש להניח כי מאחר שיצאו מברית-המועצות, יעדיפו כבר להמשיך לישראל. לשם ביצוע הליך כל כך מסוכן יש צורך, כמובן, בשיתוף פעולה בין-לאומי, שנועד כולו לעקוף את אמנת הלסינקי, המכירה בזכותו של האדם להחליט באורח חופשי על ארץ היעד שלו.

לישראל לא אכפת כנראה להיראות כמפירת האמנה, כי הלא לישראל הכול מותר. היא מפירה, למשל, את אמנת ז'נבה, וכידה הטענה כי בכל היא לוחמת על קיומה. לכן מקווה הממשלה כי גם הפרת אמנת הלסינקי תוסכר כאותו אופן.

אך לפי שעה אין סימנים לכך שברית-המועצות מוכנה להופיע כמפירת אמנת הלסינקי למען ישראל, בייחוד לאחר הליך כל כך מסוכן יש צורך, כמובן, בשיתוף פעולה בין-לאומי, שנועד כולו לעקוף את אמנת הלסינקי, המכירה בזכותו של האדם להחליט באורח חופשי על ארץ היעד שלו.

והנה, במצב כזה, כששום דבר לא ברור ואין לוח זמנים לביצוע, וברור כי יהודי ברית-המועצות ברובם אינם רוצים לעלות לארץ, ואין לממשלה כל תוכנית כיצד להתמודד עם אותם עולים אנוסים, שכל כך ברור שיעשו הכול כדי להיחלץ מן המלכודת שאליה הוליכו אותם, על כורחם, במצב כזה מקבלת הממשלה החלטה עקרונית שמעידה יותר על פחדיה ועל מבוכתה מאשר על תבונה וחושפת אותה לביקורת בין-לאומית כמדינה המוכנה להתעלם מזכויות האדם.

פחדיה של הממשלה נובעים מן החזות האיומה העומדת לנגד עיניה. שהיהודי ישראל לא יוכלו להוסיף להיות רוב בארצם. הפחד שהדיר שינה מעיני גולדה מאיר המנוחה, הפחד

נראה כי המכנה המשותף להם הוא תמיכה בתוכניות החינוכיות של המדרשה.

1. במהלך שנת הלימודים הנוכחית שותפו נציגי המדרשה במשך כחודשיים בפריקט שנוהל ממשרדי היחידה לחינוך לדמוקרטיה. משרדה של מדרשת "אדם" נמצא במרכז הנופש ביער-ירושלים, וזה לא הוקצה על-ידי משרד החינוך והתרבות.

2. התשובה שלילית. אם כי בעבר נמסר לי שהמליצו על כך בפני ראשי ערים, שהתעניינו בתוכניות המדרשה.

3. משרד החינוך והתרבות לא העביר כספים כלשהם למדרשה בשום שלב, גם לא השנה.

4. לא ידוע לנו על העברת כספים ממשרדי ממשלה אחרים.

5. אין לנו יכולת להתערב כשמדובר בגוף וולונטרי. אף-על-פי-כן, היחידה לחינוך לדמוקרטיה המליצה להנהלת המדרשה שלא להוציא לאור חוברת מסוימת לפני שיתקבל משוב ממורים ומנהלים, והמלצה זו לא בוצעה.

כמו כן, השמענו ביקורת על פרסומים לא מדויקים מצד הנהלת המדרשה בכל הנוגע לקשריה עם משרדנו. ביקורת זו נמסרה להנהלת המדרשה בכתב. אנחנו כתבנו להם. הם הוציאו חוברת, ובראשית החוברת הם פרסמו חזר שאני שלחתי לבתי-הספר, בצד זה חזר מנכ"ל לבתי-הספר, אבל כאשר הדביקו את החזורים לחוברת, יכול הקורא להתרשם שזוהי

הי"ר ש' הלל:

הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל החלטת הממשלה לכפות על מהגרים יהודים מברית-המועצות עלייה לישראל.

אני מודה שלא הייתי ער להגדרה הזאת, לפחות את המלה לכפות הייתי צריך לכתוב במרכאות כפולות.

בבקשה, חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החלטת הממשלה לנסות ולחייב את יהודי ברית-המועצות, היוצאים ממנה עם ריזות ישראליות, לעלות ארצה על-כורחם היא החלטה של חבר אנשים מבוהלים ומפחדים, העומדים בפני בעיות שאין בכוחם לפתור אותן ואין הם יודעים כיצד להתמודד אתן.

פגם ראשון וכולט לעין בהחלטה זו של הממשלה הוא, שאין היא יודעת אפילו כיצד לממש אותה. הלא הנהג בעולם הוא, שוויה מקנה רשות כניסה לארץ המעניקה אותה. אין ויה הכופה על מקבלה לבוא לארץ שהעניקה אותה. איך, אם כן, תנהיג הממשלה חידוש זה ותכפה את הנסיעה על מקבלי הוויה?

מתקבל הרושם, שיש לממשלה כוונה לחייב את מקבלי הוויה להגיע למקום שבו לא יהיה להם התופש להחליט, ושם הם יאולצו לעלות למטוס שיישאם לארץ. מקום זה הוא כנראה רומניה. כיצד יגיעו היהודים לרומניה? הם יקבלו ויזת יציאה מברית-המועצות. כנראה בשגרירות ההולנדית, שתתיר להם להגיע לרומניה, ושם יהיה עליהם, כנראה, לפנות לשגרירות ישראל כדי לקבל ויזה לארץ. אז הם יעמדו בפני השאלה:

על כורחם. ברור שרובם ירדו שוב, כי מה ישכנע אותם להישאר? — מחיר הכרטיס לארצות-הברית שיהיה עליהם אולי לשלם מכיסם, או אולי המשטר החמור של תלות בביורוקרטיה השוורת בארץ, או שירות המילואים ללא סוף בתפקידים מאוסים, או מצב כלכלי לחוץ?

שמעתי בדיון את השתתף עם נציג הסוכנות כווינה ואת הסבריו לאירצון היהודים לבוא לישראל. שמעתי מפיו, שהם מפתחים עד כדי כך, שהם מתחמקים אפילו מפגישה אחת. לפי תפיסתם הם יצאו מארץ תלאכות, כמו הדורות הקודמים של מהגרים יהודים, ואין הם רוצים להמירה בארץ תלאכות אחרת. בממשלה נאמר, כי יהודים אלה נתונים לתעמולת כוזב סובייטית על ישראל, ולכן הם פוחדים לבוא אליה. אך מה אפשר לומר על החלטת המתבססת על נתון שקרי כזה? הלא את התדמית של ישראל הם מקבלים מקרובים ומידידים שכבר הגיעו הנה ונחשבים מכתבים. מכתבים אלה הם המפיצים את התדמית השלילית של ישראל. ושערו בנפשכם מה יהיה כתוב במכתביהם של הבאים מאונס.

ובינתיים, בעולם הרחב רבים המתנגדים להחלטת הממשלה. מובן, הממשלה תוכל תמיד לעשות שריון בעזרת הפראזה האומרת, שלא חשוב מה יאמרו הגויים, חשוב מה יעשו היהודים. אך יהודים אינם מצויים רק בישראל, ורבים מאלה המצויים בארצות הברית מתנגדים לעלייה כפורה. כל ישותם דוברת חופש הגירה, והוא יקר להם יותר מההצטרפות הטכנית של הסוכנות ושל הממשלה. הלא מתוך תמיכה ביהודים האלה אמרה ממשלת ארצות-הברית את אשר אמרה על החלטת הממשלה. והיהודים האלה לא "עושים עלייה", אלא עושים קליטה — והרבה יותר טוב משעושים זאת אצלם. הם קולטים יפה וכאהבה את התגבורות לקהילותיהם, וממלאים את לבות הבאים רגשי תודה על החסד שעשה עמם גורלם שהביאם לארץ מאושרת זו, לארצות-הברית.

כדי להתחרות ברמת הקליטה בארצות-הברית יש לשנות בארץ את האוריינטציה כולה, לחדול להיות ארץ מצוד ופורענות ולהיפך לארץ המושכת את המהגרים. אז הם יבואו גם כלי "גיוויאה אנד סאמאריה", כי חספיק להם בהחלט ישראל החיה בשלום ובביטחון. אין הם מבקשים יותר מכך, וגם זאת מסרכת הממשלה להבין.

לכן, אם רוצה הממשלה לעודד עלייה מרצון, עליה לשנות את תרמיתה של ישראל כמדינה החיה כריב וכמדון עם סביבותיה. מתדמית של מדינה הרומסת ברגל גסה את זכויותיו של עם אחר ומשום כך ידה כבול יד כול בה. כשתהיה ישראל למדינה נאורה, חופשית מיוחד ומשחררת ממעגל האיבה שהיא מהדקת סביב עצמה כמו ידיה, כשהיא תעמיד את ערכי השלום והצדק בראש מעיניה ותשתחרר מסיטתיה בדבר הסכנה הדמוגרפית ככך שתכיר בזכותו של העם הפלשתיני לחירות ולעצמאות — אז גם יגדל כוח המשיכה שלה והיא לא תזדקק לתככים של כפיית עלייה, המבאשים את ריחה בעולם וממיתים חרפה על כולנו. אך הממשלה, כידוע, נוהגת אחרת, ובהחלטתה האחרונה הגדישה את הסאה עד לכלי שאת.

על כן, אנו מציעים כי הכנסת תביע אי-אמון בממשלה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מפני המון הילדים הערכים הנולדים מדי לילה, הפחד הזה ממלא, כנראה, את לבותיהם של שרי ישראל היום.

מה שמגביר את הפחד הוא הירידה הגדולה מישראל של אנשים אמידים ובעלי אפשרויות לקיים רמת חיים נאה בארץ. כפי שמעידים גורמים בקיאים בנושא בארצות-הברית, אין בתולדותיה של ארץ מהגרים ענקית זו תקדים לסוג כזה של מהגרים — שבאים ומרושנים, הבאים כשבידם די כסף לרכוש דירה ולהתבסס. אין אלה מהגרים הבאים עם תרמיל נודים לארץ האפשרויות הכלתי מוגבלות כדי להשיב את נפשם.

ומה שמגביר עוד יותר את פחדם של השרים הוא העובדה, שיהודים מארצות הרווחה אינם מוכנים לעלות.

ובכן, נוכח ירידה מהארץ והעדר עלייה מארצות הרווחה, מנסה הממשלה לשכך את פחדיה עליידי הבאת עולים מחוסרי ברירה.

הלא כך נולדה הכשרתם לעלייה של יהודי אתיופיה, שלאחר שנים של התנגדות עיקשת מצד הרבנות התגברה עליה סוף סוף הממשלה והביאה אותם ארצה כדי להתמודד עם הסכנה הדמוגרפית.

הטרגדיה של עולי אתיופיה טרם הסתיימה, אבל את הלקח הברור מהפרשה הזו לא ניסתה הממשלה אפילו ללמוד. הלקח הברור הוא, שאין לממשלה הפועלת תחת לחצים פסיכולוגיים כלתי רציונליים כל אפשרות לראות את הנולד שעה שהיא מקבלת החלטות נמהרות על גורלם של אנשים שאין היא מכירה ואין היא שואלת את פיהם. לפיכך היה זה מתוכננת שלא לקבל על עצמה אחריות למהלכים שאין היא מסוגלת לצפות את אחריהם.

אבל חמורה לא פחות התעלמותה של הממשלה מן ההיסטוריה של עם היהודי במאה השנים האחרונות. האם יהדות ארצות-הברית הגדולה והעשירה נולדה שם עם האינדיאנים? הלא יהודי ארצות-הברית הם צאצאי מהגרים היהודים שהגיעו מרסיה ומשאר ארצות אירופה המזרחית. עלימנת לאפשר למהגרים אלה להגר לארץ חפצם, כמו ארגונים גדולים כמו "היאס" וה"גוינט", שמעולם לא קיבלו את הטענה, שעם קום מדינת ישראל בטלה זכותם של יהודים להגר למקומות בחירתם. מעולם גם לא יצאה מישראל תורה השוללת מיהודים את זכותם להחליט על מחוזות חפצם. אם ישראל אינה מושכת יהודים, עליה להגביר את כוח המשיכה שלה, ולא את כוח הכפייה שלה.

המצב שבו מנסה מדינת ישראל להיעזר בכוח הכפייה של ברית-המועצות ושל רומניה על-מנת לכפות על יהודים לבוא הנה הוא סמלה הממזה ביות והקולע ביותר של פשיטת הרגל של הציונות. מה נותר עוד מן הציונות מלבד הרצון החופשי של יהודים לבוא לישראל? הלא קרן-הקיימת לישראל, קרן-היסוד והסוכנות היהודית הן שרידים אנכרוניסטיים מתקופה שחלפה לכלי שוב; סמלים גוססים של ניוון, של חוסר רלבנטיות, של מיסוד האפליה הלאומית כלפי האוכלוסייה הפלשתינית החיה עמנו פה בישראל.

כל מה שעוד נותר מהרעיון הציוני המקורי הוא התשוקה והכמיהה של יהודים לישראל, והנה גם את זאת מבקשת הממשלה לחסל מעתה. אם תקום מדינתה, יובאו הנה יהודים

ד. הצעת סיעת תנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה בשל קריאת חבר הכנסת דראושה למדינות ערב לתמוך באינתיפאדה

שלהם הם צוברים נשק בכמויות אדירות, רוצחים יהודים, יהודים מפחדים לנסוע בכביש ואדי-עארה, ילדים יהודים גדלים עם פחד מפני הערבים בתוכם. לעומת זה, שונאינו אזורים ביטחון עצמי, הם מתרבים היום, הם מולידים בקצב מדהים, ולמה לא? אנחנו עם נבל ולא חכם, משלמים להם בעד כל ילד דמי ביטוח לאומי, הם יהיו פה רוב, הכביה איננה אכזרים, הכביה היא דמוגרפיה ודמוקרטיה מסולפת ומעוותת.

רוצחים אותנו, ושר הביטחון האומלל מפטיר: אי-אפשר לצבא להגן על כל יהודי, האזרח חייב להגן על עצמו. כך אמר שר הביטחון: האזרח חייב להגן על עצמו. ואם הוא אכן מגן על עצמו, מה קורה? — מעצר, משפט וכלא. חייל יהודי, אתיופי, הרג ערבי בעזה, בתור חייל הרג ערבי בעזה, מה מגיע לו? — מגיע לו צל"ש. הוא קיבל שנה מאסר בפועל, הוא יושב עכשיו בכלא-יש.

שרויים אנו בבית-משוגעים אחד גדול. שבוים אנו בידיהם של גמדים. ראש הממשלה הקטן מחיך, שליו, מדקלם: יהיה טוב, נתגבר. בינתיים, כל שבוע עוד יהודי נרצח.

ממשלת החמורים, ממשלת החמורים, והחמור מכול — בתוככי ישראל, בתוככי ירושלים, בתוככי כנסת ישראל יושבים ח"כים מסיתים, ממרירים, בוגדים, גיס חמישי בתוכנו, שונאי ישראל החולמים על חיסולה של המדינה, מדינת היהודים.

יושב כאן חבר הכנסת דראושה, חבר כנסת ערבי שמתראין בעיחון "אל-אכבר" בקהיר ומדבר על האינתיפאדה. חבר כנסת מישראל מדבר על המרד הערבי נגד המדינה שבכנסת שלה הוא יושב. הוא מדבר על מרד שכוונתו לרצוח יהודים, לחסל אותם, וקורא למדינות ערב לסייע למרד, למורדים, לאויבינו. הוא יושב כאן. שמיר, פרס — אין תגובה, אין קול, אין עונה. איפה הם? — אינם. והיועץ המשפטי חריש הופך לחישיש, לא שומע, לא מדבר.

אותו אדם, וגם חבר הכנסת זיאר, שחיבר את שיר התהילה לטנקים המצריים שרמסו את גופותיהם של חיילי צה"ל במלחמת יום-הכיפורים; ומיעארי, איש "אל-ארד", שזנא ישראל שפצה נגדו, ושישב פה בכנסת המלאה ואמר בינואר השנה: זה כבוד, זה כבוד? אולי לו זה כבוד. לנו זה בושה וחרפה. אילו ישב אדם זה כפרלמנט בסוריה ואמר משהו כזה, היו חוללים אותו.

רבותי, דעו, לא לעולם שקט ואדישות. לא לעולם יהיה כאן ציוות עיוור. העם הזה מגיע לקץ הסבלנות. אי-אפשר כך. אני יושב בתוכם, אני מגיע אליהם, אני שומע את הסבל שלהם. אם אנחנו לא נטפל בערבים הפוגעים בתוכם, חס ושלום, העם יקום ויתקומם, ואת זה אף אחד לא רוצה.

אני מציע להביע אי-אמון בממשלה האומללה הזאת.

היור"ר ש' הלל:

תודה רבה. אני מתכבד להזמין את השר יעקב צור להשיב על הצעת האי-אמון בממשלה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בטרם אבוא לענות על הצעת האי-אמון, ברצוני להזכיר לחברי הכנסת, שלפני שבוע ימים קיבלה הכנסת את ההחלטה הבאה: "הכנסת קובעת, שהמאבק למען יציאת יהודי ברית-המועצות ועלייתם לישראל

היור"ר ש' הלל:

אני מזמין את חבר הכנסת מאיר כהנא להגיש הצעת אי-אמון לממשלה בשל קריאת חבר הכנסת דראושה למדינות ערב לתמוך באינתיפאדה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשרי ילדותנו שלא ביישה את זיקנותנו. אחמול, בעיר העתיקה בירושלים, נעצר בני בנימין זאב, עם עוד כמה צעירים של תנועת "כך", על שכאן לעזרת יהודים שהותקפו על-ידי ערבים. כאב יהודי גאה אני, שבני היה בין יהודים אמיצים שהחזירו מכות לערבים תוקפים, מנוולים, צמאים לדם יהודי.

כאב יהודי גאה אני, שבני וצעירי "כך" למדו את תורת משה באמת ובתמים, הדורשת אהבת ישראל ונקמה בגויים המצרים לעם השם. כאב יהודי שרואה ומתבייש בטרגדיה, בהפקר ובאסון הלאומי הפוקדים את העם, העם בישראל, השבוי בידיהם של מנהיגים קטנים, גמדים, גויים מתיוונים, קורא אני אל בני החכם והאמץ, היושב עכשיו במעצר, קורא אני אל כל הצעירים של תנועת "כך", החכמים והאמיצים, שנעצרו על שהגנו על כבוד יהודי, קורא אני אליהם כולם את המלים של שלמה המלך, עליו השלום: בני, אם חכם לך ישמח לבי גם אני.

אכן, אשרי ילדותנו שלא ביישה את זיקנותנו.

אם אלה הם דברי כאב יהודי, גם אשפוך את שיחי בכאב יהודי, כאב יהודי הנובע מסכלות יהודית, מרשעות יהודית, הסכלות והרשעות של הממשלה, ממשלת סכלים, ממשלת המערך והליכוד. הכאב שאני מרגיש היום הוא הכאב של כל העם, כאב לאומי, כאב של כל יהודי שפוי המסתכל על מה שנעשה בארץ והוא חרד לגורלו מול השואה המרחפת על ראשיו ומתקרבת, חס-רשלום, מחר. על זה קרא הנביא ירמיהו: למה היה כאבי נצח ומכתי אנושה.

חברי הכנסת, כחלם היינו, לבית-משוגעים דמינו. מטורפים משלו בנו, פורק אין מידם.

באותה ירושלים שבה בני ותכריו מ"כך" נעצרו אתמול על שהגנו על הכבוד היהודי, משתוללים ערבים יום יום, רוגמים יהודים באבנים, מכים יהודים ללא פחד, דוקרים יהודים, כאשר המשטרה המקומית עומדת חסרת אונים, כבולה על-ידי הוראות מטורפות. אימפוטנטים, אין ביטחון היום בירושלים, מפחדים היום ללכת בכירה של המדינה, להגיע לכותל, לשערי-שכם, מפחדים להגיע לקברי אבות בהר-הזיתים. בושה וחרפה, חילול השם, השוטרים בעיר העתיקה, רובם ערבים הם, ערבים השונאים אותנו, את המדינה, את העם היהודי, והם שקיבלו את האישור ואת הזכות לטפל בשמירת התוק, לעג לרש.

אתמול השתתפתי בהלווייתו של אלי כהן, השם ינקום דמו, היהודי שנרצח כדם קר ובאכזריות ערבית טיפוסית בתוך המשק שלו במושב שקף, זוועה. תוצרת ממשלת הננסים הזאת של שמיר ופרס. הנרצח השאיר אלמנה בהיריון ושתי בנות קטנות. הוא השאיר גם מושב אשר חודשים על גבי חודשים היה מטרה להתקפות ולהתעללויות של ערבים ללא כל עזרה מצד צה"ל.

חברי הכנסת, הערבים שורפים את המדינה, בכפרים

הייתי רוצה לשמוע מחבר הכנסת מתי פלד — בתוך כל דברי הביקורת שלך, חעמוד כאן ותקרא ליהודי ברית-המועצות לבוא לישראל, ויעשו הם מה שיחליטו. כיהודי, כאיש הארץ הזאת, כלוחם בארץ הזאת, אין לך מלה אל יהודי ברית-המועצות לקרוא להם לבוא לכאן, למולדת היהודית?

האונתי יפה לכל מלה שלך וכמעט הייתי צריך לשאול אותך: חבר הכנסת מתי פלד, מה אתה עושה כאן? אפילו לא מלה אחת? האם זה כל מה שיש במסר היהודי שלנו במדינת ישראל אל העם היהודי? אפילו לא לקרוא לו לבוא לכאן ברגע שהוא נוטש את הגולה?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
יש הבדל בין לקרוא לבין לכפות.

השר לקליטת העלייה י' צור:
אתה גם לא קראת. לפעמים, מה שאין בדברים חמור כמו מה שיש בדברים. אלה הם מאמרי הביקורת שאני קורא היום.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למרות ההחלטה שלכם באותו יום — — —

השר לקליטת העלייה י' צור:
רכותי, האמינו לי — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מסכימה לכל מלה שאתה אומר.

קריאות:
— — —

השר לקליטת העלייה י' צור:
אלה הם לבטי אמת. הם לא לבטים מפלגתיים. הם לא לבטים של השקפת עולם. הם לבטים של אמת. לפעמים אתה ממשיך להתלבט ואינך חייב להחליט. אתה אומר: נראה מה יהיה. כל השאלה הזאת מלאה לבטים.

אנחנו עומדים באיזו נקודת זמן. נפלה הכרעה, אולי ההכרעה ההיסטורית ביותר.

האם יש למישהו ספק שצריכה להיות עמדה נחרצת שבה שתי המפלגות, המערך והליכוד, יעמדו אל מול המנהיגות היהודית בארצות-הברית? האם אסור לנו להיפגע שיהודי היוצא מהארץ נחשב היום פליט. האם אין לנו מה לומר על זה? האם לא היה לנו אז מה לומר על זה? לשם מה קמה המדינה היהודית הזאת. האם לא לשם כך שלא יהיו עוד פליטים יהודים? לנו מטיפים מוסר, מדינות שסגרו חופים בפני יהודים? האם לא יהיה לנו מעט כבוד ישראלי לומר: אין עוד פליט יהודי. יש יהודים שאינם רוצים לבוא לחיות בישראל. האם אני יכול לחיות בשקט כשנחשבים ליהודים לצאת כתוצאה ממאבק יהודי וציוני והם ייקראו בעולם הזה פליטים? פליטים של מי? זה בהחלט פוגע בשורשי הקיום והתוכן היהודי של ישראל. התוכן הציוני שלה.

גם אני רוצה שיהיה לארץ הזאת יותר כוח משיכה. דעותינו חלוקות בשאלה מה יביא את זה. אבל אינו לנו אם נאבד את הביטחון בכך שבכל מצב זו המדינה שלנו ואין אחרת.

אני רוצה לשאול אתכם שאלה שתיראה לכם משונה מאוד. האם גם ליהודי שיוור ממדינת ישראל צריך לעזור, אם הוא אומר שרע לו? האם ליהודי שיוור מישראל היו נותנים מעמד של פליט? על זה יש עדיין קונסנסוס. אני לא יודע לכמה זמן.

חייב לעמוד במקור העשייה של מדינת ישראל. העם היהודי וידידים רוחבי העולם. הכנסת קוראת לממשלה להבטיח, כי כל יהודי היוצא מברית-המועצות עם אשדה לישראל, יגיע למדינת ישראל. הכנסת קוראת לטיפוח לימודי התרבות העברית, ההיסטוריה היהודית והשפה העברית בקרב יהודי ברית-המועצות.

את הצעת ההחלטה הזאת הגישו לכנסת סיעות המערך, הליכוד, מפ"ם והתחיה. כדי למנוע אי-הבנות בתחילת הדיון על הצעת האי-אמון, אני אומר כחבר הממשלה, כמי שהשתתף בדיון בכנסת וכן לפי מיטב ומירב הבנות את השפה העברית: מה שעשתה הממשלה הוא קיומה של החלטת הכנסת. מה שמופיע כאן כהחלטת הכנסת, שהוגשה עליי ארבע הסיעות, זו אכן עמדה זוה, גם אם פה ושם יש מלים אחרות.

בתוך הוויכוח שאנחנו נחזיק בו, שלא אחת הוא תוצה לא רק מפלגות אלא גם את האנשים עצמם, ראוי גם לזכור כמה התחיל המאבק הגדול של יהודי ברית-המועצות, שנמשך שנים. ראוי לזכור מה היה תוכנו, מה היו מניעיו ומה התרחש.

אין ספק, המאבק של יהודי ברית-המועצות לא היה רק על זכות היציאה. הוא לא היה רק על איחוד משפחות. הלוחמים היהודים של התנועה הציונית הלאומית בברית-המועצות הצליחו, בעזרתנו, בעזרת יהדות העולם, לבודד את שאלת יהודי ברית-המועצות מכלל שאלת זכויות האדם בברית-המועצות. הם הצליחו לבודד את שאלת יהודי ברית-המועצות מכלל השאלות של איחוד משפחות, שאלמלא כן, מדוע רק היהודים? בכוח מה? — רק בכוח דבר אחד: שלב-לבו של המאבק הזה היה הזכות לרפטיאציה, לשיבה למולדת.

גאולה כהן (התחיה):
אני מסכימה אתך.

השר לקליטת העלייה י' צור:
זה היה כראש ובראשונה בכוחם של המסורבים, שהם מסורבי עלייה, שהיו אסירי ציון — ואלה לא מלים מושאלות. ולא היה בהן שום טעם של זיוף. זו אמת לאמיתה.

ואכן, משנת 1971, החל בשנים של העלייה הגדולה, שהתחילה שנה או שנתיים קודם, יצאו מברית-המועצות 271,000 יהודים וכ-170,000 מהם חיים בישראל. בין השנים 1971 עד 1974 היתה הנשירה אפס. משנת 1974 עד 1976 עברה הנשירה את קו ה-50%.

המדינה לא איבדה בשנים האלה את כוח המשיכה שלה. לא קרה שום דבר מיוחד. גם יורעי הנצורות והגדולות, שמוצאים את הסימנים המדויקים מי בא, מניין ואיזה חינוך הוא עבר — זה איננו כל הסיפור.

אני רוצה לומר, שבצד המאבק לעלייה ולציון נוצר כוח משיכה של יהדות ארצות-הברית, על הארגונים היהודיים שם, ובמקום מרכזיות ישראל כחיים היהודיים נוצר ליהודים פיתוי שלא לבוא לישראל, ולממשלות ישראל לא היה הכוח לעמוד מול זה.

איננו כופים על איש לבוא לישראל. איננו כופים על איש לחיות פה. כששומעים את הדיון הזה אפשר לחשוב, מי יודע מה יש פה, מתנות מאסר גדולים, וכופים על היהודים לבוא לכאן.

יש לי חשבון גדול עם יהדות ארצות-הברית, שבכספי העם היהודי, בכוחו, בקהילת יהודי ארצות-הברית היא יוצרת כוח משיכה שיש בו אלמנטים של פיתוי. האם לנו אין מה לומר?

כל מספר אפשר להתווכח. אבל לפעמים יש נתון כזה שאי-אפשר להתווכח עליו. אם 6% עזבו, אני משווה את זה לדבר אחר, אני משווה את זה לעליות אחרות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

האם ה־94% איננו אחוז ממוצע?

השר לקליטת העלייה י' צור:

הנתון של 94% אינו יכול להיות ממוצע.

גדי יציב (מפ"ם):

זה נתון חסר משמעות.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני יודע, כי אם מתוך 160,000 שעלו, שחציים עלו בשנים שלא היתה בכלל נשירה, ה־94% איננו ממוצע, אלא למעשה 100%. למה אתה רוצה ממני נתון ממוצע, אתה חושב שבשנים מסוימות נשארו בארץ 120%?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני בכלל חושב, שעוד מעט אלה שנשארו בארץ יצטרכו לכוא ולהתנצל על שהם נשארו פה. כאשר אני אומר, ש־100% נשארו בשנים שבחן לא היתה נשירה כלל — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה חושב שאנחנו לא שמחים על כך?

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני מדגיש מאוד את הנקודה האחרונה, כי עליה לא צעקו.

רבותי, האחריות שלנו לעם היהודי היא גם להיותו ולהישארותו יהודי. ואיני אומר בכפייה, אבל כאן לא היתה כפייה, כאן היתה הפרת האיוון על-ידי יהדות ארצות-הברית כעצם הענקת המעמד של פליט. זה בעצם פיתוי.

גם משה רבנו, כאשר נתנו לו לבחור בין מגש הזהב למגש הגחלים, ארשית את ידו למגש הזהב, ורק המלאך הסיט לו את היד למגש הגחלים. לא מאחורי כל יהודי עומד מלאך.

במצאות הזאת, אכן יש קושי גדול לומר — אף שאני לא נבהלתי מזה: אין יהודי פליט ואין מעמד של פליט, אבל יש כזה יסוד קשה של שימוש בממשלה לא שלנו כדי לנסות לפתור את הבעיות שלנו עם עצמנו, עם היהודים. אתם יודעים כמה שיחות היו עם המנהיגות היהודית בארצות-הברית במשך השנים האלה? על מה היו השיחות כאשר מפ"ם ירבה בממשלה? על זה שלא יהיה מעמד של פליט, קודם הגיעו לישראל, ולא הצליחו. אני עוד זוכיני בממשלה הזאת לשכת בפגישת גדולה עם נציגי האיגודים היהודיים, המנהיגות היהודית בארצות-הברית. לא הצלחנו לשכנע אותם. לא יכולים. אז מה מחליטה מדינת ישראל במציאות שבה יהודי יכול לצאת עם ויזה לארצות-הברית? אתם יודעים מה? לא יכולו יותר יהודים מברית-המועצות לישראל כתוצאה מכך? גם כבודנו חשוב בעיני.

תעודת מסע למדינת ישראל איננה תעודת מסע למעבר מגולה לגולה, כשיש אפשרות ליהודים לצאת לארצות-הברית. ישראל איננה ארץ גזירה. יכולו היהודים לכאן ויחליטו על דרכם. האסון שיקרה — אם הוא יחליט שלא להמתין עוד חודשים. בכלל, אני מבין שחבר הכנסת מתי פלד כל כך מודאג ממה שיקרה ליהודים בברית-המועצות בגלל שלטונות בריט-המועצות עד שהוא אומר: הצילו אותם משם, היחידה

אני רוצה לומר עכשיו, שלאט לאט הוסט הדגש, בשאלת היהודי בריט-המועצות, כמאבק של העם היהודי בישראל יחד עם יהדות העולם, מראיית ישראל ככית, ככית שנאבק על העם היהודי, לזריחה מי מושך יותר.

קהילה יהודית המונה 6 מיליונים, ארצות-הברית המונה 200 מיליון אל מול יהדות שבינה לבין מורשת ישראל, העם היהודי, החינוך היהודי — אחרי מהפכה שניסתה למחוק ולמחוק כל זיקה אל העם היהודי, אל התנועה הציונית, שחרתה על דגלה שאין עם יהודי — לא נותר הרכה. העם היהודי בעולם כולו היה צריך לומר לכל יהודי שיבוא לכאן, ולהבטיח לו את מקום העבודה ואת כל המשאבים ולא רק לפתוח לפניו את שערי ארצות-הברית. יחליט — יחליט, אחרי הכול, האנשים הם די אינטליגנטים.

רבותי, צריך לראות מה התפתח כאן. זו לא התפתחות של שנה. יש פה שחיקה הולכת וגוברת. אני ישבתי עם יורדים בורניה לפני כמה חודשים. אמרתי: לא באתי לגלות את וינה. באתי לחוש את וינה. וזה כואב, זה קשה. יוצאים 140 יהודים ממטוסים שנוחתים בורניה, ו־80% ממשיכים בדרכם לארצות-הברית. שאלתי אותם: למה?

כבר אמרתי כהודמנות אחרת: החלום האמריקני ליהודי שחי בברית-המועצות נוסף על הדימוי שיש לו על ישראל, אם אין ה"עוד משהו" שלא יכול להיות לו, של הרצון לחיות בישראל, של הידיעה האמיתית של ישראל — — —

חברת הכנסת אלוני, אני רוצה מאוד שחקשי.

אני אספר לכם: היה יריד הספרים במוסקבה. נכון, לנו היריד הוא מפגש גדול עם העם היהודי, גם אם שלטונות בריט-המועצות לא כל כך אוהבים את זה. הביאו לשם שני מכשירי טלוויזיה גדולים, והראו סרטים על גופה של ישראל. עמדו אלפי יהודים וככו, ובהם הפעילים והמסורבים. החברה שהיו שם אמרו לי: שאלנו אותם, מה זה, אתם בוכים? והם אמרו לנו: דע לך, זו הפעם הראשונה שאנחנו רואים איך נראית מדינת ישראל, כי חוץ מגלויות דואר לא ראינו אותה מעולם.

אז מה, זה קרב בין שווים? לא רואים לפי המספרים מה קרה פה, מה קרה במשך השנים האלה? אני חוזר ואומר: לא כואב לי הוויכוח, כואב לי שבחוף הוויכוח הזה אני אינני שומע קריאה גם מראשי הלוחמים היהודים בברית-המועצות אל היהודים: כואב הביתה, אל תיסעו לשם.

אביא עוד שני נתונים: 94% מהיהודים שהגיעו מברית-המועצות לישראל נשארו כאן, חבר הכנסת מתי פלד, והם אינם נמנים עם השכבות הנמוכות מבחינת רמת החיים בישראל. עלי-פי כל המחקרים שעשיתי, הם נמנים עם הרבדים מהבינוני ומעלה, בדירור, בתעסוקה, ברמת החיים. נכון, בישראל זה לא קורה בשנה הראשונה וגם לא אחרי שנתיים. אבל 94% נשארו כאן.

והנתון שלעומתו — למעלה מ־50% מהיהודים המגיעים לארצות-הברית אינם נשארים יהודים — חופש בחירה. אבל גם אם יש חופש בחירה, אנחנו נשארים אדישים לנתונים האלה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אתה אמרת ש־94% מהעולים שהגיעו מברית-המועצות לישראל נשארו — — —

השר לקליטת העלייה י' צור:

זה הסיכום שהיה עד לפני שנה. לגבי ה־6%, אומרים שעל

אליעזר שוסטק (הליכוד):

או רצמן. או הציע מקס נורדאו להעלות מיד חצי מיליון היהודים לא זור. מנהיגי הציונות צעקו ליהודי אירופה: תצילו את עצמכם, תברחו מכאן — והיהודים לא זור. קמה מדינת ישראל, וכל היהודים בארצות שאין בהן שום בעיה של יציאה, שאין בהן שום בעיה של ויזות — הם אינם זרים. גם בארצות שהיהודים בהן רואים את הסוף הרע שיכול להיות להם — הם נוסעים לקנדה, לאוסטרליה, אבל לא לישראל.

עכשיו בא העניין של יהודי רוסיה. יש מאבק, אנשים נאבקים ומוסרים את נפשם על זכות היציאה. קיבלו ברוסיה מעמד שרק שתי מדינות, גרמניה וישראל, קיבלו אותו. מהו המעמד? — ינתנו היתרי יציאה אליהן, כי זוהי רפטרצייה, האנשים חוזרים למולדתם. מה מתרחש בעניין הזה? מדינת ישראל הופכת עולמות ועושה כל מיני תחבולות כדי שאנשים שם יקבלו את הדרישות לאיחוד משפחות. כולם יורעים שהדברים האלה אינם כל כך נכונים, אבל מעלימים עין בשביל לתת ליהודים לצאת.

אילו הסכימו הרוסים מלכתחילה לטיסות ישירות לארץ-ישראל, האם היה משהו אומר שיש כאן כפייה, שמכריחים את היהודים לצאת רק לארץ-ישראל מפני שהמטוס בא לשם? אבל כשהרוסים לא הסכימו לכך והיהודים יצאו לווינה, כמו ארגונים יהודיים וניצלו את זה — לא בשביל הצלת נפשות, אלא בשביל ציד נפשות. היהודים האלה נחוצים להם בשביל הפעולה שלהם, של "היאס" ושל "הג'וינט", כדי שיהיה להם מה לעשות בכספים שהם מקבלים מהמגבית. לכן הם מייצעים לממשלת ארצות-הברית לתת ליהודים האלה ויזות מיוחדות, מפני שיש להם מעמד של פליט אף כשכיר דהם הוויזה הישראלית. שומו שמים, יהודים נותנים את העצה הזאת.

שמענו שגם ארצות-הברית מעקמת את האף על ההחלטה של ממשלת ישראל. אדרבה, אם היא רוצה לתת להם ויזות לאמריקה — בבקשה, שלא ילכו לשגרירות הולנד בשביל לקבל ויזה ישראלית. שילכו לשגרירות ארצות-הברית כמוסקבה ויקבלו את הוויזה לאמריקה. למה היא צריכה לתת להם ויזה? בשביל להכפיש את מדינת ישראל, כאילו היא ארץ גזירה? האם אנחנו צריכים להשלים עם הדבר הזה? הרי זו טרגדיה, זה הרזרבואר היהודי הגדול לעלייה, ואנחנו עוד עומדים ומתווכחים.

אני הצעתי פעם גם לממשלה שלא תשלח ויזות, שלא תיתן ויזות למי שאינו בא לישראל, הצעתי לשלול את הוויזות האלה. אז היתה, כמובן, צעקה. אמרו שצריך להציל אותם, שהעיקר הוא לצאת. בסדר.

חייקה גרוסמן (מ"ם):

איך אתה יכול לדעת מראש לאן ילך היהודי הזה?

אליעזר שוסטק (הליכוד):

זה היה ברור.

עוד לנדאו (הליכוד):

אם הוא רוצה ללכת לאמריקה, שילך לשגרירות ארצות-הברית.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

אני מתפלל את החוגים הדתיים, המתנפלים גם הם על הממשלה בעניין זה ורואים בזה איוז גזירה על היהודים. אני חושב שאין לזה מקום. חבל שההחלטה הזאת באה כל כך מאוחר, ושאיכדנו מאות אלפי יהודים.

אם יישארו שם עוד חודש-חודשיים, מי יודע מה יעשו להם שלטונות ברית-המועצות.

אני אומר: לפניך, היהודי, הברירה. אנחנו קוראים לך לבוא לישראל. לא תבחר, לא תבחר. ואם אתה רוצה להאזין את צאתך, ואתה מבקש ויזה לישראל יש לך קרובי משפחה בישראל, תגיע לכאן. מכאן הדרכים פתוחות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו צביעות והתחסדות. אתה יודע שהוא יעמוד אחר כך בסוף התור כשגיריות ארצות-הברית.

השר לקליטת העלייה י צור:

מכאן פתוחות הדרכים לכל מקום בעולם.

זה דיון כואב ומייסר, לא מהדריגים הקלים. אינני מציע לאיש למהר להביע בו דעות פסקניות כל כך. אומר רק, שאין פה שום רצון לכפות, אין שום אפשרות ושום רצון לבנות את הארץ שלנו או את החברה הישראלית על גורם כלשהו של כפייה. כמשך השנים התעוזה המושג של יציאת יהודי ברית-המועצות, כי לא היה בכוחה של מדינת ישראל לעמוד מול המדיניות בארצות-הברית, היוורת אצל היהודים עמוק עמוק לשאלה, האם יש לעם היהודי מרכז אחד או שני מרכזים. צריך להתמודד עם השאלה הזאת.

הממשלה קיבלה החלטה שכליכולה אומרת: יהודים יצאו מברית-המועצות — ניאבק על יציאתם, וניתן עדיפות עליונה לכל הידיבות אתם על בואם לישראל, על הישארותם יהודים. ואם לא יעלה הדבר בדינו, לפחות נחיה את חיינו כמדינת ישראל ויהודים המתחייבים בכבוד למדינת ישראל, לדרכון שלה ולתוכנם של המאבקים שאנחנו מקיימים למען אסירי ציון, למען מסורכי העלייה, למען קיום זכות הרפטרצייה.

על כן, אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את ההצעה להביע אי אמון לממשלה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לשר הקליטה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להודעות סיעות — במסגרת של חמש דקות לכל סיעה, כפי שקבעה ועדת הכנסת — על שתי ההצעות להביע אי אמון לממשלה. אני מבקש מאוד מהחברים להקפיד על הזמן. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת אליעזר שוסטק, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני מתפלל על כך שחבר הכנסת פלד מציע להביע אי אמון לממשלה על ההחלטה שקיבלה. בוורכות שהיה בכנסת לפני שברע או שבוועים שמעתי נימה דומה גם בדברי חבר הכנסת הרב פרוש ובדברי חבר הכנסת בן-שלמה. היה זה כהחלט מחור לשמור, ששני הצדדים מתנגדים להצעה הזאת. אני חושב שצריך להאשים את הממשלה בכך שהיא איחרה בקבלת ההחלטה הזאת וקיבלה אותה רק עכשיו. אילו קיבלה הממשלה את ההחלטה לפני שלוש או ארבע שנים, בזמן הוויכוח עם הארגונים היהודיים, היו באים יהודים רבים מאוד מרוסיה לארץ-ישראל.

אין זה הזמן לחשבון יסודי, אבל הרי בעניין הזה מקופלת כל הטרגדיה של הציונות. בהצהרת כלפור נאמר שהיהודים יכולים לנסוע לארץ-ישראל, ומקס נורדאו צעק: "עם ישראל, אייכה?".

שלומית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
רצמן.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אליעזר שוסטק, רשות הדיבור לחבר הכנסת שבת וייס, ואחריו — לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

שבת וייס (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, פעמים מספר בעבר הכעתי מעל כמה זו הסתייגות מן הגישה הזאת, ולמרות הכול אני רוצה לומר, שאם ההחלטה נפלה, נבחן אותה על-פי תוצאותיה. אם עקב ההחלטה הזאת יעלו יותר יהודים מברית-המועצות לישראל — למרות כל ההסתייגויות, בחלקן המוסריות, שיש לי מן ההחלטה הזאת, אני, באיזון הערץ הזה שבין שיקולים מוסריים כללי-אנושיים לבין שיקול יהודי-ציוני, אתן עדיפות לשיקול היהודי-הציוני. אבל על כך נדע רק בעתיד.

אני ביקשתי להעיר כמה הערות לגופו של הוויכוח הזה. לא שמעתי בבית הזה מעולם מידה כזאת של זעם וכעס על יהודי ארצות-הברית, שפרומיל אחד מהם אינו עולה לארץ, כאשר יש להם את כל ההזדמנויות לראות אותה. שמעתי מעט מאוד הטפות ליהודי דרום-אפריקה, החיים בארץ גזענית, בעלת משטר מכוער, עם חסכין פומפי, של איזו אובססיה של חיים ליד הר געש, וכאשר נוטשים, רק בודדים עולים לישראל.

אינני יכול להשתחרר מן ההרגשה, שהעיסוק הזה ביהודי ברית-המועצות נובע מכך שיש משהו, הסבור שהם גם בני ערובה שלו. זהו העניין המוסרי — אם נכבד שם, אולי ניצור להם ערוץ חצי-כפיייתי כדי שיגיעו לישראל. אני מלין על האפליה הזאת. זה העניין המוסרי, זה העניין היהודי.

נתמזל מזלנו, וברכית-המועצות יש התפתחויות אנושיות משטריות מרתקות, וזה טוב. כאווירה הזאת יש פחות סכנה פיסית מטורפת ליהודים, כפי שהיתה בימי סטלין, אם כי יש סכנות אחרות, שבתוך החופש תפרח גם אנטישמיות, והיא כבר קיימת, היא כבר חצי גלויה.

אבל לנו, ידידי שר הקליטה, היה מאבק לגבי ברית-המועצות, לא רק בנושא של עלייה לציון. המאבק שלנו היה תחילה מאבק אנושי, על זכותו של כל אדם להגדיר את עצמו במסגרת קהילה דתית ולקיים את חייו הדתיים הלאומיים ככל מקום שבו הוא חי. אלה תביעות אנושיות, יש בהן פן יהודי, אבל הן יוצאות מן התנחה האנושית, שכל אדם זכאי להגדיר את עצמו הגדרה עצמית, דתית ואחרת. היתה לנו תביעה יהודית אנושית נוספת — שלא יציקו להם הצקות פיסיות, וכימי השלטון של סטלין, ועוד אחרי שגורמיקו נאם את נאומו החשוב במועצת הביטחון ובאום, היו שם הוצאות להורג גם של יהודים.

זה אפוא תיאור חלקי לומר שרצינו רק להעלות אותם למדינת ישראל. זה לא נכון. אנחנו רוצים שכל יהודי יעלה למדינת ישראל, ובעניין זה אין להפלות לטובה את מי שאינם משתמשים בזכות הזאת לעלות.

דב שילנסקי (הליכוד):

ידידי חבר הכנסת וייס, תסלח לי, המאבק שלנו, של הציונות, נסב כראש ובראשונה רק סביב העניין היהודי. אתה מבין רוסית ויודע שהרוסים הגדירו את מדינת ישראל אוטצ'סטבו — מולדת העם היהודי — — —

שבת וייס (המערך):

אני יודע, כאמת.

דב שילנסקי (הליכוד):

לכן הם נתנו ליהודים לחזור.

שבת וייס (המערך):

חבר הכנסת שילנסקי, כאמת, עם כל החברות בינינו, ואתה יודע שהיא קיימת, אתה לא יודעת לסוף דעתי, ואולי לא פירשתי את עצמי נכון. אני לא עולה כאן על הבמה כדי להטיף נגד עלייה למדינת ישראל. הרי שנינו עולים. הרי בבית הזה, כהרכב הזה, לנו ולחייקה יש אפילו איזה יתרון קטן: אנחנו עלינו מרצון, לא נולדנו פה מאונס.

השר לקליטת העלייה י' צור:

— — —

שבת וייס (המערך):

לא זה הוויכוח. הרי כל ניסיון להפוך את הוויכוח לוויכוח שבין פטריוטים ציונים ל — — — מה פתאום? מה זה שייך?

דב שילנסקי (הליכוד):

זה לא עניין מפלגתי, ועובדה שאני תומך בשר הקליטה בעניין הזה.

שבת וייס (המערך):

אני לא צריך לעלות כאן על הבמה ולהכריז על הפטריוטיות שלי.

דב שילנסקי (הליכוד):

— — —

היור"ר א' נחמיאס:

לא, אני לא מרשה שיחות אישיות. דיאלוג. קריאת ביניים אחת מותרת, אבל לא צורך של קריאות ביניים.

שבת וייס (המערך):

זה לא הכיוון, כאמת שזה לא הכיוון.

לו אני הייתי חבר בממשלה, אני מתאר לי שהייתי או מתנגד או נמנע, אבל הייתי מקבל את דין הרוב, כמוכן. הלוואי שנצליח. אני רק מבקש, חברים, לא לראות בעניין הזה מבחנה של הציונות. זה איננו מבחנה של הציונות. אני אינני נמנה עם אלה הסבורים שבגלל פנים לא יפות של מדינת ישראל אין עליה. מה פתאום? בכל הפנים שגילינו עד כה, תמיד היתה מדינת ישראל מרכז החיים היהודיים, וצריכים לעלות לכאן. אל תתפכו את יהודי ברית-המועצות למוקד המבחן. אתם יודעים מה? גם אל תפלו בינם לבין אחרים שאינם עולים.

הערה אחרונה: אדוני שר הקליטה, אם יסתבר שהעניין מצליח — טוב מאוד. אם יסתבר שבגללו יש פחות אשדות יציאה מברית-המועצות, לכל כיוון שהוא, אני לא אציע כאן אי-אמון, אבל אני אציע הצעה לסדר-היום. קודם כל שיצאו, והלוואי שכולם יבואו לכאן.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת שבת וייס. רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה, ואחריה — לחבר הכנסת חיים דרוקמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, יש לי סיבות רבות להביע אי-אמון לממשלה, אבל לאו דווקא בנושא זה. אני גם הסכמתי עם רוב הדברים שאמר השר, אולי לא עם מסקנה מסוימת אחת.

כשיכולתי לשאול את עצמי איפה למקד את המאבק שלנו, כיהודים, בברית-המועצות, לא הייתי אומרת שהמאבק שלנו הוא על זכות ההגירה, אלא על זכות העלייה, והדבר שעליו הסכימה ברית-המועצות דה-פקטו והכירה בו דה-פקטו הוא

אדוני השר, איך תובעים את זה מהארגונים, מארצות-הברית. יש פה משהו לא אמיתי.

מה השגיאה הנוספת? סלחו לי אם אומר זאת, אבל נראה לי, שהחלטת הממשלה היא דקלרציה שניתנה בלי לדעת אם יש לה כיסור. ובמקרה זה עלולה דקלרציה ללא כיסור להיות דבר חמור ביותר, כי היא יכולה רק להפריע, לא לתרום.

מדוע אני אומרת שזאת דקלרציה? כי אפשר היה לעשות ניסוי, אפשר היה לבדוק את המצב כלי החלטת ממשלה. לא היו נחוצות בשביל זה החלטת ממשלה והזעקת שמים וארץ. לא צריך היה גם לתת לאחרים את ההודעות ולומר: הנה, אתם רואים? הישראלים, התובעים שלכל אזור בברית-המועצות חניתן האפשרות להיות אדם חופשי, הם עצמם רוצים להביא הנה יהודים בכפייה.

רבתי, זו איננה התקופה של "מרכז הקסמים", גם יהודי ברית-המועצות החיים שם היום אינם בדיוק אלה שחיו שם מייד לאחר קום המדינה.

לכן, נראה לי שהצעד שננקט יותר מדי דקלטיבי וגם מזיק, ואני מסתייגת מההחלטה הזו. אולם, אין סיבה להביע בהודעות חגיגות זו איאמון לממשלה.

הי"ר א' נחמיאס:

חודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דרוקמן, ואחריו — לחברת הכנסת שולמית אלוני.

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, טוב עשתה הממשלה שהחליטה את ההחלטה על טיסות ישירות מרוסיה. לפי דעתי, צריך היה להחליט החלטה זו זמן, ואז היינו בוודאי מונעים שפל כזה בעלייה וגידול בממדי נשירה כמו זה שהיינו עדים לו לאחרונה, גידול שטרם היה כמוהו. אבל טוב מאוחר מאשר בכלל לא, וטוב שהחלטה זו נתקבלה עתה.

ברצוני לדחות מכול וכול את הטענה, כאילו יש בטיסות הישירות משום כפייה על יהודים לחיות בישראל. אין לטענה הזאת כל שחר. מדינת ישראל איננה רוסיה, שעריה פתוחים לא רק לכניסה, אלא גם ליציאה. כל מי שרוצה לצאת ממנה, ולצערי הרב יש כאלה, הדבר ניתן לו. יהודים מרוסיה שיעלו לארץ ורצו, משום מה, לדרת ממנה — יוכלו לעשות זאת.

אולם, אל נא נעמיד את היהודים האלה במבחן קשה עוד בטרם הגיעו לארץ. אסור לנו להתעלם מכך שמדובר באמת במבחן קשה. יוצאים יהודים מהגוינוס הרוסי ועומדים בפני פיתוי קשה של עזרה מיוחדת בהגירה לאמריקה. הם חושבים, בוודאי, שלמדינת ישראל הרי יוכלו להגיע תמיד, ולכן מדוע לא ינסו קודם כול את מזלם בגן-עדן האמריקני?

וכך הלכה הנשירה וגברה, עד שהפכה להיות מגפה של ממש. אני מקווה מאוד שהטיסות הישירות יצמצמו את הבעיה. יהודים יגיעו קודם כול לארץ, ובאופן טבעי ינסו בוודאי להיקלט בה. ייתכן שיהיו כאלה שיחליטו במשך הזמן לרדת, כשם שלצערו יש יהודים ישראלים שיורידים. אולם ממדי הנשירה לא יהיו בוודאי כפי שהם היום.

בכל אופן, טוב שנעשה את הניסיון הזה כדי שלא נוכל להאשים את עצמנו, שבמו ידינו עזרנו ליהודים לצאת מגלות אחת כדי לעבור לגלות שנייה, ומה שחמור במיוחד — לעבור לגלות שבה חלקים גדולים מהעם מחבוללים ונטמעים.

הזכות לעלייה. אין לי עניין במאבק על זכות ההגירה של האוקראינים.

מאיר כהנא (תנועת כך):
למה לא?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אין לי עניין כזה. הם רוצים לעשות את המאבק — שיעשו.

גם אני שותפה לאלה שיש להם רגישות לזכותו של האדם לחיות במקום שהוא רוצה, אבל מה שקרה בברית-המועצות עם פתיחת העלייה היה, בעקפיין, דה-פקטו, הכרה בציונות בלא לעשות רכייה פורמלית, בלא להודות בשגיאה ההיסטורית. עד היום הזה לא הודו בה.

העלייה הראשונה היתה יותר אידיאית, והיום חסרה המוטיבציה האידיאית. אפשר לדבר על מידת האטרקטיביות שלנו — אנחנו כן אטרקטיביים או לא אטרקטיביים, אך אטרקטיביות היא חלק מהאידיאה. מי שיש לו נימוקים אידיאיים לחיים בארץ, יש לו מוטיבציה לבוא הנה, אם מוצא חן בעינו ואם לא מוצא חן בעינו הכיבוש. אבל אותו דבר אומר גם ליהודים בארצות-הברית.

מפריעים לי, אדוני השר, שני דברים. אני מודה שלכל אחד יש בעניין הזה נפש חצויה, וחלוקת הדעות איננה כל כך סיעתית. כי יש סתירה במציאות. אני לא יכולה להתעלם מכך שיש סתירה בין רצוני ששום יהודי לא יהיה עוד פליט אחרי 40 שנות ריבונות למדינת ישראל — פליט הוא displaced person, מישו שאין לו לאן ללכת — לבין רצוני שתהיה לאדם הזכות לבחור לו היכן לחיות.

אני חוששת מכך, שקודם היו בארצות-הברית יהודים עם ויזה ישראלית בכיס, והם היו פליטים. עכשיו עלול לקרות. שיהיו יהודים יוצאי ברית-המועצות עם דרכון ישראלי בכיס, והם יהיו פליטים בארצות-הברית. זה לא יותר טוב. אני באמת חושבת, שיהודי היוצא עם ויזה, ואולי יקבל דרכון כשהוא יהיה כאן — יעניקו לו מעמד של פליט, וזה עלול להיות — — —

אליעזר שוסטק (הליכוד):

הם פוגעים במדינת ישראל.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

זו לא רק פגיעה, זו איננה אמת. אנחנו חייבים לזכור את הניסיון ההיסטורי הטרגי, כאשר כל השערים היו נעולים בפני היהודים, ולכן איננו יכולים לבקש זאת מארצות-הברית, אתם יודעים מה? — אני תוהה, מדוע ארצות-הברית עושה זאת. האם רק כיוון שהארגונים היהודיים מבקשים?

אליעזר שוסטק (הליכוד):

כן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

ארצות-הברית פועלת לפי האינטרסים שלה, אל תחשוש.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

היא לא יכולה לעמוד בפני הלחץ של הארגונים היהודיים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

באמת, הרי היא יודעת לעמוד בכל מיני לחצים. אני גם אינני יכולה להניח, שהיא עושה זאת מתוך רגשות אשמה ביחס לעבר, שהמצפון מציק לה לארצות-הברית על מעשיה באותן שנים, ולכן היא עכשיו נדיבה כל כך בחלוקת רשיונות כניסה. אבל יש משהו בלתי מוסרי בכל העניין הזה, ואינני יודעת,

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוסקים היום באחד הנושאים הכואבים ביותר לכל ישראלי, לכל יהודי, לכל ציוני. הוא כואב, ואנחנו כבר עברנו בעבר טראומה קשה. הדברים מזכירים לנו את הימים הנוראים. לאחר מלחמת העולם השנייה, לאחר השואה, כששלחנו רכבות לאירופה להביא את הפליטים לארץ מולדת, הכיתה, והרכבות נסעו ריקות והם לא רצו לבוא. רק מעטים הגיעו, אבל אנחנו לא חשכנו שעל המעשים שאנחנו עושים למענם מגיעה לנו תודה.

הייתי מציעה לחבר הכנסת דרוקמן ולאחרים לזכור, שהפעילות שלנו למען יהדות העולם ולמען כל יהודי במקום שהוא נמצא בו איננה בכחית חסד ואיננה בכחית טובה, ואל יאמרו שהם כפויי טובה כלפינו. איש אינו כפוי טובה כלפינו. גם אלה שיצאו למקומות שאליהם יצאו אינם כפויי טובה, והם אינם חייבים לנו דבר, וזאת משום שאנחנו עושים את מעשינו מתוך מחויבות, שלא על-מנת לקבל פרס. זו המסורת, זו המחשבה וזה הצורך. כואב לנו שהם לא באו הביתה, שלא באו למולדת.

חברי הכנסת — ושוב אני חייבת להתייחס לדברי חבר הכנסת דרוקמן — אנחנו איננו אפטרופוסים על העם היהודי. איננו יכולים להפוך אנשים המצויים במצוקה לכני ערובה שלנו. אנחנו רוצים שיבואו לכאן, וצדק חבר הכנסת שבח וייס, אנחנו רוצים שיבואו גם מארצות-הברית, מצרפת, מדרום-אפריקה ומכל מקום, אבל אנחנו כמצוקה. הם אינם באים. אך האם מותר לנו להפוך את המצוקה של יהדות ברית-המועצות לאמצעי מפני שיש לנו כוח?

רבותי, החלטת הממשלה הפעם נובעת מתחושת ייאוש, והחלטות הבאות מתוך ייאוש אינן החלטות חכמות. מה עשינו? בדרכים שאנחנו מצליחים לעשותם כראוי — ואין זה המקרה הראשון — אנחנו מנצלים את השררה. פה יש לנו שוט של שררה: כן ניתן סרטיפיקט, לא ניתן סרטיפיקט, ניתן סרטיפיקט רק לכמה. אינני רוצה לנהוג בעניין של חירות האדם, שבשמו מרעשים אנו את כל העולם למען יהדות ברית-המועצות. על בסיס חירויות האדם — תוך צמצום חירותם. אנחנו נלחמים על זכותו של כל אדם לבוא ולהיכנס למדינה ולצאת ממנה. אנחנו נאבקים על זכותו של כל אדם ושל כל יהודי לבוא ולצאת ולחיות את חייו. אנחנו משתוקקים שיבוא לכאן, אך אין לנו זכות לאנוס אותו לבוא לכאן.

עכשיו שימו לב, לא זו בלבד שאנחנו גודעים את הענף, את האידיאולוגיה שבשמה אנחנו יוצאים אל העולם, ודורשים התערבות בחייה של מדינה זרה, אלא מתערבים אנו גם בחוקי ההגירה ובאורחות החיים של ברית-המועצות, בעוד איננו אוהבים שמתערבים בחיינו או בחיי מדינה אחרת החברה באו"ם, וזאת בשם חירות האדם; ומיד, מכוח שררה שיש לנו — וכך הדבר מתפרש —

אליעזר שוסטק (הליכוד):

לא בשם זה אלא בשם פרטריאציה. לא בשם זכויות האדם. את זה עושים אחרים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה צודק. פרטריאציה היא הקריאה לקולקטיב. הוויזה, היציאה, היא לאינדיבידואל.

השר י' הורביץ:

הוא מערים עלינו.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

הוא לא אשם. הארגונים אשמים.

רבותי חברי הכנסת, אני מתקומם כל-כולי נגד הטענות, שעל-ידי הטיסות הישירות אנחנו נמנע מיהודים לצאת מרוסיה, ושאם לא תהיה להם האפשרות אחרי הגיעם לארץ לקבל מעמד של פליט, הם לא יהיו מוכנים לצאת מרוסיה. אינני מאמין בכך. הדבר איננו מקובל עלי כלל וכלל. עצם הטענה הזאת יש בה משום פגיעה קשה ביותר במדינת ישראל, שהרי היא אומרת, שכלי מעמד של פליט — כדי להגיע לאמריקה — מוטב להישאר בגיהינום הרוסי; כלומר, שמדינת ישראל גורעת יותר מהגיהינום הרוסי. ריכוזו של עולם, איך אפשר להעלות בכלל דבר כזה על הדעת?

מאיר כהנא (תנועת כך):

אפשר.

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):

איך יכולים יהודים בכלל לחשוב כך? הרי מחשבה כזאת היא עצמה הכפשה חמורה מאין כמוה של מדינת ישראל. האם אנחנו יכולים להסכים למחשבה כזאת? האם יבוא מישור ויציע, שליורדים מן הארץ ינתן מעמד של פליט? אני מסכים בהחלט עם דברי השר, שאמר כי מדינת ישראל קמה, בין היתר, כדי שלא יהיו עוד פליטים יהודים. מספיק, היו מספיק פליטים יהודים כמשך הדורות, זה נגמר. מדינת ישראל נותנת בית לכלול, וכוון השם, אין עוד צורך במעמד של פליט יהודי. עצם הדיבורים על פליטים יהודים בשעה שקיימת מדינת ישראל הם כפיות טובה וחילול השם.

אדוני היושב-ראש, בהשאת המצב כמות שהוא, נוכח הנשייה ההולכת וגוברת, יש לאמיתו של דבר משום סכנה של סגירת השערים ושל מניעת יציאתם של יהודים מרוסיה בכלל. שהרי דרישתנו לפתיחת השערים ברוסיה ולמתן אפשרות לאחיינו לצאת ממנה נבעה מן התביעה לשיבה למולדת. זהו הייחוד בתביעה שלנו — לאפשר ליהודים לשוב לארץ היהודים, ולא להגר מרוסיה. אם יראו הרוסים שרובם ככולם של היוצאים אינם מגיעים לארץ-ישראל, קיימת סכנה שגם הסדק הדק הפתוח עתה ייסגר. הרי זה כשלעצמו צריך היה להניע אותנו למצוא כל דרך שהיא לצמצם את הנשייה ולהגביר את העלייה. לפי מיטב הכרתי, הטיסות הישירות תהיינה בגדר ניסיון חשוב לצמצום הנשייה ולהגברת העלייה.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים ולומר, שכדי שהניסיון הזה יצליח, אנו חייבים להיערך היטב לקראת קליטתם של העולים. הן מהבחינה החומרית והן מהבחינה הרוחנית. אנחנו צריכים לדאוג לכך שתהיה להם תעסוקה מתאימה, ובכלל — לעשות הכול כדי להקל את קליטתם ולגרום לכך שירגישו טוב בתוכנו. כמרכן חייבים אנחנו להעמיק את שורשיהם היהודיים. כידוע, מדובר ביהודים ששורשיהם היהודיים דלים ביותר, ואנחנו מצווים בראש ובראשונה לחזק אותם ולהעמיקם. גם זה שייך לקליטתם הטובה במדינת ישראל.

ועוד מלה: אנו צריכים לגייס את עולי רוסיה שנקלטו יפה בארץ כדי שייסייעו במאמצים לקליטה טובה, בכלל זה הקליטה הרוחנית. בעניין זה אני רוצה לציין את תנועת "מחניים", שהוקמה על-ידי עולים מרוסיה, ובהם אסירי ציון לשעבר. תנועה זו מגמתה קליטה רוחנית של עולי רוסיה על-ידי הקניית ערכי היהדות והיסודיים וחיוק השורשים היהודיים של העולים, ומתוך כך הגברת הקשר לעם ישראל, לארץ-ישראל ולמדינת ישראל.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת חיים דרוקמן. רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני, ואחריה — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

זמן הפסקתי לחלום חלומות כאלה. מאז ראשית שנות ה-70, כשהופיעו בחלומותי סיטמים מהסוג של גולדה מאיר, הפסקתי להתעסק עם הרעיון הציוני הזה מאותו כיוון. מאותה נקודת מבט.

לפיכך, ברור שהאי-אמון שיש לנו כלפי הממשלה אינו נובע מהעובדה שהממשלה החליטה לחסל את האידאולוגיה הציונית גם באופן רשמי. אני הייתי מכרך על ההתפכחות הזאת אילולא נעשתה אגב החלטה מעשית לפעול בדרך כל כך לא הומנית, לא מוסרית ולא צודקת.

ההתנגדות שלי להחלטת הממשלה היא בגלל החוצפה שיש בה לכפות על יהודים — ובכלל על כל אדם — לבוא לחיות בישראל. על מה אנחנו מדברים, חברי הכנסת? יהודים רוצים להגר מברית-המועצות בדרך כלל מסיבות של איחוד משפחות, כפי שמהגרים משם אזרחים סובייטים מכל האומות. מכל מוצא, וכפי שאנשים מהגרים מכל מקום בעולם לכל מקום אחר. כיצד זה עולה על הדעת להכריח אותם לבוא לכאן? ואם היה משהו מעלה בדעתו להכריח יהודים בעולם, מברית-המועצות או מכל מדינה אחרת, לעבור למדינה אחרת בעולם, הרי היינו מקימים קול זעקה גדולה ומרה, ובצדק. ולנו מותר? לישראל מותר להביא אליה יהודים בכוח, כשבויי חרב, כבני ערובה, לחטוף אזרחים? מה הדבר הזה? ואומרים לנו בשיא ה"תמימות" והצביעות: הרי אנחנו לא מכריחים אותם להישאר כאן; מי שירצה ללכת מכאן לאחר שהבאנו אותו — חופשי לעשות זאת.

אדוני השר, אני מודיע לך שהם יודעים בדיוק מה ההבדל. הרי מי שמגיע לכאן חייב לעמוד בסוף התור הארוך לשגרירות האמריקנית בתל-אביב ולהתחיל לזווז. מי שמקבל על כורחו אזרחות ישראלית — או אפילו תושבות זמנית — לא יוכל להפטר ממנה בקלות.

אנחנו, חברי הכנסת, ניאלץ לחזות במראה מכיש, איך הפך הדרוכן הישראלי לדרוכן כפוי, לחליפת משוגעים שהלבישו על מהגרים אנוסים, שמאלצים אותם לנחות בינו בלתי-רצוי. האם האזרחות הישראלית היא כל כך בזויה? איך הממשלה לא מתביישת?

חברי הכנסת, הממשלה פשוט אובדת עצות. כל הזמן צעקו שלא נותנים ליהודים לצאת מברית-המועצות. כל הזמן הטיפו שאם יפתחו השערים, אם רק יפתחו, הרי שהמונים יצבאו על שערי הארץ, יבקשו ויתנו לאזרחות ישראלית. והנה — שוד ושבר, 90%, 96% מן המהגרים היהודים מברית-המועצות אינם רוצים אפילו לשמוע עלינו. לא עוזרים להבטחות, הפיתויים והאיזמים. לעזאזל, איך אפשר להסביר את זה? במקום להסביר את זה, במקום להגדיר את הבעיה ולתת תשובות אמינות ונכונות, במקום להסביר מה דפוק בתעמולה שהפצנו כל הזמן, במקום זה מחליטים לחסל את התופעה באמצעים מינהליים, מלאכותיים. מה טוב ומה נחמד, לא תהיה עוד נשירת יהודים. הם יאלצו לבוא הנה, על אפס ועל חמתם.

חברי הכנסת, אמרתי כאן בכל הזדמנות, שכל הנושא הזה של יהודי ברית-המועצות היה ונשאר זריית חול בעיניים. הממשלה השתמשה בזה תמיד כדי להסיח את הדעת מן הבעיות האמיתיות. אני זכיתי להתכתש עם כל הדמגוגים הגדולים בעניין הזה, ולא ייתרתי מעולם. אין שום בעיה ולא הייתה מעולם בעיה של יהודי ברית-המועצות. הכלוף הגדול הזה לא היה יכול להתזקק מעמד הרבה זמן. סיפורי המעשיות על יהודים מסכנים התבררו כבר מזמן כבודות ותעמולה

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה יודע מה? גם אנחנו מערימים. יש לנו כמה — אני מנסה להתבטא בזהירות — שקרים לבנים או כמה תכסיסים מוסכמים. גם מכתבי הקרובים שאנחנו שולחים אינם כולם מכתבים של קרובים. כשם שהם מערימים כך אנחנו מערימים. וכל הכוונה היא לאפשר להם לצאת. אם כן, לא רק הם מערימים. הכוונה שלנו היא לאפשר לאדם הנמצא במקום שבו אין לו חופש בחירה להגיע למקום שבו יש לו חופש בחירה. הערה אחרונה, הואיל והיושבראש מאין בי — — —

היו"ר א' נחמיאס:

אני לא מאין כך. הזמן שלך חם.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ועל כן אתה מאין בי.

תרגש לי לסיים. חברים, אני רוצה לשאול אתכם: איזה פרוץ יש לנו? כבר חצי מיליון יורדים מסתובבים עם דרכון ישראלי. לבוא ולהגיד שיבואו לכאן, ואם ירצו ללכת עם הדרוכן הישראלי, ילכו? הרי ערכו של הדרוכן הישראלי הוא כבודו. אנחנו מדברים על מולדת. אנחנו מדברים על בית. אנחנו רוצים שיבואו אלינו כאל ארץ בחירה. יש לנו קשיים. אבל אין להפוך את הארץ מתוך יאוש לארץ גזירה, כי מסתובבים חצי מיליון אנשים עם הדרוכן הישראלי, ואני רואה בדמויני את האנשים הנוספים המסתובבים אתו בעולם, והשימוש שהם עושים בו מעביר בי הרבה יותר צמרמורת מאשר נשירה של אנשים שאינם רוצים לבוא לכאן. זה אחד הארגומנטים שחובה להביא אותם בחשבון.

אני חושבת שהנושא חוצה את כל הבית, ולא הייתי מגישה עליו אי-אמון לממשלה. פה יש התלבטויות אמיתיות, יש כאב אמיתי, ועל כן לא נצביע אי-אמון. אבל מובן שאנחנו לא יכולים לתמוך בממשלה הזאת. לא צריך להגזים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת שולמית אלוני. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה, ובהיעדרו ידבר חבר הכנסת יצחק ארצי.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושבראש, חברי הכנסת, ממשלת ישראל, בהחלטה על אנוס יהודים מהמהגרים מברית-המועצות לבוא לישראל, הכריזה בעצם על פשיטת רגל של הציונות. הרי האידאולוגיה שבבסיס הציונות היתה תמיד להקים מדינה יהודית שתמשוך אליה את יהודי כל העולם. תמציתה של הציונות היתה, אם כן, העלייה לארץ והחיים בה.

והנה, כל עוד לא הוכרזה פשיטת הרגל הזו רשמית: כל עוד העידו על כך מאות אלפי ישראלים במשך 40 שנות המדינה, שנטשו את הארץ והלכו למדינות הים; כל עוד העידו על כך האלפים הבורים שבאו לחיות כארץ, בדרך כלל מחסור ברירה, מה שמכונה "התמעטות העלייה" — כל עוד כך היה, היתה ממשלת ישראל יכולה להמשיך ולהפיץ את התעמולה השחוקה הרגילה, ניתן היה להמשיך לקשקש את השטריות על הרעיון הציוני ולפטפט על "ציונות", כאשר מושג זה הפך כבר מזמן למטבע לשון שפירושה תפתוח ביצים. אבל, כאשר הממשלה מחליטה באופן רשמי לנפץ גם את שרירי הרעיון הניל, הרי שצריך לומר זאת בקול רם, כדי שאזרחיהם של חברי ממשלת ישראל ישמעו מה שהידיים שלהם מחליטות.

חברי הכנסת, מובן מאליו שלא עלה על דעתי לבוא בטרטניה אל הממשלה על ניפוח החלום הציוני המגוחך הניל.

הרעשנו את העולמות. שאנחנו יכולים להביא יהודים לארץ-ישראל וצריך רק לפתוח את השערים. פותחים את השערים והם אינם באים למדינת ישראל. ואני בטוח שהרוסים ישמחו וייתנו לנו להתבוסס קצת בדם שלנו וכמין שלנו.

אחר-כך אנחנו זקוקים לשיתוף הפעולה של הרומנים. נניח שהרומנים ישפכו פעולה, אבל הרומנים, הנמצאים היום במצב קשה מבחינת זכויות האדם, איבדו כשבוע שעבר את המעמד של Most Favorite Nation של הקלאוזלה, של ההערפה שיש להם, בגלל אי-שמירה על זכויות האדם. אני מאמין שהם יהיו מעוניינים להעמיק ולהבליט בעולם כולו עוד אקט של שלילת זכויות האדם. לא נשיג דבר באמצעים האדמיניסטרטיביים.

אני גם מאמין שיהודי ברית-המועצות, אלה שרוצים לצאת לארצות-הברית, יפעילו גורמים אמריקניים וגורמים יהודיים, אשר יסללו להם את הדרך, ואז יהיה לנו מסלול כפול, ואני אפילו לא אצטער על כך, אם זה יהיה כך.

אבל, אנחנו עשינו מעשה שהוא פגיעה חמורה ביהודי ברית-המועצות בלי שנפתור את הבעיה. זו החלטה מתוך ייאוש. יהודי ברית-המועצות מעדיפים את אמריקה-של-זהב על פני ירושלים-של-זהב.

אני מציע שהממשלה תטכס מחדש עצה בנושא הזה. אני לא אצביע אי-אמון בממשלה, משום שאני רואה שהממשלה מתלבטת, ואני גם רואה זאת לפי ההצבעה שהיתה בממשלה הזאת. אני מקווה שאנחנו נימנע, ואני מקווה שהממשלה תחפש איה מוצא חדש במסגרת של הסכמים בין-לאומיים כדי לתת לכל יהודי אשר רוצה לצאת לארץ-ישראל את הנתח לארץ-ישראל וכדי לתת חופש לכל מי שאינו רוצה, שבמסגרת הסכמים בין-לאומיים ילך לאן שהוא רוצה. זאת היא המסורת של העלייה החופשית במשך שנות דור של התנועה הציונית. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק ארצי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי. ואחריו — לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני להביע מחאה חריפה על השיטה, על הפרוצדורה שנקטה נשיאות הכנסת, או ועדת הכנסת, כאשר איחדה שתי הצעות אי-אמון — זו של הרשימה המתקדמת וזו של חבר כנסת אחר — שאין ביניהן כל קשר. אלה נושאים שונים, וגם השרים המופקדים על הנושאים האלה הם שרים שונים. אני חושב, שהמעשה ראוי שייבדק, ושלא ינהגו כך להבא. אני מסתפק בדברי מחאה מתונים אלה.

כבוד היושב-ראש, הניסיון מלמד כי אי-אפשר לעצור או לתכל תהליכים היסטוריים ומאוריים לאומיים על-פי החלטה של ממשלה או של שלטון כלשהו, ואפילו תהא זו ממשלה ישראל בכבודה ובעצמה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

האם אתה אומר את זה גם על הקורדים בעירק? האם אתה אומר את זה גם על הקופטים במצרים?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני אומר זאת על כל המקומות. ממשלה לא יכולה לעצור תהליך היסטורי — — —

זולה. ועכשיו פעם נוספת הממשלה מחליטה לרחוק את הנושאים החשובים הגדה ולהעלות את הנושא הזה על סדר-היום הציבורי. הפעם גנבת הדעת הזאת נעשית על-ידי החלטה דרקונית ובלתי-חוקית, הפוגעת בזכויות האזרח הבסיסיות ביותר, והכול במסווה של דאגה ליהודים. יותר משהממשלה רואת ליהודים היא מבקשת שהיהודים ידאגו לה ולמדינה. אבל המדינה איננה גוף עליון שצריך לשעבד לו גם את חירויות האזרח. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. חבר הכנסת שמעון בן-שלמה איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד מיעארי.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לענייני קליטה, כנסת נכבדה, יחד עם כל חסידי העלייה החופשית אני חי את הכושה הציונית, היהודית, של נשירת 90% יוצאי ברית-המועצות בדרך לארץ-ישראל, וגם אני שואל את עצמי מה ניתן לעשות כדי לשים קץ לכיוון זה.

אחד הניצחונות הגדולים ביותר של מדינת ישראל ושל הציונות היה הניצחון שבפתחת שערי ברית-המועצות. איש לא האמין שקיים כוח בעולם שיוכל אי-פעם להנכיח את המעצמה הזאת ולהכריח אותה לשנות את סדרי החיים שלה ולאפשר לאנשים, למיעוט מסוים, לצאת את הגבולות. במה שאחרים לא הצליחו, הציונות האסורה בברית-המועצות, הציונות הנחקפת בברית-המועצות, העם היהודי אשר לא הוכר כעם על-ידי סטלין ועל-ידי האידיאלוגים הסובייטים — בכל זאת אנחנו הצלחנו. הצלחנו לפתוח את שערי ברית-המועצות אחרי 70 שנות קומניזם, אחרי 70 שנה של ניסיון לעקור מן השרשר כל סימן של תודעה יהודית, דתית או לאומית. ויהודי ברית-המועצות יצאו ורכים הגיעו אלינו. מדי שנה בשנה יורד המספר, והגענו בחודשים האחרונים לשיא הנשירה, 90% מהאנשים הולכים לאיבוד בדרך.

אני מבין את לבטיה של הממשלה. אני מבין את הרגישות של הממשלה, שהיא ציונית במהותה, לשאלה מה ניתן לעשות. אבל אינני מבין מדוע צריך לנקוט במצב זה צעדים שהם צערי ייאוש, שהם צעדים של היסטריה, שהם צעדים לא מעשיים. אני מבין עמדה עקרונית, אני מבין את הצהרה, אבל מה יועילו חכמים בתקנתם כאשר הם יתקנו דברים אשר מצד אחד יש בהם כדי בחיזון וקצף ומצד שני אין בהם פתרון מעשי? — יש בהם בחיזון וקצף משום שאנחנו מודים בצורה הפומבית ביותר שהתנועה הציונית ומדינת ישראל אינן מסוגלות להביא בכוחותיהן הן יהודים והן זקוקות לאמצעי כפייה, לאמצעי כפייה לא יפים, לא מוסריים, תוך כדי משאומתן בדרך עם מדינות קומוניסטיות, כדי להכריח את היהודים לא לבחור את מסלול הפתיח שלם בצורה חופשית במדינה כמו אוסטריה, אלא במדינה שבה קיים משטר שאנחנו משתפים פעולה אתו, משטר אשר יכול להכריח את האנשים לצאת לאן שהם לא רוצים, ואני מתכוון לרומניה.

אוי ואבוי היה לנו אילו ראו אבות הציונות את האמצעים שאנחנו נוקטים.

אבל לא די בכך. אני מפקפק אם הדברים האלה יועילו, כי אנחנו רואים בינתיים את התגובה הנועזת של ברית-המועצות. אולי בשלב זה נוח הדבר לברית-המועצות, משום שבירת המעצמות מעוניינת בדכולאציה של הציונות. עכשיו מתברר כמה חלשה הציונות, כמה חלש הטיעון אשר עליו אנחנו

עוזי לנדאו (הליכוד):

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אתה חשוק בינתיים, תן לדבר.

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, סליחה, אדוני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

כל מי שקם על המדינה צריך להיות בחוץ, לא כאן, גם אתה. אסור שתיבחר לכנסת הבאה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקש ממך לאפשר לו לסיים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

את הפזמון הזה שלך אנחנו מכירים.

היו"ר א' נחמיאס:

תסיים בבקשה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני רוצה להגיד לכבוד היושב ראש, שהעיקרון צריך להיות כללי. צריך לאפשר לאדם לחיות בארץ שבה הוא רוצה לחיות, אבל אם אדם נמצא בארץ ישראל והוא אזרח של מדינת ישראל, אל יעז חבר הכנסת לנדאו, או כל חבר כנסת אחר, להגיד לו: אתה חצא משם, אתה חצא מאכן.

אמרתי לך בפעם הקודמת — או זה היה בערכי, ועכשיו אומר לך בערכי: אני לא יוצא. אני נמצא פה בזכות, על כוונתך ועל כוונתה של המפלגה שלך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה יכול להיות בישראל בתנאי אחד: שאתה מקבל את הריבונות היהודית בארץ ישראל — — — אם תילחם בנו, נילחם בך כדי שלא תהיה כאן.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

גם לעם הפלשטיני זכות לחיות בשטחים הכבושים; לחיות, לא להיות מגורש, ולא שינקטו נגדו פעולות כפייה כדי לנסות לגזול ממנו את 'הזכות לחיות במולדתו ועל אדמתו'. הדבר הזה ורק הוא ישרת את העניין הצודק של שני העמים, הוא ורק הוא יוביל לשלום הצודק שכולנו מייחלים לו. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיעארי.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה מוכן להעלות הצעה, שארצות-הברית תיתן מעמד פליט ל — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני אציע שהיא תעניק לך מעמד של פליט. בסדר? אני עושה לך טובה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — — אתה רוצה שהיא תוסיף להעניק מעמד של פליטים ליהודים היוצאים מברית-המועצות.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא, בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, מעל ומעבר לכל חילוקי הדעות, ברור שצריך לעזור ולעשות הכול כדי להציל את יהודי ברית-המועצות, כדי שיצאו משם. זה בכחינת הצלח נפשות ממש. לכן — והדבר בא לידי ביטוי בהחלטות אחדות שקיבלה סיעת אגודת ישראל העולמית — אסור לנו להערים מכשולים

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
למה אתה מרחיק עד לקורדים ולעירק? תסתכל על מה שאתה עושה בשטחים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה סוכן — — — ואסור לאפשר לך — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
תסתכל על מה שאתה עושה בשטחים, ואל תקפוץ לעירק.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת לנדאו, בבקשה ממך. קריאת ביניים אחת — ניאח, אבל לא יותר מכך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
חבר הכנסת לנדאו מדבר על קורדים ועל עירק. גם בהקשר זה אני רוצה להזכיר לו, שאם נוקטים דרך כזו, יוביל הדבר למצב מסוכן מאוד. בעצם הימים האלה עסוקים כולנו בקריאת ספרים חדשים המתפרסמים על הנחת פצוצות בבית-הכנסת מסעודה בן-טוב בעירק. אני מציע לעוזי לנדאו ולכל החושבים כמוהו, שלא לסטות מן התהליך ההיסטורי, להכיר במאויים הלאומיים של כל הצדדים, ולא לעשות דברים בלתי מוסריים ובלתי כשירים עלימנת לענות את התהליך ההיסטורי.

כבוד היושב ראש, אני חושב שההחלטה שהתקבלה עליידי הממשלה, לא זו בלבד שהיא עומדת בניגוד לעקרונות יסוד, היא גם אינה בת-ביצוע כלל. אני רוצה לשאול: מה תהיה עמדת ברית-המועצות? מה תהיה עמדת הממשלה הרוסית? איך נשתף פעולה בביצוע החלטתה של ממשלת ישראל? אני מעז להגיד: האם ירצו באמצעות שלום, למשל, שממשלת רומיניה תשתף פעולה לביצוע החלטתה של ממשלת ישראל? האם זה מכובד? האם זה אפשרי?

הבעיה אומנם קיימת. זכותו של כל אדם לחיות בארץ שהוא רוצה לחיות בה, וזכותו להגר — אבל לאן שהוא רוצה. כפייה על יחידים ועל ממשלות, על העולים ועל המדינה, על כל הזרמים — כפייה כזו יכולה רק לחבל במאמץ, שבשמו כאילו באים לפעול ואותו באים כביכול לשרת.

יפה אמרו כאן לפני חברי כנסת אחדים, שההחלטה הזאת נבעה מייאוש, מחוסר דרך, כשאין מצליחים לכצע את הדבר כראוי, כורחים לקבלת החלטת ממשלה.

לבעיה יש שני צדדים. בהקשר זה, איך נראית ממשלה המחייבת אדם לבוא להתגורר בישראל, ובעת ובעונה אחת, בעצם הימים האלה, היא מקבלת החלטה מנוגדת בתכלית הניגוד — לגרש את ד"ר מובארק עוואד ולגרש אזרחים פלשטינים מרצועת-עזה, מיהודה ומשומרון? איפה העיקרון פה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא גירשו מספיק.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מכריחים אדם לבוא, ומגרשים אדם הרוצה בכל נפשו ובכל מאודו לחיות בארצו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

צריך לגרש הרבה יותר.

— הצעת סיעת תנועת "כך" להביע איאמון לממשלה —

אטרקטיבית מבחינת ההשקעות, היא איננה אטרקטיבית מבחינת צמיחת המשק, גם לא מבחינת היהדות. היא אטרקטיבית רק בדבר אחד — במלחמה נגד שבת, נגד הדת, בעד מורמונים ונגד מיהו יהודי. רק לפני כמה ימים הצביעו פה 60 יהודים נגד התוק הזה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
לא יהודים. גם לא יהודים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
לכן אני אומר לכנסת: תנו ליהודים לצאת מברית המועצות כי זה גיהינום. ודאי שמשם צריך לצאת. לבוא לכאן? שנו את ערכי המדינה הזאת. האידיאל של המדינה איננו מה שהיה. אין פה תוכן. צרו תוכן יהודי, כדי שיבינו שפה תהיה שבת ולא יעשו צחוק מכל מה שקשור בתורתנו הקדושה. אין טעם לבוא לכאן.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת מאיר שפירא. אנחנו ניגשים להצבעה. האם מבקשים להפריד כהצבעה?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
נצביע תחילה את הצעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע איאמון לממשלה בשל החלטת הממשלה לכפות על מהגרים יהודים מברית המועצות עליה לישראל.

מאיר כהנא (תנועת כך):
מי נמנע?

היו"ר א' נחמיאס:
מי נמנע?

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעת הרשימה המתקדמת
לשלום להביע איאמון לממשלה — מיעוט
נגד — רוב
נמנעים — 1
הצעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-
אמון לממשלה לא נתקבלה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אני רוצה לנמק.

היו"ר א' נחמיאס:
נצביע את הצעת סיעת תנועת "כך" להביא איאמון לממשלה בשל קריאת חבר הכנסת דראושה למדינות ערב לתמוך באינתיפאדה.

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעת תנועת "כך"
להביע איאמון לממשלה — 1
נגד — רוב
הצעת סיעת תנועת "כך" להביא איאמון
לממשלה לא נתקבלה.

ועיכובים בדרך להצלתם של יהודי ברית המועצות. יש לעשות הכול כדי להציל אותם, ולא להתנות שום תנאים, כמו לאן יבואו ולאן ילכו. ראש כלול: הצלת נפשות, וכל תנאי שישמו בדרכם רק מפריע להצלת היהודים הרוצים לברוח מהגיהינום.

מובן שרצוי וחשוב שיהודים יבואו לארץ ישראל, לקיים מצוות יישוב ארץ ישראל. אבל, רבותי, צריך לחשוב גם על כך. שבדרך של כפייה קשה מאוד להביא אנשים. צריך לחשוב מה כעצם גורם לכך שיהודים מברית המועצות לא רוצים לעלות לארץ ישראל. במקום לשלם מכשולים ולא להוציא אותם משם, צריך לחשוב באופן מעשי מה צריך לעשות פה בשביל שהמדינה הזאת תמשוך יהודים לבוא אליה.

עובדה היא, שגם ברית המועצות וארצות הברית מתנגדות לכפייתם מראש של היהודים שיוצאים משם לבוא דווקא לארץ.

אם אנחנו כל כך מודאגים מהנשירה של העולים, כדאי היה לחשוב מה עושים בעניין. לדעתי, כולם מגיעים לעיקר. כמה מושכת מדינת ישראל יהודי לבוא לכאן? — בחינוך אמיתי, בחינוך לערכי תורה, שבת, כשרות. יהודים מברית המועצות מסרו את נפשם על ערכי התורה. לא נמשוך יהודים מברית המועצות לכאן כדי לעשות מפגשים עם נוצרי ערבי. לא נמשוך אותם עם חילולי שבת. כל לחימה נגד כל דבר קדוש דוחה יהודים מברית המועצות לעלות לארץ. גם המורמונים אינם יכולים למשוך אותם לבוא לכאן.

אנחנו צריכים לדעת, שכאשר יהודים מברית המועצות שומעים שהקימו את בניין המורמונים במקום היפה ביותר בירושלים, זה נימוק אמיתי בשבילם שלא לבוא לכאן. שמעתי מאחד השרים הבכירים ביותר בממשלה, שהופיע בפני אגודת ישראל, את הדברים האלה: להביא יהודים לארצות הברית? — אולי יותר טוב שישארו בברית המועצות? שם לפחות הם יישארו יהודים, אבל כאשר הם באים לארצות הברית, ההתבוללות כה גדולה עד שיש חשש שלא יהיו יהודים.

היו"ר א' נחמיאס:
או החלטת הממשלה בוודאי צודקת.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אנחנו שמענו אותה. שאלתי אותו: למה אתה חושב שהתבוללות בארצות הברית כל כך גדולה, בגלל הרפורמה היהודית? הרי היהודים שגרים בויליאמסבורג אינם הופכים אותם ללא-יהודים. הסכנה היא הרפורמה. אלה מביאים את ההתבוללות. ולא שום דבר אחר. אלה עקרו את הדת, עקרו את החינוך, וכאשר מגיעה הצבעה על מיהו יהודי, הם מקבלים שם דיווח על כך ש־60 איש הצביעו נגד ההצעה. זה נימוק לבוא לכאן?

אליעזר שוסטק (הליכוד):
אבל יהודי ברית המועצות לא הולכים לויליאמסבורג.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
יהודי רוסיה רוצים לדעת אם הם באים לארץ ישראל או לארץ שרוצים לראות בה מדינה פלשתינית, ואם זה המצב, הם מעדיפים את ארצות הברית. לא יעזור שום כוח ולא תעזור כפייה. צריך לעשות את המדינה אטרקטיבית, ואז יבואו יהודים לכאן. אז היא תמשוך ותהיה מגנט, אך אין לעשות זאת על-ידי כפייה. אף אחד לא רוצה פה כפייה דתית, וגם אי אפשר לכפות על יהודים לאן ללכת. אחת רוצה שיבואו לכאן? תעשה את המדינה כה אטרקטיבית עד שירצו לבוא אליה. היא איננה

היו"ר א' נחמיאס:

מה רצונך, חבר הכנסת כהנא?

מאיר כהנא (תנועת כך):

את הימנעותי. אני רוצה לנמק למה נמנעתי.

היו"ר א' נחמיאס:

אתה צריך לקרוא את התקנון. בהצעות אי-אמון הנמנעים אינם נממקים.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני מקבל זאת.

היו"ר א' נחמיאס:

לנמק מה?

ה. הצעות לסדר-היום

הריסת בתים ומצוקת דיור במגזר הערבי

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום ולהצעות חוק. תחילה אני מזמין את חבר הכנסת חופיק טובי להעלות הצעה לסדר-היום מס' 7524, בנושא: הריסת בתים ומצוקת דיור במגזר הערבי.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בימים האחרונים רבו מקרי הריסת מבני מגורים בקרב האוכלוסייה הערבית בנימוק של שמירת חוקי הבנייה ומניעת בנייה בלתי חוקית. בשעות הבוקר של יום 30 במאי נהרסו שני מבני מגורים חדשים באזור הכפר טייבה. הם היו בבעלות עבדול לטיף חג' יחיא. עבדול חלים ויוסף מסאווה. אלה היו בתי מגורים שבעליהם חיים במצוקת דיור קשה. כמוכן נהרס מבנה חקלאי שהיה בבעלות אחד מחמד סלאמה מכפר קלנסואה. ההריסה נעשתה על-פי צו מינהלי, ללא משפט וללא פסק-דין.

ב־2 ביוני נהרס באזור שמן בחיפה ביתה של משפחה מחמד מניל. המונה תשע נפשות. המשפחה הזאת גרה בבית הזה, המורכב משלושה צריפים, כבר 40 שנה. ההריסה נעשתה תוך התעלמות מקיומו של צו מינהל מוטעם בית-המשפט — דבר שמסיף חטא על פשע.

מבצעי ההריסה סירכו להציג צו הריסה של בית-משפט. הם רוקנו את הבית ממיטלטליו והעבירו אותם למקום בלתי ידוע. הם השאירו את המשפחה עם קטיניה ללא קורת גג.

כמבנים אלה התגוררו בעבר משפחות יהודיות, אך אותן פינתה העירייה והעמידה לרשותן מגורים חלופיים.

ב־8 ביוני נהרסו שלושה בתי-מגורים באזור מגוריו של שבט ערב אל עראמשה על-יד הגבול עם לבנון. בכפר הידוע בשם אל-נואקיר. בתי-המגורים אכסנו 27 נפשות. מבצע ההריסה בוצע על-פי הצו של הממונה על מחוז הצפון, שהוצא ב־17 במאי, אך הצו לא הובא לידיעת בעלי המבנים, והוא הודבק על המבנים ב־7 ביוני בערב. ההריסה בוצעה אור ליום 8 ביוני. בלא לתת לדיירים את השהות אפילו לערער על הצו כפי שניתן בחוק, בתוך 72 שעות.

מי שראה בטלוויזיה את האשה, בעלת אחד הבתים שנהרסו בערב אל-עראמשה, ושמע מפייה על טרגדיית הדיור של המשפחה, איך היא ובעלה עם יותר מ־10 ילדים, והגדולים בהם כבר מבוגרים, גרים בחדר אחד, כשלא מאפשרים להם כל דיור אלטרנטיבי, ולכן נאלצו לבנות, כדי לצאת ממצוקתם הנוראה — יכול להבין שחוקי החיים וההתפתחות הם שקובעים את התנהגותן של משפחות אלה, שנאלצות על-כורחן, לבנות ולצאת מהגיהנום שבו הן חיות.

מרחפת-סכנה של הריסת בתי-מגורים נוספים במקומות שבהם בוצעו ההריסות וגם במקומות אחרים. תושבי הכפר פרידיס, הנמצא בקרבת זיכרון-יעקב, חיים בחדרה ובפחד פן יהרסו להם השלטונות שלושה בתי-מגורים שהשלטונות מסרבים להגפיק להם רשיונות. המכנים האלה, שנבנו על אדמה פרטית בתוך שטח שיפוט של המועצה, נבנו בשנות ה־70, הסירוב לאשר רשיון בנייה מנומק בקרבת בתים אלה לכביש, אף שהכביש הוא שהחקרב אליהם עם הרחבתו.

חברי הכנסת, אלפי מבנים כאלה נבנו בהעדר תוכנית מתאר באשמת השלטונות ובתנאי מצוקת קרקע לבנייה ומדיניות התנק כלפי כפרים ערביים העומדים מול איום ההריסה. אף שלאחר הצגת דוח-מרקוביץ עוכבה פעולת ההריסה עד למציאת פתרונות למבנים האלה.

אך כעיה בוערת וכאובה היא הסכנה המרחפת על 40 הכפרים הידועים בדרום-מרכזיך בשם: האזורים האפורים שעתידים לא בטוח. אלה יישובים ערביים הפזורים ברחבי צפון הארץ, שמספר תושביהם קרוב ל־10,000, והם מתגוררים ביותר מ־1,000 בתי-מגורים הקיימים, חלקם הגדול, עוד מלפני קום המדינה וצמחו והתרחבו במשך השנים. חלק מהבתים אף נבנו ברשיון, אך כולם נמצאים על אדמה פרטית השייכת לבעלי המבנים, דוגמת הכפרים: אל-עריאן, אל-חנן, אשריע, אל-מנטורה באזור ואדי-עארה והכפר עין-חדד מדרום לחיפה: אל-כמאנה, אל-כעביה, אזבידאת, אל-חואלד בגליל התחתון ואחרים.

הכפר עין-חדד, אבראל-היגיא, למשל, נבנה על-ידי פלטי עין-חדד המקורית, המשמשת כיום כפר אמנים. בעין-חדד החדשה גרות כיום כ־140 נפשות ב־27 מבנים, המחזורים למים ולחשמל, אך השלטונות מסרבים להכיר בהם כיישוב קבע, מנהלים נגדם משפטים ומאיימים בהריסת הבתים.

השלטונות הורסים בנייה חדשה למשפחות חדשות ומאלצים אותן לחיות בדוחק, במחנק, כשמרחפת מעל ראשיהן סכנת כליה. באותו מצב חיים מאות תושבים ביישובים דומים אחרים, כמו אל-כמאנה על יד כרמיאל, עם 50 בתי-מגורים ו־350 נפשות הגרות בהם; כמו אל-חואלד בעמק-יזרעאל עם 64 בתי-אב ו־420 נפשות, או כמו הכפר אל-עריאן על יד ערערה, המונה קרוב ל־100 נפשות, הגרות בכ־20 בתים שנבנו על אדמה פרטית. יותר ממחצית הבתים נבנו ברשיונות הוועדה המחוזית בחיפה בשנות ה־70. חלק מהבתים קיים עוד מלפני קום המדינה, וכיום רוצים להעביר אותן, לא ידוע לאן. במצב דומה נתון הכפר אל-מנטורה, מצפון לתחת המטרה עירון. מעניין שכמעט על יד כל נקודת יישוב ערבית הוקמה נקודת יישוב יהודית חדשה, הבאה כנראה לתפוס את מקומו או עצם

ובסיום, אנו בהחלט כעד בנייה מתוכננת, אבל אנו נגד מדיניות החקק והקפאת ההתפתחות של הכפרים והערבים הערביים.

אנו תובעים הפסקת פעולות ההריסה בקרב האוכלוסייה הערבית בנגב, כמשולש ובגליל, הסרת ההקפאה המוטלת על 40 היישובים שתושביהם מחכים בכליון עיניים שיכירו בהם ויתירו להם בנייה מתוכננת.

אנו תובעים ממנהל מקרקעי ישראל להקצות קרקע לצורכי בנייה לכל היישובים הערביים וגם להיענות לחביעתן של כל הרשויות המקומיות הערביות, וזה הדבר החשוב, להשלמת תוכניות המתאר, להרחבת שטח הבנייה המותרת לכל כפר ולהקמת ועדת תכנון ובנייה מקומית עלייד כל מועצה מקומית.

והיה זכותם של התושבים הערבים זוהי זכותן של המועצות המקומיות הערביות לתכנן את מקומותיהם, את כפריהם, לנהל את ענייניהם המקומיים, התכנוניים, לפי החוק באופן עצמאי. למען זאת אנחנו מבקשים דיון בכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

חודה רבה לחבר הכנסת תופיק טובי.

ו. הצעה לסדר-היום

הריסת בתים בכפרים הערביים טייבה וקלנסואה

הרי כל קיומה של מדינת ישראל מבוסס מוסרית על חוק החיים. כשהיא מאבדת את המצפן הזה, עלול לבוא יום, ואני מקווה שהוא לא יגיע, שגם כלפיה יעמוד חוק החיים בסמן שאלה. האזהרה כתובה על הקיר, ועיניכם אינן רואות.

איך ניסיתם לטפל בבעיה הזאת? — הקמתם ועדה, ועדת-מרקוביץ, בלי השתתפותו של נציג ערבי כלשהו בה. כל האינטרסנטים מכל המשרדים השואפים לנשל את הערבי מאדמתו היו שותפים בוועדה, אך בעל העניין, זה שהנושא נוגע לו, לילדיו ולחיינו בעתיד — הוא לא היה שותף.

ומה הסיקה הוועדה? — קודם כול מחקה הוועדה 40 כפרים ממפת המדינה. היא מחקה 57 נקודות יישוב ממפת המדינה — 40 כפרים ו-17 נקודות יישוב של בדואים. אתם טוענים שמטרתכם לרכז את הבדואים. כשהם מתרכזים בחורה, או במקום אחר, הולכים והורסים את בתיהם. הוועדה מחקה אותם, בהגירה אותם כבתים אפורים, שאי-אפשר לחקן בהם אפילו תרים ורצוי שתושביהם יעזבו. הם מנותקים מחשמל וממים. אפילו בת-ספר שהיו קיימים, כמו במקרה של כמאנה, הלכו נציגי הממשלה וסגרו אותם. נסיעות שהיו מובטחות לילדים בגיל חינוך חובה בוטלו על-ידי משרד החינוך, ורק אחרי מאבק קשה הוחזר השירות הפעוט הזה.

וידה של הממשלה עדיין נטויה.

ועדת-מרקוביץ, אדוני השר, הונתה את הציבור. כאשר הופיעו חבריה לפני כלי התקשורת וטענו שהם פתרו את הבעיה, היה זה מעשה הונאה ממדרגה ראשונה, משום שמפות התכנון של הכפרים ג'ת ובקה ושל כפרים אחרים אושרו כבר במילא בוועדת התכנון המחוזית. לוועדת-מרקוביץ לא היתה כל יד בנושא הזה, אבל הם באו והתהללו כאילו הם פתרו את עיקר הבעיה.

קיומו של היישוב הקיים, המעיק על מישור מהמתגוררים החדשים שם.

בעייתם היסודית של הכפרים האלה נובעת מסירוב השלטונות להכיר בהם כנקודות יישוב, וכתוצאה מכך הוקפאה כל צמיחה והתפתחות. העמדה הזאת של משרד הפנים והסכנה של הריסת נקודות היישוב האלה נובעת מהעמדה הפוליטית היסודית של השלטונות, והיא הסירוב לאפשר קיומם וצמיחתם של יישובים ערביים נוספים. מה שמדריך את השלטונות זה מדיניות גזענית, התוכנית לנשלם מאדמתם ולפנות אותם לצורכי החיישבות יהודית חדשה.

תושבי היישובים האלה תובעים, ובצדק, ואתם כל האוכלוסייה הערבית, ממשרד הפנים להכיר בהם כביישובים לכל דבר ולאפשר להם להתפתח על-פי תוכנית, שרובם הגישו אותה ובה הם נכללים בנוף התכנון הארצי.

מה שבוטל היום בפעולות השלטונות בהריסת בתי-גוררים ערביים ובאימים להרוס עוד מבנים הוא הניסיון המכוער של מפלגות השלטון, ובעיקר הליכוד, לנצל את המצוקה והטרנדית של תושבים ערבים רבים בשביל אינטרסים מפלגתיים, בשביל גיוס קולות ותמיכה בבחירות הקרובות, תוך פיזור הכתחות לעתיד.

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום הבאה, מס' 7540: הריסת בתים בכפרים הערביים טייבה וקלנסואה. חבר הכנסת מחמד וחד, בבקשה.

מחמד וחד (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מזכירות הכנסת, מטעמי קיצור, לא רשמה את הצעתי כמלאה. הצעתי מתייחסת לבתים שנהרסו, לבתים שעומדים להרוס אותם ולמצוקת הדיור במגזר הערבי.

אתמול, אדוני היושב-ראש, ריכזה המשטרה כ-400 שוטרים עם דחפורים ופקחים של מינהל מקרקעי ישראל על מנת להרוס בבת אחת חמישה בתים של משפחת אל-סייד בכפר חורה שבנגב. באותו יום, מטעמים אחרים, נהרסו בתים בירושלים ואף בגדה המערבית, ואילו לפני כחודשיים התבצעו הריסות בכפרים: טייבה, קלנסואה, נואקיר, ויש כוונה להרוס שלושה בתים בפרידיס ושני בתים במעליא.

אין אכזרי יותר מלהרוס בית ולהשליך משפחה שלמה לרחוב.

האכזריות הזאת הולכת ומתבצעת, חוזרת ונשנית מדי חודש. המכנה המשותף הוא, שאת מעשי ההריסה מבצעים בכפרים ערביים, אם כי לא תמיד הסיבות להריסה זהות.

הממשלות בעולם הנאור, ואפילו ממשלות נאורות למחצה, מנסות לשפר את תנאי הדיור של אזרחיהן. אצלנו, לצערנו, הממשלה הנוכחית ואלה שקדמו לה יצרו בכוונה תחילה בעיית דיור בכפרים הערביים. עכשיו הולכים ומחריפים את הבעיה הזאת בלי להציע כל אלטרנטיבה. הממשלה מבצעת את ההריסות במסווה של שמירת חוק המדינה, אך במקרה זה הוא נוגד את חוק החיים.

אני שמח לשמוע שחבר הכנסת טובי מסכים, שלא ניתן לחיות ללא חוקי תכנון ובנייה מן הטעם הפשוט: שבעולם המודרני על המדינה, על הרשויות המקומיות, לספק שירותים לאוכלוסייה — חשמל, מים, שירותי חינוך או שירותים סניטריים. אם אנשים יבנו בלא התחשבות בתקנות, בלא התחשבות באזורים שנקבעו לבנייה ובאזורים שלא נקבעו לבנייה, הרי לא ניתן יהיה לספק שירותים אלה, לא ניתן יהיה לקיים יישובים בצורה מתוקנת ומסודרת.

הדבר הזה נכון באותה מידה לגבי יישובים יהודיים וערביים. אין כל הבדל. אני אופתע מאוד לראות שמוצע כאן יישום שונה של חוקי תכנון ובנייה לאוכלוסייה היהודית ולאוכלוסייה הערבית. נדמה לי, שאיש מאתנו לא יסכים לגישה כזאת. את כל החוקים, לרבות החוק הזה, כרוצנו ליישם בצורה שווה בכל מגזרי האוכלוסייה.

צ'דלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה מתעלמים מהבעיות היסודיות במגזר הערבי?

השר מ' ארנס:

הנושא העומד על סדר-היום, אם את זה לא הבינות, הוא חוקי התכנון והבנייה ויישומם. זהו בדיוק הנושא העומד לפנינו.

ואני אינני יכול לקבל את הגישה של חבר הכנסת ותד, האומרת: חוקי המדינה נוגדים את חוקי החיים. זהו מרשם להפרת חוק. זהו מרשם לאנדרלמוסיה. צריך להתרגל לעובדה שאנו חיים במדינה דמוקרטית, וכאשר הרוב בפרלמנט, בכנסת שלנו, מתקוק חוק, זהו חוק המדינה וזהו גם חוק החיים. אין לנו שום חוקים אחרים מעבר לחוקים שאנו מתקוקים בכנסת הזאת. ומי שמדבר על עליונות "חוקים אחרים" על חוקי המדינה איננו מדבר על שמירת החוק. הוא מדבר במפורש על הפרת חוקי המדינה. נדמה לי שהדבר הזה פשוט אינו נאה לאדם היושב בבית-המחוקקים של מדינת ישראל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה אתה אומר לגבי בניינים הקיימים עוד לפני החוק הזה, ואתם רוצים לעקור אותם?

השר מ' ארנס:

היתה מציאות עגומה ומצערת במדינת ישראל, במיוחד במגזר הערבי, של מבנים רבים, אלפי מבנים, שנבנו שלא כחוק, והיו למעשה על תקן של מבנים בלתי חוקיים, שלגבי כל אחד מהם אפשר היה להוציא צו בית-משפט שהיה מורה להורסו.

התופעה הזו התפתחה כמשך עשרות שנים בגלל שלוש סיבות עיקריות: האחת — העובדה שלא הצליחו להשלים תוכניות מתאר בכל היישובים, ולכן קשה היה לעתים להשיג את הרשיון לבניית בית כאשר המשפחה היתה זקוקה למגורים; הסיבה השנייה היתה — זלזול מופגן בחוק ונכונות להפר את החוק ללא היסוסים; והסיבה השלישית — למדינה היו חסרים גופי פיקוח שיכלו לגלות בעוד מועד התחלות של בנייה בלתי חוקית וכך למנוע השלמת בית בלתי חוקי. עובדות אלו, אני חושב, אדוני היושב-ראש, ידועות לכולנו.

באוגוסט 1985, בעקבות דיונים שהתקיימו במשרדו של ראש הממשלה דאז, מר שמעון פרס, בנושא הבנייה הבלתי חוקית, מינה מר פרס, בהיותו ראש הממשלה, את הוועדה הקוריה ועדת-מקובץ, שבראשה ישב הסמנכ"ל של משרד הפנים, ומטרתה היתה לבחון את הבעיה של הבנייה הבלתי חוקית במדינת ישראל ולמצוא לה פתרונות.

על מי חלה לפי החוק החובה להכין תוכנית מתאר, בעיקר בהעדר שלטון מקומי או כאשר השלטון המקומי אינו ממלא את חובתו? כתוב מפורשות בחוק, שהחובה הזאת חלה על ועדת התכנון המחית. אם יש כאן מישהו העובר על החוק — זה מושל המחוז, העומד בדרך כלל בראש ועדת התכנון המחוזית; לוועדות המחוזיות אין בעצם כל סמכויות, ומה עושים לגבי 40 הכפרים שאין בהם כל רשות מקומית? איפה היו הוועדות המחוזיות במשך 40 שנה?

רק זדון גרס לכך שהם נשארו ללא תוכניות, כשביל שיהיה קל "לנפנף" אותם. זאת היתה המדיניות, וכך היא נשארה.

דוברי הממשלה הולכים אל הציבור היהודי ומספרים לו, שהערבים בונים בנייה בלתי חוקית ומשתלטים על קרקע המדינה, כשבצעם המדינה היא זו המשתלטת על הקרקעות הפרטיות של האזרחים הערבים. הדוגמה של הנגב היא דוגמה הוועקת לשמים — ואינני רוצה לנהל כאן את כל החשבון עם כל הממשלות.

אני רוצה, ודווקא בתקופת בחירות, לפתות להציע הצעות שיכול להיות בהן משהו מן הקונסטרוקטיביות:

1. לאמץ את העיקרון, שלא הורסים בית ומשליכים משפחה לרחוב בלי שהובטח לה מראש מקום מגורים נאות. איזה לכ ירשה לכס ללכת בעוד שבוע-שבועיים ולזרוק לרחוב שלוש משפחות מפרידים, שבתיהן קיימים שם מאז 1965? איזה חוק הוא זה, האומר לעשות זאת?

2. להציע פתרון אלטרנטיבי כולל למצוקת הדירור במגזר הערבי, במקום לחמוס אותו. אביא דוגמה ממחירי החשמל: אלפי משפחות ערביות משלמות מחיר כפול בשל צריכת חשמל מעבר להקצבה, כי הן נאלצות לקחת חשמל מהשכן, ומהשכן של השכן, חברה החשמל עושה חגיגה מהדבר האלמנטרי ביותר — מאור בבת — אור בבית, לא צריכת כזבוח.

3. להקצות קרקע לבנייה בכפרים הערביים, הן לצורכי ציבור והן לזוגות צעירים, ולהשוות את הנורמות שם לנורמות המקובלות בקרב הציבור היהודי.

אם תבטיחו את הדברים האלה, ממילא לא יהיו הפרות בנייה בהיקף שאנחנו רואים אותו במגזר הערבי.

חוק החיים יצח בסופו של דבר. המשפחות מחזרה אמרו: היום הרסו את הבית, נקים אותו מחדש. אנחנו, הם אומרים, נמצאים כאן 150 שנה, ולא יגרשו אותנו. ואני אומר, אדוני היושב-ראש, הם צודקים.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מחמד ותד. אדוני השר ארנס, בבקשה.

השר מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כפי שוודאי ידוע לכל חברי הבית, חוקי תכנון ובנייה נמנים עם חוקי היסוד של כל מדינה מתקדמת. חברה מתקדמת איננה יכולה להתנהל, איננה יכולה לחיות, איננה יכולה להתקדם, ללא חוקי תכנון ובנייה. ואינני מבין, האם מטרתם של שני המציעים היתה להביע התנגדות לקיום חוקי תכנון ובנייה במדינת ישראל?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אלה חוקים שצריך ליישם אותם בצורה נכונה ולא מפלה.

השר מ' ארנס:

תיכף אנכי ליישום של החוקים.

חשוב לציין מאפיינים מספר של המבנים האלה שנהרסו. כל המבנים הם מבנים חדשים, שנבנו לאחר קבלת דוח מרקוביץ בממשלה. אלה אשר בנו אותם ידעו שהם בונים ללא היתר, ושהם בונים במקומות שאסור לבנות בהם. לגבי כל המבנים היו צווים ופסקי-דין כחוק. כל המבנים היו בשלבים התחלתיים של הבנייה כאשר הוצאו הצווים לגביהם, ובעת ההריסה לא היו מבנים מאוכלסים.

אדוני היושב-ראש, אני פונה לכל חברי הכנסת, לכל תושבי המדינה, יהודים וערבים, בבקשה ובדרישה להישמע לחוקי התכנון והבנייה של המדינה. להבין שבלי החוקים האלה, בלי יישום ואכיפה של החוקים האלה, יהיה לנו קשה להתקיים, הסובלים הראשונים מהפרת החוקים הם היישובים שבהם מפירים את החוקים והתושבים אשר גרים ביישובים אלה.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להוריד את שתי ההצעות מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. הצעה אחרת לחבר הכנסת דראושה, בבקשה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להעביר לוועדה את שתי ההצעות. של חבר הכנסת טובי ושל חבר הכנסת ותר, אין שום היגיון בהסרת שתי ההצעות מסדר-היום. זו בעיה כאובה שסוכל ממנה הסקטור ערבי. זו בעיה של המדינה. השר האחראי לענייני הסקטור הערבי בישראל אינו רוצה לדון בוועדה על נושא כל כך כואב. כל כך חשוב ל-800,000 נפשות, המהוות 18% מאוכלוסיית המדינה. אני חושב שאין שום היגיון בבקשה להסיר מסדר-היום את שתי ההצעות. ממה מפחדים? מה הפחד להביא את הנושא לוועדה ולדון בו?

זו בעיה כאובה, יש לדון בה. אני חושב שתשובת השר, עם כל הפירוט שבה, אינה יכולה לפתור את הבעיה. הבעיה קיימת. כ-8,000 בתים הוקמו ללא רשיון לא מתוך רצון להפר חוק. אנחנו רוצים לשמור על החוק. האוכלוסייה הערבית היא אוכלוסייה השומרת חוק. אבל אם לא מאשרים תוכניות בנייה, אם לא מאשרים תוכניות מתאר — ולגבי 80% מהיישובים הערביים עדיין לא אושרו תוכניות הבנייה — לזה היית צריך לבוא ולהבטיח פתרון תפגע במשך שנה, במשך שנתיים. דוח מרקוביץ לא נתן תשובות על הנושאים הללו. דוח מרקוביץ פתר חלקית את הבעיות והכביד את הבעיות האחרות הקיימות.

לכן אני חושב שיש צורך קודם כול להימנע מהריסת בתים, שניים בטייבה, אחד בקלנסואה, תשעה בדג'אית ושלשה בגליל העליון, ועוד שורה של בתים המיועדים להריסה. ההריסה הזאת תפגע במערכת היחסים העדינה בין שני העמים כאן. אני חושב שהשר האחראי לענייני הסקטור הערבי צריך להיאבק נגד כל הריסה כזאת. בתקופה קשה כזאת, כל בית שייהרס ילבה את היצרים.

על כן אני מבקש להעביר את שתי ההצעות לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דראושה. אנחנו ניגשים להצבעה. לפני כן אני שואל את חבר הכנסת תופיק טובי אם הוא מסכים שהצעתו תועבר לוועדה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מסכים.

הוועדה הגישה את המלצותיה לראש הממשלה דאז, מר שמעון פרס, כאוגוסט 1986, חודש לפני תאריך הרוטציה. לאחר שקראתי את הדוח, ולאחר שהתייעצתי עם מר מרקוביץ, הבאתי את הדוח ואת המלצותיו עם תיקונים מספר לדיון בממשלה, וכאוגוסט 1986 אימצה את המלצות הדוח ועדת שרים שמונתה עליידי הממשלה, ובראשה עמד ראש הממשלה הנוכחי, מר יצחק שמיר.

לא נכון הוא. בלשון המעטה, לומר שהדוח הזה מחק כפרים ויישובים ממפת מדינת ישראל. ההיפך הוא הנכון. הדוח מצא כמעשה דרך לתת לגיטימציה לאלפים רבים של מבנים שנבנו שלא כחוק, והיו בגדר מבנים בלתי חוקיים. הדוח סיווג את המבנים הבלתי חוקיים במדינה לשלוש קטגוריות:

הראשונה — מבנים שיוזכו לגיטימציה ולא ייהרסו. הלגיטימציה תינתן עליידי כך שהם ייכללו בתוכניות מתאר חדשות ובמסגרת שינויים בתוכניות מתאר ישנות הנמצאות בתהליכי הכנה ואישור. רק במחוזות חיפה, המרכז וירושלים היו 2,650 מבנים מסוג זה. חברי הכנסת, אני חוזר, אלה שנבנו שלא כחוק ועל-פי המלצות ועדת מרקוביץ זכו או יזכו לאישור ויופיעו בתוכניות מתאר כמבנים חוקיים לכל דבר. כאשר יאושרו תוכניות המתאר, יגישו בעלי הבתים בקשות להיתרי בנייה בהתאם לחוק ובפרק זמן קצוב, ויוזכו לגיטימציה.

השנייה — מבנים שיוזכו לגיטימציה ולא ייהרסו, אך יהיו במעמד שונה מאלה שבקטגוריה הראשונה. מדובר בכמה מאות מבנים שאין כל אפשרות להכלילם בתוכניות תוכניות מתאר. מבנים אלה לא יקבלו הכשרה לבנייה אלא הכשר למגורים לתקופה מוגדרת.

מחמד ותר (מפ"ם):

אדוני השר, מדובר על קבוצות שלמות של בתים. לא על מבנים כודרים המחולקים על יישובים.

השר מ' ארנס:

חבר הכנסת ותר, אני מציע שתקשיב. לגבי המבנים האלה יוכנו תוכניות מתאר נקודתיות. מבנים אלה מכונים כדוח "מבנים אפורים".

הקטגוריה השלישית היא הקטנה ביותר, זה מספר קטן של מבנים החורגים בצורה חמורה ביותר מתוכניות מתאר מקומיות ומתוכניות ארציות.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מה המספר?

השר מ' ארנס:

המספר הוא למעלה מ-100. עם חלק מבעלי הבתים האלה מתנהל ויתנהל משא ומתן מתוך ניסיון למצוא פתרון גם לחריגה מתוכניות המתאר, מתוכניות תכנון ארציות, וגם לבעיית האנשים אשר גרים בבתים האלה.

עבדאלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
יש המדברים על מאות, לא רק על מאה.

השר מ' ארנס:

בשבועות האחרונים אכן בוצעו הריסות מבנים שנבנו ללא היתר, על-פי צווים חוקיים, והן בוצעו עליידי משרד הפנים לאחר שבעליהם לא נשמעו לצווים בעצמם. המבנים הם: שנים בטייבה, אחד בקלנסואה, תשעה באזור דג'אית בנגב, ושלשה בנאקיר בגליל העליון.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי הוסרה מסדר-היום. אני עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת מחמד ותד. אני מבקש למנות.

ה צ כ ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר

הכנסת מ' ותד בסדר-היום של הכנסת

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

גם הצעתו של חבר הכנסת מחמד ותד הוסרה מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת מחמד ותד?

מחמד ותד (מפ"ם):

אני מבקש לקיים דיון במליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

אם כן, נצביע קודם כול על הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי. אני מבקש למנות.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ת' טובי בסדר-היום של הכנסת

נתקבלה.

ז. הצעה לסדר-היום

תמיכת הדרג המדיני במתנחלים בהתנגדותם לחיילי צה"ל

וכזוה גם ממונה על הצבא, והשרים שרון ולוי מחזירים אחרי המתנחלים הללו, ומעניקים להם גיבוי קבוע. מלא. אבל, גם שר הביטחון, לדאבוני, לא נתן לפגוע במתנחלים עקב פגיעתם במפקדי צה"ל ובחייליו, וכך יצא שהכול מתחרים על אהדת המתנחלים על גבו של הצבא. הצבא יוצא את עצמו מנגב את הרוק הידרי בפניו ואפילו מתבייש לטעון שמדובר רק בגשם.

עוזי לנדאו (הליכוד):

איוה סגנון — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בשטחים, אדוני היושב-ראש, מתרחשים דברים מעוררי פלצות, ואמנה רק אחדים מהם. בעוד צבא סדיר ומילואים אינו פרוס ברובו הגדול על הגבולות, לא על גבול האויב ולא על "הקו הירוק", אלא בעיקרו של דבר הוא נמצא בתוך השטח ובעיקר מגן על המתנחלים, על יישוביהם ועל תנועותיהם בדרכים, אותם מתנחלים עצמם פוגעים בצבא ומכפישם אותו. וזאת העבודה כפזית הטובה שהם מבצעים כלפי אלה שבאו להגן עליהם. אלה אותם אנשים עצמם שמפעילים על הצבא אמצעים של האזנה והונאה. אלה אותם אנשים עצמם שמסתירים מידי חוקרי הצבא את הרוצחים שהצבא מחפש. אלה אותם אנשים עצמם המחפים על המעשים החמורים הנעשים נגד חיילי צה"ל.

באירועים שהיו באריאל בחודש מרס 1986, ובעת חקירה של הערכים ושל הצבא בידי המתנחלים, איש לא נעצר. בקלקיליה ובעזון מתנחלים משחוללים, יורים ללא הבחנה מעל ראשיהם של החיילים ומעוררים פרובוקציות, שהחיילים לאחר מכן צריכים להתמודד אתן. איש לא נעצר. מ"פ, מזכיר קיבוץ יפעת, מספר על אירוע שהיה בשילה. גם הוא באותו חודש מרס, פרובוקציה של מתנחלים, חיילים וקצינים מצאו את עצמם עומדים מול אקדחים שלופים של מתנחלים. איש לא נעצר. ועוד באותו חודש: מתנחלים עברו על הכביש ופתחו באש על חיילי צה"ל. שהיו שומרים על אחת הנכבות, החולשות על הנחליב שלצדו הגבעה הזאת נמצאת. איש לא נעצר.

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא. הצעה לסדר-היום מס' 7588 בנושא: תמיכת הדרג המדיני במתנחלים בהתנגדותם לחיילי צה"ל. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, חברות וחברי הכנסת, במהלך השלטון של צה"ל בשטחים סוכל צה"ל לא רק אלפי פגיעות מידי ערבים וטרוריסטים אלא גם מאות פגיעות מידי המתנחלים. אבל, אם למלחמה בטרור ובערבים יש לצה"ל גיבוי מלא, הרי לטרור המתנחלים, לעניות דעתי, הוא מופקר וחסר הגנה. אפשר לומר שיש הבדלים בין האינתיפאדה הערבית לבין האינתיפאדה, שגם היא אנטיפתי. של המתנחלים, אבל צה"ל נמצא בתוך וסובל משתייהן.

עוזי לנדאו (הליכוד):

יש גם אינתיפאדה של — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בקשר לעניין הזה, אני יכול לומר שהצבא הופך, לדאבוני הרב, בחיפוי של שרי הממשלה, מרמס לרגליהם לא של אויבים אלא של יהודים אזרחי מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, התהליך, היה ברור לחלוטין. עשרות ומאות תלונות ודיווחים של חיילי צה"ל וקציניו על השלכת חייל מרכב, על פגיעות, על גידופים, על פריצת מחסומים בכוח, על אלימות פיסית ואחרת של מתנחלים בחיילי צה"ל עברו ללא משפט, ללא חקירה, ללא עונש, ללא פגיעה, ללא פעולה כלשהי מצד הדרג הממונה על הגנת חיילי צה"ל. המתנחלים הבינו את הרמז ופה והמשכו.

זכורות לכול היריקה והפגיעה של הרב לוינגר ברב-אלוף משה לוי, זכורה לכול הפגיעה ברב-אלוף דן שומרון במקרה הכפר ביתא, זכורה לכול היריקה כפרצופו של האלוף עמרם מצנע בקריית-ארכע. אלה פגיעות בראשי המפקדים של הצבא, כאשר ראש הממשלה, בכבודו ובעצמו, הממונה על הממשלה

עוזי לנדאו (הליכוד):

איפה הקטע — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בחדש האחרון תקפו מתנחלים מג"ד וסמ"ד בצה"ל ליר התנחלות מעלה-אורן. איימו עליהם בנשק חם ואיש לא נעצר. בכפר א-שיוח, אדוני היושב-ראש, נהרג ערבי ירדני מתנחלים, שנמלטו מייד במקום. המתנחלים מחביאים את הרוצח עד היום הזה מפני החוקרים הצבאיים. איש לא נעצר.

שר הביטחון י" רבין:

החקירה כלפי ישראלים כשטחים מבוצעת על-ידי המשטרה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אומר מלה כעניין הזה, ואשמח מאוד לשמוע את תשובתך, אדוני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הבעיה העיקרית — — — — — מי שנרצח בשקף — — — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני יודע שיש לכם שרצים להגן עליהם, בבקשה להירגע. אני יודע שיש למתנחלים האלה, שפוגעים בצה"ל, חברי כנסת שיגנו עליהם, שינסו לגונן עליהם — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

ודאי, ורואים את זה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — — — ובמעשים שלכם אתם דוחפים אותם להמשיך ולפגוע בצה"ל. זו בושה וחרפה.

גאולה כהן (התחיה):

אנחנו מגוננים על המתנחלים, אבל אתה מגונן על האויב. עוד לא היתה סניגוריה כזאת על אויב בכל תולדות ישראל.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האויב הוא גם מתנחלים. זה אותו אויב.

גאולה כהן (התחיה):

בשבילך זה אותו אויב.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת גאולה כהן, אנא.

גאולה כהן (התחיה):

— — — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חברות הכנסת, חברות הכנסת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש לה כהחלט סיבה להיות מודאגת, לחברת הכנסת גאולה כהן. יש לה עתה שרצים העושים את העבודה הזאת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, איזה סגנון זה?

גאולה כהן (התחיה):

זה סגנון של ייאוש. הוא מיואש, מיואש. תמשיך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הסגנון הזה לא מצביע על הנושא, הוא מצביע על הדובר.

היו"ר א' נחמיאס:

ביקשתי ממנו לחזור בו, הוא לא רוצה. אני לא יכול להכריח אותו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני לא מבקש לחזור כי אף לא ממלה אחת לגבי מי שמעז להאשים כסיוע לרוצחים.

ומעל הכול, מה שקרה בחומש — מתנחלים מהיישוב חומש יורים ללא הבחנה לתוך הכפר בורקא, מתנפלים על חיילי צה"ל, מנסים לדרוס מג"ד וחייל, פוגעים כרכב צבאי — פעולה אחרי פעולה — מעליבים מפקד בצה"ל במלים שאי-אפשר להעלות אותן על דל שפתיים, וזאת לפני חייליו, ופוגעים בו. מוגשת תלונה למשטרה. ברוב תמימותו חשב אותו מג"ד שהמשטרה תחקור.

אדוני השר, ידוע לי היטב, גם מתשובה שהעכרת אלי, שהנישא נמצא בסמכות המשטרה. השאלה שאני שואל, אדוני, היא: מה גיבוי נותן ראש ממשלה בישראל? מה גיבוי נותנים שרים בישראל לאותם מתנחלים? אף לא פעם אחת לא העמידו אותם על מקומם, אף לא פעם אחת לא התירו בהם. ובכנסת הזאת גם הם וגם סיעות אחרות עוד נותנים להם גיבוי. מה עושה מערכת הביטחון כדי לאלץ את המשטרה לחקור ולהגן על הצבא ועל חייליו?

אדוני היושב-ראש, המתנחלים הגיעו גם לשיאים חדשים. עכשיו הם כבר ממיינים את קציני צה"ל וחייליו על-פי שיוכם הפוליטי, על-פי צבעם המוסרי — —

שר הביטחון י" רבין:

איפה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אביא דוגמאות, אדוני.

— — — — — ועל-פי רמת הסכמתם לנהוג כמידת ההפקרות שהם רוצים בה, ואז, אם מפקדים, לדוגמה באותו כפר בורקא, אינם מסכימים למעשי הפרובוקציות שלהם, הם מכנים אותם "שלום עכשיו", "יפי נפש", "שמאלנים" ועוד כינויים מן הסוג הזה.

אורה נמיר (המערך):

"אש"ף".

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מפקדים אחרים שמסכימים אתם, ואני יודע שהם בודדים בצבא — את השמות אתן לך אחר-כך, אם כי יש אחד שאתה כבר יודע עליו, כי כבר קיבלת כמה תלונות — קצינים בקבע, יחידים אומנם, מגוננים על הפעולות של המתנחלים ומנסים "למרוח" את החקירה. הם זוכים לשבחים מהמתנחלים האלה, והאחרונים נשענים על המפקדים הללו, ומאיימים על מפקדים אחרים בצבא, בשירות מילואים, שאם הם יעזו להתלונן אצלך, יפנו המתנחלים אל הקצינים התומכים בהם כדי שיגנו עליהם. כפי שאמרתי, את השמות אמסור לך אחר-כך.

לכן, אדוני היושב-ראש, הגענו למצב שבו אחד המסייעים לרב כהנא בבית הזה, אדם שצבר 40 תיקים במשטרה על תקיפה ופעולות נגד ערכים ונגד הצבא, יש לו כבר כמעט מאסר על-תנאי לכל החיים — כי הוא מקבל רק מאסר על-תנאי, ואם הוא כבר מקבל עונש מאסר כפועל, הוא מרצה אותו כאח רחמן בבית-חולים. מעשיו כוללים פגיעה גם בערכים, גם בחיילי צה"ל וגם בכאלה שהוא חשב שהם ערכים.

אינני יכול שלא לסיים בהבעת הודהות מלאה עם קטע שכתב מג"ד בצה"ל, שהיה קורבן לפרשה בחומש. הוא אומר:

כמקום אנו מייצגים את המערכת הצבאית ופועלים בשמה ומטעמה. לפיכך, הדעת לא סובלת שאותה מערכת אשר שלחה אותנו לא תיתן לנו את הגיבוי הנדרש במקרה חמור כפי שאירע.

אני מזדהה בכל לב עם הנאמר ומבקש, אדוני שר הביטחון, חרף העובדה שמחצית הממשלה תומכת באלה הרומסים את צה"ל, שאתה תצא להגנתם. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רן כהן.

ח. הצעה לסדר־היום

שישה חודשי אינתיפאדה — לקחים ומסקנות

עבדי־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
האם הוא הורג אותו?

גאולה כהן (התחיה):

חריג כעיני איננו נהג הנוסע באוטובוס כיריחו ויורה על אלה שזרקו עליו אבנים או בקבוקי תבערה. על אכן שנורית על־ימנת להרוג צריך להשיב בירייה.

יעקב גיל (המערך):

מה היא אמרה — על אכן צריך להשיב בירייה?

אורה נמיר (המערך):

כן, כך היא אמרה.

גאולה כהן (התחיה):

בטעות הרחוק האנתיפאדה נושאת בתוכה את מותה. יש תהליכים היסטוריים, כפי שאמר הגל, הנושאים כבר בתוכם את היפוכם ואת סתירתם — האנתיפאדה בתוך חוכה כבר נושאת את היפוכה. וכל אלה שחשבו שנסוגה מיהודה, משומרון ומעזה חביא ביטחון. מבינים היום יותר ויותר, שכדי שיהיה ביטחון גם בתל־אביב, אסור לנו לוותר גם על חברון. מבחינה זו האנתיפאדה לימדה אותנו הרבה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

גאולה כהן (התחיה):

אבל אפשר היה לשלם מחיר נמוך הרבה יותר, ולא היה צריך להגיע למה שהגענו: אפשר היה ללמוד את הדברים האלה עוד לפני פרוץ האנתיפאדה. יש אצלנו איחור פטלי כל הזמן. אני רוצה לשאול אותך, אדוני השר: מה קורה היום, אחרי שישה חודשים? נאמר שהם באמת הפסידו, ואינני רוצה לעשות עכשיו "טוטו אינתיפאדה". האם יש רגיעה או אין רגיעה. בואו נעשה כאמת את חשבון הנפש: מה הם הפסידו? מה הם הפסידו כדי שגם הם יגיעו למסקנה שעליהם לעשות חשבון נפש? הם לא הפסידו כלום. נכון, היו להם 200 — 300 הרוגים, אבל אנתנו יודעים שאצל ההנהגה שלהם לא זה החשבון הקובע.

יעקב גיל (המערך):

200 — 300 הרוגים זה כלום?

גאולה כהן (התחיה):

הם זה לא אנתנו. אצל ההנהגה שלנו כל קורבן גורם לכך שנעשה חשבון נפש. אצלם לא.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

650 הרוגים במלחמת לבנון גרמו לך לחשבון נפש? את

"התפלאתי ואוכזבתי כאחת על נוסח התשובה המאוד פורמלי שהועבר עלייך, אדוני שר הביטחון, בחשובה לפנייתו של חבר הכנסת כהן, מבלי שהיתה התייחסות עניינית של מערכת הביטחון. משוכנע אני, שבמידה והאירוע היה מתרחש כאשר הצד המואשם היו חיילי הגדוד שלי והצד המאשים היו המתנחלים, לא היתה התייחסות המשרד וזה לזו הנוכחית. אין לי שום ספק שאתה אישית וכל המערכת הכפופה לך הייתם פועלים במהירות ובאנטנסיות על־ימנת לקבל כל פרטי האירוע ולהסיק מסקנות בוחתם נגד החיילים. השירות שלנו כשטחים איננו שירות צבאי של אנשים פרטיים. בעצם שירותנו

היו"ר א' נחמיאס:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר־היום. הצעה מס' 7538, של חברת הכנסת גאולה כהן, בנושא: שישה חודשי אינתיפאדה — לקחים ומסקנות. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, מי שלא טיפל בצורה נכונה ובזמן במרחצי הקסבה של חברון, קיבל את כקבוק התבערה על הראש ב"דיונון סנטר". עוד כמה אבנים ובקבוקים אנתנו צריכים לקבל על הראש, כדי שהראש לנו יפתח סוף סוף להבין, שאת אש האנתיפאדה אומנם מבעיר האויב, אבל מלכים אותה כל אלה אצלנו הרואים בנסיגה מיהודה, משומרון ומעזה הצלה מדינית. אלה הרואים בהתנחלויות נטל — וכפי שנוכחנו עכשיו, בשוליים הסהרוריים של השמאל, אלה שחצו את הקווים. אנתנו שומעים גם סניגוריה על האויב וקטיגוריה על צה"ל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
המתנחלים זה צה"ל?

גאולה כהן (התחיה):

אדוני שר הביטחון, קודם כול בוא נפסיק היום, אחרי שישה חודשים, את ההטעיה, או את הקונצפציה המסולפת, שהפתרון של האנתיפאדה הוא מדיני. הפתרון לאנתיפאדה הוא פתרון צבאי, והאחריות היא על צה"ל בלבד. בזמן מלחמה, גם מדינות השולחות את צבאותיהן להילחם רוצות שלום. אבל כאשר יש מלחמה, האחריות להפסקת המלחמה ולניצחון במלחמה מוטלת על הצבא. גם זאת מלחמה. אתה אומר "הקרייה אינתיפאדה", בצדק אתה אומר כך, כי אתה בוודאי אינך רואה בה מה שאויבנו רואים בה — התעוררות לאומית או דבר דומה. אבל, בוא נקרא לרברים בשמם — זאת מלחמה. במלחמה אין הפגנות, יש פעולות איבה, ובמלחמה — כמו במלחמה.

אכל חמור מזה — לאויב העומד נגדנו במלחמה הזאת לא מגיעות זכויות של חייל. נכון, גם למלחמה יש חוקים משלה. אבל החוקים האלה מחייבים את שני הצדדים, וכאשר אין שני הצדדים מחויבים בחוקים האלה, אין לאויב זכויות, ואי־אפשר להתייחס אליו כאל חייל.

אני רואה בדאגה גדולה את התריגים. אני חושבת שהם האויב הכי גדול שלנו. חריג כעיני זה כאשר מישו מתעלל בערבי, מפשיט אותו, מדביץ לו להנאתו ועושה דברים חריגים באמת. זה אסור שיקרה.

כל יום של רגיעה — אתה אמרת את זה — ואכן יש כאלה ככנסת שזה כואב להם. לך כואב על כל יום של התגברות האינתיפאדה, אז תעשה משהו.

אני אומרת: יש דברים שאתה צריך לעשותם ויש דברים שאינך צריך לעשותם. ובכן, במסגרת הדברים שאתה צריך לעשותם כנגד כרוז מס' 19 אתה צריך להוציא פעם אחת כרוז מס' 1 שלנו. וכו' עליך לכלול את שורת האזהרות הבאה: ראשית, כל זורק אבן על מנת לפגוע דינו כדין זורק בקבוק תבערה — ייתקל באש חיה, כדין כל מי שבא להרוג; אזהרה לבתי-הספר ולאוניברסיטאות, שאם הם לא יהיו מקום ללימודים בלבד, הם ייסגרו לצמיתות. וכן חניקט במקרים מתאימים ענישה קולקטיבית אקטיבית, לא רק פסיבית, כמו עוצר.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

גם רדיואקטיבית, פסיבית, אקטיבית, רדיואקטיבית.

גאולה כהן (התחיה):

לא רק פסיבית אלא גם אקטיבית.

היו"ר א' נחמיאס:

את צריכה לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

כפרים שאליהם מובילים עקבות של מציית שדות, אם אינך תופס את האיש שהצית, למה לא תטיל עליהם קנס בגודל הנוק שנגרם? ואם לא בפעם הראשונה, בפעם השנייה שבה יובילו העקבות לכפר מסוים, יוטל על הכפר הזה קנס בגודל הנוק.

שר הביטחון י' רבין:

גם על יהודים מציית שדות?

גאולה כהן (התחיה):

מה זה "גם על יהודים"? איזו השוואה. היהודים הכריזו על מדינת ישראל מלחמת השמדה? אתה משווה את אש"ף ואת האינתיפאדה. את אלה הרוצים להשמיד את מדינת ישראל, למציית שדות?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוא מדבר על המצית. אכפת לך מי המצית, או איזו יד מציתה?

גאולה כהן (התחיה):

ועוד: אני מזהירה אותך, אדוני שר הביטחון, שלא לשחרר בספטמבר הקרוב את כל העצורים המינהליים, שאתה אומר כי הם גומרים פחות או יותר בספטמבר את מחצית השנה של המעצר המינהלי שלהם.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

ולעומת זאת לשחרר את אסירי המתחרת.

גאולה כהן (התחיה):

שכן, תצטרך לחזור ולעצור אותם.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת גרנות, אתה מאריך לה את האנוס. היא צריכה לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

כמובן אני קוראת לך שלא לאפשר השנה ביקורי קיץ בגשרים הפתוחים. אני קוראת לך גם לגרש מכאן את 600 הרוצחים של עסקת ג'יבריל, המתהלכים חופשי בשטח, זאת אם אתה רוצה להפסיק את האינתיפאדה.

עוד מדברת — — — תתבייש לך, את אומרת שאצלנו כל נפש גורמת לחשבון נפש?

גאולה כהן (התחיה):

אצלי כל טיפת דם יהודי גורמת לחשבון נפש — אצלך כל טיפת דם ערבי גורמת לחשבון נפש. זה ההבדל.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

את מדברת דברי בלע.

אורה נמיר (המערך):

את מדברת דברי שקר.

גאולה כהן (התחיה):

למה לא אמרת "שקר" כאשר חבר הכנסת גרנות העליל עלי שכאלו 650 הרוגים בלבנון לא נגעו ללבי ואמר מה שאמר?

אורה נמיר (המערך):

את כל הזמן — — —

גאולה כהן (התחיה):

אוי, באמת — — — הצד הזה אינו זקוק לעזרה שלך.

אורה נמיר (המערך):

אל תגידי, אוי, באמת — — —

שר הביטחון י' רבין:

יש אנשים שהם כוהני הרגישות לחיי אדם.

גאולה כהן (התחיה):

נכון, למשל חבר הכנסת רן כהן.

אורה נמיר (המערך):

יעקב גיל (המערך):

גאולה כהן (התחיה):

אני לא דיברתי על הרגישות האישית שלי. המנהיגים הערבים אמרו שהם מוכנים להקריב מיליונים. אתה לא זוכר מה אמר נאצר, אתה לא זוכר מה אמרו מנהיגים ערבים אחרים? הם מוכנים להקריב מיליונים מבני עמם כדי לבצע את זממם להשמיד את מדינת ישראל.

ובכן, אני חוזרת ואומרת, שהם לא הפסידו כלום, אדוני השר. הם לא הפסידו שום דבר. רק הפסידים פוליטיים מכאיבים להם. לכן התשובה על האינתיפאדה היא הקמת עוד התנחלויות ביהודה ובשומרון.

שר הביטחון י' רבין:

זה מה שאת רוצה.

גאולה כהן (התחיה):

זה מה שאני רוצה וזה מה שאתה צריך לרצות כשר הביטחון. אני לא מדברת אליך כאיש המערך, זה לא מעניין אותי. אתה כשר הביטחון צריך לגרום להם להפסיד במלחמה הזאת, ובינתיים הם לא הפסידו כלום, ואתה בוודאי לא הרווחת. אבל אתה היית צריך לגרום להם להפסיד, היית צריך לגרום לכן. שאחרי שישה חודשים הם יעשו חשבון של רווח והפסד ויגידו: בגלל האינתיפאדה יש יותר התנחלויות, סוגרים לנו אוניברסיטאות, מחילים יותר ויותר את החוק הישראלי שאיננו רוצים בו. הרי אתה רוצה שהם יפסיקו את האינתיפאדה, והם בוודאי לא רוצים את החלת החוק הישראלי. אמרת לפני שבועיים בכנסת, שיש כאלה שכואב להם הלב על

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— — —

שר הביטחון י' רבין:

חברת הכנסת גאולה כהן, סיעתך היתה חברה בממשלה שהתחייבה בפני גייברל, כאמצעות הצלב האדום, שכל אלה שישוחררו יישארו בארץ.

גאולה כהן (התחיה):

מתי זה היה? ראשית כול, הרוצה לשקר ירחיק עדותו. התחיה לא היתה אז בממשלה. יוכל נאמן לא היה אז בממשלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת גאולה כהן, את חייבת לסיים.

שר הביטחון י' רבין:

— — — בין-לאומי.

גאולה כהן (התחיה):

אני קוראת לך, אדוני שר הביטחון, לסגור את כל ברזי הכספים, ולא רק הכספים העוברים כגשרים. אתה יודע שמעבירים פה כספים בכל מיני דרכים אחרות. כל זאת — אם אתה רוצה להפסיק את האינתיפאדה, ואני מאמינה שאתה רוצה להפסיק אותה, אף שביד אחת אתה מרפא וכיד שנייה, כמו בהכרזות על ההתנחלויות כנטל, אתה פוצע.

ט. הצעה לסדרהיום חצי שנה לאינתיפאדה

מגוון ההצעות האיומות והנוראות שהעלתה פה חברת הכנסת כהן, מלבד הצד המוסרי המעוות שלהן —

נחמן רז (המערך):

זו רק ההתחלה.

גדי יציב (מפ"ם):

— מלבד השקפת העולם הכללית לגבי זכויות וחיייהם של בני אדם, שבאה לידי ביטוי בדבריה — מגוון ההצעות הללו מעיד על איזה עיוורון פוליטי שלא ייאמן, בייחוד עיוורון פוליטי שלא ייאמן מצד מי שהיתה בעצמה חברה במחתרת. איזה מין טמטום: נהרוס להם יותר וכך ננצח אותם; נגלה אותם יותר וכך נצוק מהם את השאיפות הלאומיות שלהם; עוד חנק פה, עוד מכה שם ומחר בבוקר הם יתעוררו ויגידו: סליחה, חברת הכנסת כהן, אנחנו מוותרים על השאיפות הלאומיות שלנו, אנחנו לא תנועה לאומית, אנחנו סתם ערבי-רב של פושעים פליליים ויפה שהפעלתם עלינו אמצעי לחץ. איזה מין חפיסה פוליטית שגויה, בלתי היסטורית, חסרת כל הבנה של המצב שבו את חיה, שבו כולנו חיים.

גאולה כהן (התחיה):

לא רק שאתה טועה, אלא גם לא הבנת את מה שאמרתי.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה חוזר על — — — כמו צ'רצ'יל.

גדי יציב (מפ"ם):

ושר הביטחון הקודם, שניסה לפתור את הבעיה הפלשתינית בשערי ביירות כאמצעי כוח, עוד מעו להגיד שאם הוא יפעיל את האמצעים שהוא הפעיל בעזה ב-1970, הוא יגמור את כל העניין "צ"ק-צ"ק". זה מראה שהוא לא מבין מה

היו"ר א' נחמיאס:

ההצעה הבאה לסדרהיום, מס' 7586: חצי שנה לאינתיפאדה. חבר הכנסת גדי יציב, בבקשה.

גדי יציב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, כבר חצי שנה משתוללת האינתיפאדה בארץ ויחד אתה משתוללות כאן שתי אשליות לאומיות איומות ונוראות: האשליה הפלשתינית משתוללת, כאילו הם, הפלשתינים, יכולים להגיע להישג כלשהו.

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש סליחה, כרגע סיימת נאום ארוך ביותר ועכשיו את מפריעה לנואם שעלה אחרייך לדוכן.

גאולה כהן (התחיה):

אני לא סיימתי, אתה הפסקת אותי.

גדי יציב (מפ"ם):

שתי אשליות, אמרתי, משתוללות יחד עם האינתיפאדה זה חצי שנה בארץ. האשליה הראשונה היא האשליה הפלשתינית, כאילו הם יכולים להגיע להישגים מדיניים בלי שהם מתחברים לחוכמת מדינית רציונלית שיכולה להתקבל גם עלידינו. והאשליה השנייה, המסוכנת לא פחות, הבדריה והמופרכת, היא זו ששמענו עכשיו את חברת הכנסת כהן נותנת לה ביטוי. זאת האשליה כאילו המרי האזרחי ניתן לריכוזי כפי שמדכאים פעילות פלילית; כאילו האינתיפאדה איננה מרי אזרחי של עם שנאבק למען מטרותיו, אלא זהו מאבק של קבוצת פושעים פליליים; כאילו האינתיפאדה ניתנת לסיום עליידי כך שנגביר יותר ויותר את הלחץ.

אנחנו לא נובס באינתיפאדה הזאת. אין לי ספק בכך. לא נובס. אבל נצא ממנה מכוּערים מאוד מאוד. כבר היום קהו חושינו וכבר היום נפשנו גסה יותר, וכל חריג נוסף, על-מנת שיעורר בנו את אותה תחושת זעם מוסרית שעורר בנו אותו חריג לפני חצי שנה צריך להיות אימתני יותר, ברוטלי יותר. אי-אפשר שלא לצאת מכוּערים כאשר אנחנו נאלצים להיאבק בילדים ובנשים; אי-אפשר. אי-אפשר שלא להתכער ולא להיפצע מצפונית כאשר אנחנו יוצאים נגד מרי אזרחי.

אבל אפשר לנסות ליטול את הטעם מן המרי האזרחי ולהסיר ממנו את הצידוק, וזאת בשתי דרכים עיקריות, האחת מיידית והאחת רדיקלית יותר ומקיפה יותר. ראשית, צריך ליטול את הטעם מן המרי האזרחי על-ידי כך שנמסד ונאפשר פעילות פוליטית של החושבים הפלשתינים ברחבי השטחים המוחזקים, פעילות בלתי-אלימה, על כל האטריבוטים הפוליטיים שיש לנו ועל כל אלה שהיו ליהודים בתקופת השלטון הבריטי.

עוזי לנדאו (הליכוד):

יש להם יותר מזה.

גדי יציב (מפ"ם):

אין להם אפילו רבע מזה. אין להם כלום. מה אתה מדבר?

עוזי לנדאו (הליכוד):

יש להם ארגונים רבים יותר. יש להם מוסדות, ודאי. יש

להם כסף שהם מקבלים.

גדי יציב (מפ"ם):

יש להם הרכה ארגונים, יש להם פוטנציאל לפעילות פוליטית. אין להם היתר. יש להם כסף, חבר הכנסת לנדאו, אבל אין להם היום מסגרת פורמלית ממוסדת מותרת שבה הם יוכלו לקיים פעילות פוליטית בלתי-אלימה למען מה שהם מאמינים בו. אין להם. זה הפתרון המייד, הראשוני, שצריך להינתן, תחת הצעות החנק, ההרג וההגליה שהציעה חכרת הכנסת גאולה כהן. את זאת צריך מייד לעשות. וזה כבר היה צריך להיעשות כבר.

הדרך המקיפה והרדיקלית יותר הנחוצה לצורך נטילת הטעם מן האינתיפאדה, לצורך התחלת תהליך גיווייתה ושקיעתה של האינתיפאדה — יש להציע להם פתרון שלא יספק את כל דרישותיהם, אבל יעלה בקנה אחד הן עם השאיפות הלאומיות שלנו ודרישות הביטחון שלנו והן עם השאיפות הלאומיות שלהם. הדברים ניתנים להיעשות, ניתנים להתנסות, והיו צריכים להיעשות כבר לפני שנים רבות.

היור' א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת גדי יציב.

שהולך עכשיו, שהוא לא הבין מה היה בשנות ה-70 בעזה ואינו מבין את ההבדל בין שני הדברים. זה מרי אזרחי, זה עם קס, כפי שאמר יזהר סמילנסקי.

גאולה כהן (התחיה):

אוי!

גדי יציב (מפ"ם):

הלכ נקרע לך, חכרת הכנסת כהן, אבל זאת המציאות.

גאולה כהן (התחיה):

זה הדבר הנורא.

גדי יציב (מפ"ם):

וגם אם הוא ייקרע לך שבועיים, תפקחי עיניים, אל תשתמשי רק בלבך. תפתחי אוזניים, עיניים, תנסי לחשוב.

אבל מצד אחר, אדוני שר הביטחון, אתה אומר, שמטרת פעילותנו בשטחים היום היא ללמד אותם, שבכוח הם לא ישיגו שום דבר. האם אתה כבר למדת את זה? אינני פונה אליך אישית אלא לחבר הממשלה. לא אתה אישית, גם לא אתה כחבר המערך. אלא אתה כשר הביטחון בממשלה הזאת. אתה אומר שבדרכים אלימות הם לא יוכלו להשיג שום דבר, ואני שואל: ובאילו דרכים אחרות הם כן יוכלו להשיג משהו? האם ניתנו להם דרכי מאבק בלתי אלימות? האם התאפשר להם להיאבק בצורה פוליטית, לגיטימית, לגלית, במסגרת החוק? מה אנחנו מתארים לנו? שהם יישארו במצבם הבלתי-נסבל הזה, כאשר לא ניתנת להם שום אפשרות לומר את דברם ולהיאבק למען מה שהם מאמינים בו במסגרת החוק, בלא אלימות, והמצב הזה יימשך 20 שנה, 30 שנה, 40 שנה, ולא יקרה שום דבר? האם אירע דבר כזה אי פעם בתולדות כל העמים וכל המדינות? איך יכולנו להשלוח את עצמנו עד כדי כך?

הדבר התמוה שאותו יצטרכו להסביר ההיסטוריונים הוא, מדוע פרצה האינתיפאדה באיחור כל כך גדול, ולא מדוע היא פרצה.

גאולה כהן (התחיה):

לזה אני מסכימה.

גדי יציב (מפ"ם):

אל נשגה באשליות. האינתיפאדה לא תחוסל בשום אמצעי צבאי, והיא לא תיפסק אלא ביום שיפתח להם, לערביי השטחים, פתח להיאבק למען מה שהם מאמינים בו בדרכים בלתי-אלימות. ביום שיהיה להם סיכוי כלשהו שמצבם הבלתי-נסבל יגיע לקצו בדרך זו או אחרת ויסתמן פתרון — לא כל תאוותם, לא מחצית תאוותם — שיעלה בקנה אחד עם השאיפות הלאומיות שלהם.

י. הצעה לסדר-היום

איום בהריסת עשרות בתים בכפר אדנא באזור חברון

הכבושים נעשית כעונש על החושכים. במקרים רבים הורסים בתים של חשודים לפני שהם מוכאים לבית-המשפט ולפני שמוכרע דינם ובצורה המוגדרת לכל ערך משפטי. הורסים בתי משפחות כאשר אחד מבני המשפחה חשוד במעורבות ביטחונית ולפני שמוכרע דינו מענישים את כל המשפחה, מגבירים את השנאה ומלבים את היצרים. אפילו הורסים לעתים בתים בסיטונות, כמו בכפר ביתא, שבו הרסו 14 בתים — לגבי אדם אחד בכפר שביתו נהרס, הוכח אחר כך שלא היה

היור' א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, הצעה מס' 7545 — איום בהריסת עשרות בתים בכפר אדנא באזור חברון. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדיניות הריסת בתים של ערבים משני צדי "הקו הירוק" היא היום המדיניות המאפיינת את ממשלת ישראל. הריסת בתים בשטחים

שהיו. אחרי כל המעצרים וההריסות והסבל של שני הצדדים והשנאה הגוברת, היום אתה מוכן לפגוש אותם.

מה שדרוש היום, לדעתי, זה לא רק לפגוש את הפלשתינים החיים בשטחים. מי שמתפש פתרון צריך לפגוש את המנהיגות הפלשתינית שהפלשתינים רואים אותה כמנהיגות שלהם. אני חושב שמדינת ישראל, שממשלת ישראל חייבת להנהיג היום מדיניות אחרת, מדיניות שתאמר "כן" לוועידה הבין-לאומית בהשתתפות נציגים של כל הצדדים, לרבות נציגות אש"ף.

מי שאכן מחפש סיום למצב העגום, לסבל המתמשך, ורוצה למצוא פתרון פוליטי, לא פתרון צבאי ולא הכנעה, אלא פתרון פוליטי לטובת שני העמים, עליו לשאוף באמת ללכת למשא-ומתן עם הפלשתינים.

הפגישות הללו מבורכות, אבל לא תפתורנה את הבעיה. מה שיפתור את הבעיה זו הליכה לוועידה בין-לאומית, לשבת עם הפלשתינים ולדבר אתם.

אנשי הליכוד מתקפים את הפגישות הללו. שמעתי את השר שרון הבוקר ברדיו, ושמעתי שהוא מתקיף את שר הביטחון. שהוא מצפה למדיניות יותר קשוחה. למה הוא מחכה. לטבח של עמים? האם הוא מצפה לטרנספר? זה יפתור את הבעיות של מדינת ישראל? זה יפתור את הבעיות של האזור הזה? איפה נמצאת מדינת ישראל? היא נמצאת באזור שיש בו רוב ערבי. ומדינת ישראל חייבת למצוא אתו שפה משותפת כדי לחיות ביחד. כל העצות הללו של שרון, ראינו אותן בעבר. ראינו בעבר איך הוא התנהג כלבנון. ומה היו התוצאות ומי סבל מזה. סבלו מזה גם הישראלים, גם הפלשתינים, גם הלבנונים, וכל האזור עדיין סובל מאותה מדיניות ששרון וחבריו הנהיגו.

מה שדרוש היום זו מדיניות מפוכחת שתאמר "כן" לשלום, "כן" להמשך מדיניות שתביא להסדר של שלום, שיבטיח את הזכויות של שני הצדדים, הצד הישראלי והצד הפלשתיני.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה רבה. חבר הכנסת דראושה, אני מבין שאתה דיברת על שתי ההצעות.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
לא, אני דיברתי על הצעה אחת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אז תמשיך בבקשה בהצעה השנייה. עכרת קצת על הזמן, אבל תמשיך בבקשה בהצעה השנייה, כי היא הכאה בתור. יש לך עוד הצעה.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני נתבקשתי לדבר על הצעה אחת, ועליה דיברתי. יש לי שני נושאים שונים.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תמשיך בבקשה בנושא השני. אתה רוצה שאוריד אותך מהבמה, ואחר כך שוב אעלה אותך?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
תבקש ממני, ואני אדבר על ההצעה השנייה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מבקש ממך לדבר.

חבר הכנסת דראושה, הזמן קצוב. אמרו לי שיש לך שתי הצעות יחד.

מעורבות של אף אחד מבני המשפחה במה שהתרחש, והתברר שהוא אפילו הגן על הילדים שהיו שם.

הבעיה היא כללית, והיא מאפיינת את הגדה המערבית ואת רצועת-עזה כולה. אבל, אני רוצה להזכיר היום את כפר אונא בהר-חרון כדוגמה לבעיה הכוללת אשר האוכלוסייה הפלשתינית סובלת ממנה בשטחים. עשרות מחושי הכפר הזה קיבלו הורעות מן המינהל האזרחי, שלפיהן כתיבה מיועדים להריסה, בטענה שהם נבנו ללא רשיונות. רבים מן הבתים הללו נבנו לפני שנים רבות, חלקם אף לפני עשרות בשנים. הם הוקמו כך משום שלא ניתנו להם רשיונות בנייה, כי הוועדות היושבות בתוך השטחים מנוהלות על-ידי המינהל האזרחי ונמצאות בשליטת המתנחלים, היכולים לקבוע למי יינתן אישור ולמי לא. לכן, ברוב המקרים הוועדות, כאשר הן יושבות, דוחות את התוכניות המוגשות להן ב"לך רשוכ". המצב הוא חמור עד כדי כך שאנשים רואים שאין שום תקווה לכנות לפי החוק ולקבל רשיון, ואז הם הולכים וכונים בלא היתר. או אז באים וטוענים נגדם שהם בנו ללא רשיון. אכן הבית נבנה ללא רשיון. אבל למה הוא נבנה ללא רשיון? כיוון שכרוב המקרים מעורבות הבקשות במשך שנים אחדות, חלקן — באזור רמאללה ובאזור בית-לחם — מחכות שנתיים, בלא שדנו בהם כלל. יש ריכוזי טבעי גדול, אנשים מתרבים, צורכי הדירה גדלים ואנשים הולכים וכונים. המינהל האזרחי שולח להם הורעות על כוונה להרוס בתים.

אני חושב שתפקידו של שר הביטחון למנוע את המשך התפקוד של ועדות התכנון והבנייה בצורה הגרועה והקשוחה שבה הן מתנהלות כיום. יש לברוק את כוונותיו הפוליטיות של קצין המטה האחראי לנושא הזה, ויש לבדוק למה הוא מורה על כך יש ריכוזי טבעי גדול, אנשים מתרבים, צורכי הדירה גדלים ואנשים הולכים וכונים. המינהל האזרחי שולח להם הורעות על כוונה להרוס בתים.

אני רוצה להזהיר מעל הבמה הזאת, שהריסת הבתים באזור או בכל מקום אחר רק תגביר את השנאה, תלבה את היצרים בתקופה קשה זאת, ולדעתי היא קשה לשני העמים. הריסת בתים לא תפתור את הבעיה.

כיום, אחרי שבעת חודשי האינתיפאדה, מה שדרוש זה הנהגת מדיניות אחרת. יש למסור את הטיפול במתן הרשיונות לוועדות מקומיות, ועדות שהפלשתינים בשטחים ינהלו אותן. אין שום צדק בכך שהמתנחלים הם שיכופפו את היד של משרד הביטחון, ושהקצין האחראי לכך יתנהג לפי רצונם, כפי שזה קורה היום בכל רחבי הגדה המערבית ורצועת-עזה.

אני רוצה להתייחס גם לנקודה, שלדעתי יש לה חשיבות מרובה והיא קשורה בכל מה שקורה היום בתוך השטחים. בתקופה האחרונה שמענו ששר הביטחון פוגש מנהיגים פלשתיניים בשטחים. אני בעד פגישות כאלה, בעד מפגשים בין מנהיגים ישראליים למנהיגים פלשתינים בכל מקום. זאת גם ביקשתי משר הביטחון לפני — — —

שר הביטחון י' רבין:

רק שאש"ף מאיים עליהם שלא ייפגשו.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אתה לא הסכמת לפגוש אותם לפני שישה חודשים. וכאשר הצעתי לך רשימה של 13 מנהיגים אותנטיים, פלשתיניים חיים בשטחים, אמרת שאינך מוכן לפגוש אותם. במקום זאת הורית להכניע אותם, לשבור אותם, ובמשך שבועה חודשים ניסית לבצע מדיניות שאין לה שום סיכוי להצלחה. לא הצלחת בזה, והיום, אחרי שישה חודשים, אחרי כל הקורבנות

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
לא, אני לא יודע שיש לי שתי הצעות ביחד.

היו"ר מ' כהן אבידב:

ההצעה השנייה היא: תנאי המעצר בכית-המעצר
בקציעות. זה הנושא השני. אני רוצה להסביר לך משהו. היות
שחשבת שאתה ממשיך ולא רציתי להוריד אותך מהבמה
ולהעלות אותך שוב — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, אתה נכנסת באמצע הדברים שאמרתי.
ביקשו ממני לדבר על הצעה אחת. עכשיו אני רוצה לדבר על
ההצעה השנייה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אתה מדבר עכשיו על ההצעה השנייה. אבל אני אומר לך,
שאצלי רשום הזמן המדויק, ואתה תדבר בהתאם לזמן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

היו"ר מ' כהן אבידב:

בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חבר הכנסת דראושה הציג הצעה אחרת לגמרי, והיא
מתייחס להריסת בתים באדנא. עליה יש להשיב בנפרד. זוהי
הצעה שונה לגמרי מההצעה הבאה, הנוגעת למחנה המעצר
בקציעות.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת טובי, אני ער לעובדה הזאת. הופנתה חשומת
לבי לכך. שר הביטחון רוצה להשיב על כל ההצעות יחד. זו
זכותו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני דיברתי אתו כרגע. הוא טעה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

יש לי הצעה שנייה. אתה רוצה שאני ארד מפה ואשב
במקומי. ואחר כך אבוא שוב לכאן?

היו"ר מ' כהן אבידב:

לא, חבר הכנסת דראושה. אני מבקש ממך להקשיב היטב
למען הסדר הטוב. רשום שבמזכירות סוכם עם שר הביטחון,
או ששר הביטחון סיכם — ואני לא סתם ממציא דברים או
מוציף דברים מהאצבע — והביע את רצונו לענות על כל
ההצעות. זו זכותו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו לא זכותו. הוא לא יכול לענות על כל ההצעות ביחד.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני סבור שכן. הוא יכול גם שלא לענות כלל על הצעה.
חבר הכנסת טובי, אתה פרלמנטר מצוין. פרלמנטר וחיק ממני.
ודאי ידוע לך הנהוג הזה.

חבר הכנסת דראושה, אני לא ביקשתי ממך לדרת מהרוכך.
מתוך ידיעה שאתה ממשיך הלאה. על כל פנים, תתחיל בהצעה
השנייה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היושב-ראש הקודם הזמין אותי לדבר על הצעה. לכן
דיברתי על ההצעה הראשונה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

האם רצית שאפסיק אותך ואומר לך לדבר על ההצעה
השנייה? עשיתי מעל ומעבר למצופה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני אשב במקום שלי, ואתה תזמין אותי לעלות ולדבר על
ההצעה השנייה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אתה דיברת מעל ומעבר לזמן.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

איך מדדת את זה אם לא היית פה? אתה לא היית כאן כלל.

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשום אצלי. היושב-ראש הקודם רשם מתי התחלת. זה
הסדר הנהוג אצלנו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לא אני אשם בזה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מבקש ממך להמשיך בהצעה השנייה, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מתחיל בהצעה — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

בבקשה, ותעמוד כלוח הזמנים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

כמה דקות יש?

היו"ר מ' כהן אבידב:

נשארו לך עוד שמונה דקות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

למה? יש עשר דקות להצעה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

נכון שיש עשר דקות, אבל אני מודיע לך שעברת שם
מעבר לחמש דקות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני חושב שזה ניסיון לפגוע בזכויות שלי.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני לא פוגע בזכויות. מי כמוך יודע שאני נמנע מלפגוע
בזכויות. אני מעולם לא מנסה ולא רוצה לפגוע. אני אחד מאלה
שלא פוגעים בזכויות הדוברים. חבל להתווכח.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

רק עכשיו דיברת חברת הכנסת גאולה כהן יותר מ-20
דקות, ולא העירו לה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני לא אחראי למה שהיה בזמנו של קודמי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אתה אומר שעברתי כשתי דקות. ממתי מעירים על שתי
דקות?

היו"ר מ' כהן אבידב:

יותר משתי דקות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

ואתה לא הערת לי.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת דראושה, אני שומר על זכותך, לא אתה. אני מופקד על זה. אם יש לך תלונות, תתלונן עלי.
אני מבקש ממך להמשיך. בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אני מבקש ממך, חבל על הזמן. זה רק גזול זמן שלו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יושב כאן שר הביטחון. מה שהוא ביקש זה שהנושאים שלו יבואו ברצף, אבל לא שהוא יענה על כל ההצעות בבת-אחת.

היו"ר מ' כהן אבידב:
שר הביטחון, האם הבעת בקשה לענות על כל ההצעות יחד, או שאתה רוצה להשיב על כל הצעה בנפרד?

שר הביטחון י' רבין:
ביקשתי לענות כתשובה אחת על ההצעות לסדר-היום הנוגעות לאירועים בשטחי יהודה, שומרון ועזה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
זה לא מתנגש עם שתי ההצעות שלי.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה רבה לך, אדוני השר.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אני מבקש ממך לא לצעוק, חבר הכנסת דראושה. אני לא פקיד שלך ואל תצעק עלי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני גם לא פקיד שלך.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אני מבקש ממך, אל תצעק עלי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ואתה אל תצעק עלי.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אם אתה תצעק אני אוריד אותך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אין אתה יכול להוריד אותי?

היו"ר מ' כהן אבידב:
אני מבקש ממך להתנהג בסדר ובצורה מופתית, ואתה תשמע למה שאומר לך היושב-ראש. אני מבקש ממך להמשיך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה לא יכול להתנהג בצורה דיקטטורית.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך להמשיך בדרך-ך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
יש לי הזכות, כמו לכל חבר כנסת אחר, להעלות את ההצעה שלי בזמן המוקצב על-ידי הכנסת.

יא. הצעה לסדר-היום תנאי המעצר בבית-המעצר בקציעות

בירקות ובבשר: יש מחסור חמור במים זורמים, במיוחד במים חמים, וזה הפוגע בזכויות האנושיות הבסיסיות של האסירים, שרבים מהם לא התנסו בחיים בבתי-כלא. רבים מהם באים משורות האקדמיה, מנהיגים ידועים. אחד מהם הוא עז אלדין אלעריאן, יושב-ראש הסהר-האדום הפלשתיני בשטחים, רוקח מוכר, יושב-ראש אגודת הרוקחים הפלשתינים זה זמן רב. הוא בן 52, סובל מכאבי גב עזים וממחלות ממושכות. הוא יושב שם על לא עוול בכפו עם רבים אחרים, הסובלים מתנאים קשים ביותר.

הטיפול הרפואי הניתן להם הוא בדרך כלל מינימלי. התרופה היחידה כמעט הנפוצה שם היא "אקמול", הניתן לכל מחלה, גם למחלות הקשות ביותר.

לא נמצא שם קנטינה, כמו בכל בתי-הכלא. אומנם המצב בכל בתי-המעצר ובכל בתי-הכלא בישראל קשה ביותר, אבל באנצאר 3, בקציעות, הוא החמור ביותר.

בית-הכלא נתון לשליטת הצבא. המנהל אותו באמצעות קצינים וחיללים צעירים, שאינם מגוונים בטיפול באסירים. הם מאבדים את השליטה על עצמם, ולכן הם מתנהגים בתנאים הקשים בצורה קשה כלפי האסירים, ובכך מגבירים את השנאה בינם לבין האסירים. האווירה כשטח בית-הכלא עוינת, ויש שנאה מוגברת בין האסירים לבין הסוהרים, שהם חיילים בסדיר או כמילואים. זה מצב קשה ביותר.

אני רוצה להביא דוגמה למצב היגייני פסול. בכל אוהל ניתן סכך גילוח אחד ל-28 אסירים, וכולם צריכים לחכות זה

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת דראושה, אני מבקש להמשיך ולהביא את הצעתך השנייה לסדר-היום, מס' 7460.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
ההצעה שלי עוסקת בתנאי המעצר בבית-המעצר קציעות — אנצאר 3. בבית-המעצר הזה נמצאים, לפי הנתונים שפורסמו באמצעי החקשורת, בין 3,000 ל-4,000 אסירים. כ-1,200 מאסירים אלה הם עצירים מינהליים, ורבים מהם שייכים לצמרת החברתית והפוליטית של הפלשתינים בשטחים הכבושים — סופרים, עורכי-דין, עיתונאים ומנהיגים פוליטיים, שכניגוד מוחלט לאמנת זינבה הועברו מן השטחים הכבושים לשטח מדינת ישראל, בניסיון לשבור את רוחם ולהביא לידי כך שתישבר האינתיפאדה.

החודש השביעי של האינתיפאדה נמשך, ואלפי פלשתינים יושבים בבתי-המעצר כתנאים הקשורים והקשים ביותר. כך הדבר במיוחד באנצאר 3. בקציעות, שם תנאי המעצר הם לא אנושיים. המחנה נמצא במדבר במקום קשה ביותר, במקום מרוחק, במזג אוויר מדברי — חום ביום, קור בלילה. האנשים משוכנים באוהלים, ומסביב לכל אוהל גדר דוקרנית בגובה 3 מטרים עם דלת ברזל; הכלואים באוהלים השונים אינם יכולים לבוא במגע אלה עם אלה. בכל אוהל גרים כ-28 אסירים. אלה תנאים תת-אנושיים מכל הבחינות.

מיטות אין בבית-המעצר. הם לנים על מזרנים דקים, על קרש עץ קשים. קיים מחסור חמור באוכל, במיוחד בפירות,

צריכים להיות מובלים על-ידי הצבא. הם לא יכולים לבוא בכוחות עצמם. הם צריכים להגיש בקשות מוקדמות והצבא מסיע אותם לשם, והם צריכים לשלם תמורת זאת.

אפילו כאשר הם רוצים להתפלל בצוותא כיום שישו או ביום ראשון, מונעים מהם תפילה. כמה פוגעת תפילה בכיטחון מדינת ישראל? אני מפנה את השאלה לשר הביטחון, אני מפנה את השאלה לכנסת ולמשלה.

אני חושב, שמה שדרוש היום זה לסגור את מחנה קציעות ולשתרר את האסירים, שרוכס המסיבי לא היה מעורב בשום מקרה. אם היו מעורבים — תביאו אותם למשפט. לעצור אותם כעונש קולקטיבי כדי לנסות למנוע את המשך האינתיפאדה? אשליה. כזאת לא תתממש. מיליון וחצי פלשתינים בשטחים מעורבים באינתיפאדה. האם תפתחו בתי-כלא לכולם? האם תכניסו מיליון וחצי פלשתינים לבתי-הכלא?

מעצר המנהיגים לא יפתור את הבעיה. נחוץ לשנות את המדיניות ולדבר שלום. מדיניות של הכנעה, מדיניות של המשך הדיכוי לא תביא לפתרון הבעיה, וצריך להשתחרר מהאשליה הזאת. אני חושב, שכעצם המשך המדיניות הזאת אתם מסכנים את עתיד עם ישראל, אתם מסכנים את עתיד האזור כולו, דוחפים את האזור לשפיכות דמים ולמלחמות. הפסיקו עם המדיניות הזאת. שחררו את העצירים. סגרו את בתי-המעצר בקציעות.

הי"ר מ' כהן אבידב:
תודה.

יב. הצעה לסדרהיום התנהגות כלפי עצירים בכלא קציעות

זהו אש"ף, ולהגיע לשלום, מחמירה הממשלה את מדיניות הכוח והדיכוי.

מתנה המעצר קציעות, הידוע כ"אנצאר 3", הוא הסמל המכוער של המדיניות האווילית, מדיניות הדיכוי והכוח של ממשלת ישראל, שתוליד רק אסונות לשני העמים.

בתוך 6,000 עצורי האינתיפאדה, למעלה מ-3,000 הושלכו למחנה המעצר קציעות כנגב, ואומרים כיום שהמספר אף גדול מכך. טובי בני העם הפלשתיני: סופרים, אמנים, עיתונאים, אנשי ציבור, סטודנטים, מרצים, מנהיגי איגודים מקצועיים, הושלכו למחנה המעצר קציעות כנגב, וזאת כדי לשבור את רוחם על-ידי תנאי המעצר האכזריים. מאז נפתח מחנה המעצר קציעות כמדבר הנגב מגיעות, באמצעות עורכי-דין שביקרו שם ומכתבים מעצירים שהסתנו וממשפחות, ידיעות מתרירות על תנאי המעצר במקום.

חברי הכנסת, עצם העברתם של הפלשתינים מהשטחים הכבושים למחנה המעצר אנצאר 3 בתוך שטחה של מדינת ישראל עומד בניגוד לסעיף 76 של אמנת זינבה. גם סעיף 85 של האמנה מחייב בפירוש אחזקת עצורים משטח כבוש במבנים ובתנאים שניתן לקיים בהם תנאים היגייניים, תנאי בריאות והגנה מפגיעת האקלים. דברים אלה לא קיימים כלל.

בתחילת חודש יוני הפיצה האגודה "החוק בשירות האדם" העתק מפנייה ששלחו עצורים במחנה אנצאר 3, פנייה לאדם באשר הוא, לכל בעלי המצפון, לכוחות הדמוקרטיים,

לזה ולהשתמש באותו סכך גילוח. אין אפילו ראי. בכל בתי-הכלא אין אפילו ראי אחד, ויש כאלה הנמצאים שם כמה חודשים ולא ראו את פניהם. כיצד יכול ראי לפגוע בכיטחון מדינת ישראל? אפילו במסרק לא מרשים להם להשתמש.

אנחנו מדברים על אנשים שכאו ברוכס הגדול משורות האקדמיה הפלשתינית ומקרב המנהיגות, חלקם מרצים באוניברסיטאות וממלאים תפקידים של מנהיגים חשובים בתוך עמם.

הברידות בתוך בתי-הכלא איומה. לעתים רחוקות מכניסים עיתונים ישנים, בני שבוע-שבועיים. לא מאפשרים להכניס לבתי-הכלא הזה רדיו או טלוויזיה, כפי שמאפשרים בבתי-כלא אחרים. קיים אפילו מחסור חמור בכלי כתיבה. בין האסירים יש סופרים ועיתונאים שהכתיבה היא מקצועם, והם רוצים להתבטא. אפילו עט לא נותנים להם ונייר לא נותנים להם לכתוב עליו. יושב שם עיתונאי פלשתיני בשם אלמתחול טהא. הוא יושב כבר שלושה חודשים ללא שום אפשרות שמשפחתו תבקר אצלו. במינהל האזרחי דורשים דברים בסגנון חדש, בסגנון שאומות העולם כולן לא ידעו כמוהו. דורשים מהמשפחה שתביא אישור על תשלום מסים, אף שהיא לא מחויבת במסים, כדי שיאפשרו לה לבקר אצל בן המשפחה.

איפה קרה דבר כזה במקום כלשהו בעולם? אפילו במשטרים הקולוניאליסטיים הקשים ביותר לא הונהג דבר כזה — להעניש את המשפחה ולמנוע ממנה לראות את העציר מפני שלא שילמו מסים, או משום שדרשו מהם מסים שלא שולמו.

כאשר בני המשפחה רוצים ללכת לבקר בבתי-הכלא, הם

הי"ר מ' כהן אבידב:

באותו נושא — התנהגות כלפי עצירים בכלא קציעות — הצעת חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה לא עשו שר הביטחון וממשלתו כדי לרכא את ההתקוממות של העם הפלשתיני? אחרי שבעה חודשים או שישה וחצי, למעלה מ-270 הרוגים, למעלה מ-6,000 פצועים מירי ומשבירת עצמות, עונשים קולקטיביים אכזריים, גירושם, הריסת מאות בתים, מצור וערצור שלפעמים נמשכים שבועות וחודשים על אזורים שלמים. אזור טול-כרם נתון זה היום ה-14 בעוצר וכמצור. למעלה מ-6,000 עצורים פלשתיניים הושלכו ל-13 מחנות מעצר.

שבעה חודשים של דיכוי אכזרי לא היה בכוחם לשבור את מאבקו ורוחו של העם הפלשתיני. בניגוד לכל התחזיות והאשליות של השר וממשלתו. באופן אווילי ממשכים לפעול הראש הסתום והראש הקשור, ובמקום להסיק את המסקנות המתבקשות מכישלון מדיניות הכוח ומגידול הסכנות הנובעות ממנו לשני העמים גם יחד, במקום להיענות גם ליד הערכית הפלשתינית המושטת לשלום, כפי שזה בא לידי ביטוי בוועידת הפסגה הערבית ובתזכירו של דוכר אש"ף כסאם אברשירף, על שהציעו באופן ברור שלום המבוסס על הכרה הדדית, על דו-קיום בשלום במסגרת שתי מדינות לשני העמים, במקום לנהל משאומתן עם נציגיו הלגיטימיים של העם הפלשתיני,

מצד העצירים. החיילים סיפרו כי לפני כשבוע הכה קצין בדרגת סרן, המשרת אף הוא במכלאה 1, עציר שהוא חשד בו כי ניסה להבריח סכין לתוך בית-המעצר. הקצין לקח את העציר למשרד שלו, הכניס לו כמה אגרופים בחזהו ולאחר מכן דפק את ראשו בקיר, כך סיפרו החיילים. במקרה אחר העידו החיילים —

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת טובי, המאמר עוד ארוך?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא, לא.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אתה קורא מאמר מעיתון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חשוב מאוד להביא לכנסת את העובדות שחיילים מספרים.

היו"ר מ' כהן אבידב:

איני אומר לך מה להביא לפני הכנסת. זו זכותך. אני מבקש שתסיים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני עומד לסיים, אדוני היושב-ראש.

הכתבה הזאת ממשיכה לתאר דברים וזועתים על מה שקורה במחנה אנצאר 3 מבחינת התנהגותם האכזרית של קצינים וחיילים אשר מופקדים על ביטחונם ושלומם של העצירים שם.

האם יסתפק שר הביטחון בתגובה השגרתית של דובר צה"ל על אודות כתבה זו ב"דבר", כי אין נוהג של הכאות והשפלת העצירים בכלל קציעות?

ולסיום, חברי הכנסת, אנו קוראים לשחרר את כל עצורי האינתיפאדה, לסגור את מחנה המעצר אנצאר 3 בקציעות. אנו קוראים למפנה במדיניות ההרפתקנית של ממשלת הליכוד-המעצר, ובמקום להמשיך בדיכוי ובשלילת זכויות של אוכלוסיית השטחים הכבושים ובהשלכת אלפים נוספים למחנות המעצר, במקום להמשיך בפשעי ההרג והקטל ורמיסת האדם הפלשתיני מתוך תקוות שווא שזה יציל את הכיבוש, אנו קוראים להיענות ליד הפלשתינית המושטת לשלום. תשחררו את אלפי העצורים. תשחררו את העם הפלשתיני וגם את עם ישראל מעול ומסיוט הכיבוש, וכך תאפשר ממשלת ישראל לשני עמי הארץ לעלות על דרך השלום ושיתוף הפעולה בכבוד הדדי.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חודה לחבר הכנסת תופיק טובי.

חבר הכנסת דראושה, בדרך כלל איני נוהג למסור דין-וחשבון על מה שאני עושה. זו הפעם הראשונה שאני עושה זאת. קח נייר ועיפרון ותרשום. גאולה כהן התחילה לדבר בשעה 14:12. היא סיימה ב-14:24. אתה התחלת לדבר ב-14:34, כפי שרשם היושב-ראש שהיה לפני. כל יושב-ראש מנהל רישום מדויק מתי מתחיל כל נואם לדבר. אני סומך על היושב-ראש שקדם לי והוא ואמן עלי. שרשם בדיוק מתי אתה התחלת לדבר. אתה סיימת לדבר ב-14:50. 16 דקות. ניתן לך יותר זמן מאשר לכל חבר כנסת. ניתן לך יותר זמן משניתן לחברת הכנסת גאולה כהן. איני חייב לתת לך דין-וחשבון. אבל החלטתי לומר זאת פעם אחת. אתה רשאי לבדוק את הרישומים של היושב-ראש. קיבלתי מהיושב-ראש הקודם

לכל אלה שמגינים על זכויות האדם, לפעול "כדי להציל אותנו", כפי שכחבו, "ממחנה המוות האטני" — כך הם הגדירו אותו — מחנה המעצר אנצאר 3, ואני מצטט מהפנייה:

"אנו, אלפי העצורים הפלשתינים, שהכניסו אותם השלטונות הישראליים למחנה המעצר אנצאר 3 ללא כל התחשבות בכללים המשפטיים, הפורמליים, הפשוטים ביותר, לרבות זכותנו לדעת מה האשמות המיוחסות לנו, בתנאים קשים, בחום השמש המדברית, באזור שבו הטמפרטורה מגיעה עד 45 מעלות ביום ויורדת עד מתחת ל-0 בלילה, באזור ששורצים בו הזחלים, העקרבים, העכברים והיתושים, אנו פונים אליכם.

"אם בזה תיארונו את אכזריות הטבע, אזי אכזריותם של חיילי מחנה המעצר, שרירות לבם ונטייתם לדיכוי העצורים גדולות יותר, מנוהלת נגדנו מלחמת הרעבה, השפלה ודיכוי נפשי וגופני. כופים עלינו פתיחת האוהלים משעה חמש בבוקר ועד חצות בשמש הלוהטת ובסערות חול, וכן אנו נחבעים לשבת על האדמה במשך כחצי שעה, כשלוש או ארבע פעמים ביום, בחום השמש מצד אחד, ותחת איומי נשק החיילים, מצד שני, וזאת ללא כל התחשבות בחולים ובמבוגרים. כל זה נוסף על קללות והשפלות, שכל מטרתם לפגוע בכבודו האישי והלאומי.

"אשר לאספקת המים — כמות המים קטנה, ואספקת המים נמשכת לעתים כמה שעות, גם כאשר אספקת המים תקינה, אין הכמות מספקת את צורכי השתייה והרחצה בחום הכבד, וזאת כשאין לנו בגדים להחליף, שכן השלטונות מסרבים לאפשר לנו לקבל בגדים וחומרי ניקוי שההורים מוכנים לספק לנו."

והם ממשיכים: "מצבנו הבריאותי מידרדר. אנו סובלים מחולשה כללית וממחלות רבות, וזאת משום שהטיפול הרפואי כמעט שאינו קיים. אנו נידונים לכידוד טוטלי, שנכפה עלינו משום שהשלטונות אינם מתירים לקרובינו לבקר אותנו, וזאת על אף שעברה תקופה ארוכה מאז העברנו למחנה המעצר הזה. השלטונות לא מרשים לנו לשלוח או לקבל מכתבים, נוסף על שלילת זכותנו לשמוע רדיו, להכניס עיתונים, ספרים, מחברות ועיתים, משמעות הדבר היא שאנו נתקלים בצערי ענישה לא-אנושיים, שמטרתם להרוס את צלם האדם שבנו ולרוקן את אשיותנו מתוכנה החברתית והאנושי. בצעדים אלה נרמסות אפילו הזכויות הניתנות על-פי חוק המעצר."

אדוני היושב-ראש, התיאור הזה של העצורים עצמם הוא קצת מעוות לנוכח מה שמסרו עורכי-הדין וגם אנשי מילואים שהיו עדים או שותפים לחיי בית-המעצר.

ברצוני להפנות את תשומת לב השר — אולי הוא לא נתקל בזה — לכתבה שהתפרסמה בעיתון "דבר" ב-10 בחודש זה, מאת כתב העיתון אמיר רונבליט, ואני מצטט. הכותרת: "קצינים בכירים משפילים עצירים ומכים אותם — משככי זכר אכזרים במכלאה אחת. עדויות חדשות מכלא קציעות בנגב, שהגיעו לידי סופר 'דבר' מצביעות על כך, שבמתקן הכליאה קיימת נורמה של השפלות והכאת עצירים, שבהן מעורבים קצינים בדרגות בכירות. עדויות אלה סותרות את דבריו של מפקד הכלא, אלוף משנה רוד צמח, שבסיוע עיתונאי שנערך במקום לפני כחודש וחצי התבטא: 'האסירים זוכים כאן ליחס הוגן'. הכתב מוסר עוד, שחיילי מילואים ששירתו בשבועות האחרונים בכלא אנצאר 3, מחקן הכליאה הגדול שהוקם לקליטת עצורי האינתיפאדה, סיפרו לסופר 'דבר', כי מפקד מכלאה מס' 1 בכלא, סגן אלוף איציק, נוהג אישית להכות ולהשפיל עצירים בפומבי בלא שקדמה לכך כל פעולה התגורר

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה מרשה לי הערה? כאשר הזמנתי, הזמנתי לדבר על
הצעה אחת. הייתי צריך לדבר על הצעה שנייה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

גם על הנושא הראשון דיברת 16 דקות. אינני רוצה
להתווכח, חבר הכנסת דראושה. אינני נכנס לוויכוח.

יג. הצעה לסדר-היום

עד מתי יוסיפו הכספים לזרוע לארגוני הטרור ביהודה, בשומרון ובעזה?

אבל הדבר המעניין הוא, שמה שמפריע לערפאת אינו
כיצד להעביר את הכספים, מה שמפריע לו הוא, שמדינות ערב
אינן עומדות במלוא ההתחייבויות.

עוד באמצע שנת 1985 הודיע ערפאת בריאיון לעיתון
"אל-פיק"ר, היוצא בצרפת: "אנחנו התנועה הלאומית היחידה
שהיא גם מדינה". והוא מפרט את המשכורות שאש"ף נותן
במהלך כל חודש ביהודה, בשומרון ובעזה.

בריאיון אחר, בעיתון "אדוסטור", בסוף 1985 או בתחילת
1986, אמר ערפאת: "אין לנו בעיות בהכנסת כספים. הבעיות
הן שכל האחים הערבים יעמדו בהתחייבויותיהם". בשביל
ערפאת מערכת הביטחון איננה בעיה. הבעיה היא הערבים
שאינם משלמים את הכספים. זה משום שהמדיניות של מערכת
הביטחון, לא רק של הכנסת הזאת, לא רק של השר הזה, הייתה
כזו שכמעט לא היו מכשולים בדרך להכנסת כספים ליהודה,
לשומרון ולעזה למען ארגוני הטרור לבניית התשתית הזאת.

במהלך שלוש השנים האחרונות קלה הכנסת הכספים
מבעבר. האווירה כולה, של בנק בשכם, של מדיניות איכות
החיים, כמעט שאיננה שמה מכשול.

הגרוטסקה, החלק האירוני הוא, שהיום מדינות ערב,
השולחות תרומות למי שעומדים מאחורי המהומות, פטרות
ממסכ ופטורות ממדי החסוה בנמלים, ואת המסכ ואת דמי
ההחסנה משלם משרד הביטחון מתקציבו שלו. זו אולי
"תרומתה" הצנועה של ישראל למי שקמים עליה ביהודה,
בשומרון ובעזה.

אדוני השר, תנאי הכרחי לחיסול המהומות ביהודה
ובשומרון הוא חיסול התשתית האזרחית של אש"ף, ותנאי
הכרחי לחיסולה הוא סתימת מקורות המימון העומדים
לרשותה.

אני רוצה להזכיר, שכ"ו במאי 1985 שינה אדוני חקנות
שהיו בתוקף קודם לכן, ומאותו יום התיר העברת כספים
חופשית דרך הגשרים, בלי שום מגבלה. המגבלה העיקרית,
ככל הזכור לי, הייתה אז, שמי שמעביר סכום מעל ל-5,000
דולר חייב להצהיר על כך. מעבר לזה אין שום מגבלה. אפשר
להכניס כספים. העיתונים דיווחו אז, שמיליון דולר ביום
עוברים את הגשרים, גם אם מחצית או רבע מסכום זה מגיע
לידיים של טרור, אנחנו מדברים על סכום של 80 עד 100
מיליון דולר לשנה. על זה אנחנו מדברים.

בויכוחים שהיו עם כבוד השר בבניין הזה, או עם אנשי
הקובעים או קשורים במדיניות, הייתה התשובה שקיבלנו
ממערכת הביטחון, שהכסף הזה ירגיע, שהכסף הזה יגרום
לפעילות כלכלית, למסחר, לתעשייה, לתעסוקה לאנשים, "כימי
שעובד איננו מתעסק בטרור". ואנחנו אמרנו, שאדרכה, הכסף
הזה הוא התמריץ. הסטודנטים באוניברסיטת בירזית, כאשר

את ציון השעה שבה התחלת לדבר, לא סתם התנכלתי אליך.
כפי שהתבטאת.

אם זו דיקטטורה, כפי שאתה רוצה, זה דבר אחר. אני פה
לא דיקטטור אני מנהל את הישיבה. הדברים שאמרת הם
חמורים. כפי שאמרת, אינני חייב למסור לך דין-וחשבון אבל
ראיתי חובה למסור לך כעם אחת דין-וחשבון כזה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני מומין את חבר הכנסת עוזי לנדאו להעלות את ההצעה
הבאה, מ' 7578: עד מתי יוסיפו הכספים לזרוע לארגוני
הטרור ביהודה, בשומרון ובעזה? בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר רואים אזרחי
ישראל בטלוויזיה אותה תמונה של מחבל שנתפס ורוצח
שביתו נהרס, יש תחושה שהנה חלקו הראשון של צדק נעשה.
מה שאין רואים בתמונה ומה שאזרחי הארץ אינם יודעים הוא,
שאותו מחבל מקבל כספים מארגוני הטרור כדי לבנות את ביתו
מחדש, ובהיותו בבית-הכלא משפחתו מקבלת קצבה, וכאשר
הוא ישתחרר א"פּעם הוא יקבל מלגה כדי ללמוד
באוניברסיטה.

אותם כספים, הזורמים חופשי ומאפשרים זאת, הם אלה
שאפשרו לאש"ף לבנות בשנים האחרונות אותה תשתית
אזרחית איריה של ארגוני השביכה, של ארגוני הצדקה, של
ארגוני הסטודנטים, של ארגוני הנשים, של איגודים מקצועיים
למיניהם, של אוניברסיטאות, של מוסדות מחקר, והם עומדים
עתה מאחורי מה שקרוי האינתיפאדה. כל ההבדל בין מעשי
הטרור הקודמים לבין מה שמתרחש כרגע הוא, שאם בעבר
עבד אש"ף בחוליות קטנות שהשבי"כ עבד מולן וכן כוחות
הביטחון, עכשיו הטיל אש"ף למערכה את הילדים ואת
הסטודנטים ואת הנשים, ומן הצד, מן האגף, הוא מקבל את
הסיוע של אמצעי התקשורת למיניהם ויתר הארגונים שהוא
בנה.

חלק מאנשי מערכת הביטחון מעריכים את זרימת הכספים
לבניית כל התשתית הזאת, בעשר השנים האחרונות, בכ"ס 500
מיליון דולר לשנה.

שר הביטחון י' רבין:

בכמה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

500 מיליון דולר בעשר השנים האחרונות. ההערכה שלי
היא, שזוהי הערכת חסר.

שר הביטחון י' רבין:

ממי קיבלת את הנתונים האלה?

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מבקש שלא להיכנס כרגע לפירוט. אני מבקש לציין
ולומר, שלדעתי זוהי הערכת חסר.

בוועידת הפסגה האחרונה באלג'יר ביקש ערפאת
ממדינות ערב, נדמה לי, כ"ס 43 מיליון דולר לחודש, במלים
אחרות כ"ס 500 מיליון דולר לשנה. נאמר שאפילו חמישית מזה
או פחות מזה דרוש להפעלה שוטפת של הארגונים האלה,
ואתה מגיע מיד למספרים הרכה יותר גדולים.

ואם נקבעה מדיניות נכונה, אדוני השר, והיא נקבעה, צריך לממש אותה בנחישות עד הסוף.

אני מבקש להעלות עוד נקודה אחת, הקשורה אף היא —

היו"ר מ' כהן אבידב:

לא, אתה כבר כמעט סיימת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא רק הדבר הזה של העברת כסף לארגוני טרור בלתי לגיטימיים, אלא יש גופים פעילים המזוהים עם אש"ף. אדוני השר סגר שני עיתונים "אל-מיתאק" ו"אל-אהד" לפני כשנתיים. בניגוד לתורת-הדעת של זמיר, ואני מכבד את ההחלטה הזאת, שהייתה גם אמיצה וגם במקומה. וכאשר פנו העיתונים האלה אל בית-המשפט העליון וביקשו את עזרתו ונגדו צו הסגירה, רחל שלושת השופטים העליונים לזין, גולדברג ומלץ את העתירה, ובנימוקים כתבו השופטים את הדברים האלה: "אין זה עולה על הדעת שמדינת ישראל תיתן יותר לארגוני טרור הקמים עליה להחריבה להקים בתחומיה עסקים לגיטימיים ככל שהיו, לנהל ביטאונים ולהפעיל עיתונים, יהיה תוכנם אשר יהיה, ממש כפי שלא יעלה על הדעת שמדינה ריבונית ומתוקנת תסבול בתחומה קיומו של עסק לגיטימי המנוהל בידי ארגון פשע".

ואולם, אדוני השר, יש עסקים לגיטימיים-לכאורה כאלה רבים ביהודה, בשומרון ובעזה. אלו הן האוניברסיטאות וזה התיאטרון ואלה הם העיתונים ואלה הם הארגונים השונים, ובכללם זה של סמירה ח'ליל וכן הלאה. אומרים שלושה שופטים עליונים, שלא יעלה על הדעת שארגונים כאלה יוכלו לפעול, שלא יעלה על הדעת שגוף לגיטימי המנוהל על-ידי ארגון פשע יוכל להתקיים. מדוע אין כבוד השר הולך בעקבות תורת-הדעת של שלושת השופטים העליונים? האם ההנחיה שלהם איננה הנחיה ברורה גם ללשכת היועץ המשפטי? מה השיקול הפוליטי שמנחה את כבוד השר שלא להאזין גם לעצה של בית-המשפט העליון בעניין זה?

אני מרגיש את הנקודה הזאת משום שלדעתי אין שום אפשרות — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

חבר הכנסת לנדאו, אתה חייב לסיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מייד מסיים. אין שום אפשרות להילחם בעילות במהומות ביהודה, בשומרון ובעזה, אלא אם כן המאבק נעשה בחזית רחבה, לא רק נגד הזרוע הצבאית, מי שממש אויבו בנשק ויווה, אלא בכל התשתית הרחבה שהחוליה האחרונה בה היא הטרור האמיתי בנשק. התשתית האזרחית הרחבה היא התשתית המסוכנת, המגייסת ומחנכת ומחזירה רוח לחימה ונותנת גיבוי בעיתונות ומאפשרת הפגנות רחוב. זה החלק המסוכן.

ואני מבקש לדעת, אדוני שר הביטחון, בנקודה הספציפית של הכספים. מדוע אין משרד הביטחון נוקט מדיניות ברורה ומתמידה ונחרצת כדי לחסום את כל הדרכים להעברת כספים גם בצד ההכנסה וגם בצד ההוצאה? מדוע אין משרד הביטחון נוקט מדיניות נחושה של סגירת כל המוסדות על-יפי החוק הקיים, ועל-יפי הנתיית שלושת השופטים העליונים לסגור כל דבר שמזוהה עם הטרור ועם ארגון פשע, אפילו אם כלפי חוץ הוא ארגון לגיטימי?

היו"ר מ' כהן אבידב:

חזרה לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

יפרסמו חוברת כיצד להכין בקבוקי תבערה, יקבלו כספים. והסטודנטים באוניברסיטת אל-נג'אח, כאשר יפרסמו חוברת כיצד לעמוד בחקירות השב"כ, יקבלו כספים. הדברים נעשים גם אל. אם הם לא יעשו את המוטל עליהם, לא יקבלו כספים; וכך ההדדיות והמודעות שהעיתונים למיניהם מפרסמים בעבור ארגוני החבלה וכל הארגונים האחרים.

אני שמח לציין, שבחודש מרס האחרון שונתה התקנה, ומערכת הביטחון, כפי שנחפרסם, אוסרת העברת כספים דרך הגשרים. נקבעה מדיניות חדשה, אבל לצערי הגדול המדיניות הזאת איננה מבוצעת כראוי. היא הססנית, היא בלתי החלטית, ועל כן גם לא יעילה. משום שהגשרים נחסמו, אבל ארגוני הטרור מעבירים את הכספים דרך הבנקים, דרך בנק דיסקונט, דרך בנק לאומי, דרך בנק הפרעלים. סוגרים מצד אחד פרצה בגדר, אבל פותחים או משאירים את השער פתוח לרווחה.

אדוני השר, מדוע אינך מבצע בנחישות את המדיניות הנכונה שקבעת לאחרונה? מדוע אין נוקטים צעדים לסגור את הבנקים כפני אש"ף, בפני ארגוני טרור, בפני פעילות בלתי חוקית? ואני מדבר כרגע על יהודה, שומרון ועזה, אינני מדבר על הכספים למטרות טרור המועברים לחלקים אחרים במדינת ישראל. זה צד ההכנסה. לא רק הגשרים, גם את הבנקים צריך לחסום הרמטית.

אבל יש עוד תחום אחד שבו צריך לטפל כדי לפקח על כך שלא ישתמש בכספים לבניית תשתית טרור, והתחום הוא תחום ההוצאה. לאש"ף יש מוסדות רבים שבאמצעותם הוא פועל ועובד. יש מלכ"רים שנהנים מהנחות שונות, מרשינות, מהנחות במכס. אחד הדרכים המוזרים שנחקלתי בהם הוא, שמפעם לפעם באים כל מיני ארגוני צדקה יהודיים ומבקשים הנחות ממכס על משלוחי בגדים. כך קרה עם ארגון מסוים שביקש לסייע לעולים מאתיופיה ולעולים מבית-המועצות. מנהל המכס בישראל לא היה מוכן לשמוע על כך. הוא דרש שישלמו מכס. המלכ"רים ביהודה ובשומרון מקבלים הנחות ממכס.

מלכ"ר הוא אומנם מוסד ללא כוונת רוח, אבל ביהודה ובשומרון זהו מוסד עם כוונות טרור. אלה מוסדות שפועלים בחסות אש"ף. אחד מהם, אדוני השר, הוא "המוסד לטיפוח המשפחה", שבראשו עומדת סמירה ח'ליל מאל-כירה, בשעתה חברה בכירה בוועדה להכוונה לאומית, שנסגרה לפני כמה שנים. על מוסד זה היתה פשיטה לפני כשבוע ונחפס בו חומר הסתה. אין שום ספק שהמוסד הזה ניזון מכספי אש"ף, פועל למען אש"ף. ואני שואל את כבוד השר: מה הלאה? האם ייסגר המוסד הזה? האם זה צעד שאדוני אכן נוקט לאחרונה. שוב לצערי מעט מדי והססני מדי, לגבי חלק ממוסדות אש"ף? האם לפחות יידרש המוסד הזה להגיש דיווח על פעילותו, על הכספים שהוא מוציא?

אני שואל: מדוע לא לדרוש ממלכ"רים למיניהם, מן האוניברסיטאות, מה שדורשים על-יפי חוק מכל מוסד דומה לו בישראל ממערב ל"קו הירוק" — באוניברסיטאות על-יפי חוק ההשכלה הנכונה — להביא את הספרים לביקורת ולפיקוח? יבואו האנשים האלה אל מינהל הפעולות ביהודה, בשומרון ובעזה ויביאו את ספרי הנהלת החשבונות, כדי שנוכל לראות מה הם מקורות הכספים ועל מה מוצאים הכספים האלה.

מי שמבקש ברצינות להילחם במהומות ביהודה, בשומרון ובעזה חייב לסתום את דרך העברת הכספים העומדת מאחורי כל מה שמתרחש. בלעדיהם יקטנו בבת-אחת המהומות האלה.

יד. הצעות לסדרהיום הרצח כמושב שקף

מיליארד שקלים. ושר שני מצהיר: הוברד לנו, שלא נמשיך לחיות עם תושבי השטחים, שלא נוכל לחיות עם התושבים הערבים של השטחים — — —

שר הביטחון י' רבין:
שמעתי את זה היום מהחומך בטונספר.

אמנון לין (המערך):
אני מודיע לך, ששמעתי את זה משר בישראל, ברדיו. אישיות בכירה שלישית אומרת: האינתיפאדה הוכיחה שהאופ"ם היה הירדנית נעלמה ואיננה; יש לנו רק אופציה אחת, לחפש את המגעים עם אש"ף. אישיות בכירה רביעית מכריזה: האינתיפאדה ערערה כבר עכשיו וזעזעה את הציבור היהודי בישראל. אני שואל אותך, אדוני השר, אני שואל את חברי הכנסת: נניח שערפאת, חוואתמה או ג'יבריל, או אפילו מעצבי האינתיפאדה בתוך השטחים שומעים את ההכרזות האלה מתוך מדינת ישראל, מאישים בכירים, בהם שרים — מה צריך לחשוב ערפאת? מה צריך לחשוב מפקד כארגוני המחתבים? מה צריכים לחשוב מעצבי האינתיפאדה בשטחים? מה הם צריכים לחשוב, אם לא להמשיך את האינתיפאדה ולהחריף אותה ולהעביר אותה גם אל תוך "הקו הירוק", אל ערביי ישראל, כדי — אם זה נכון — לעיף את הציבור היהודי ולגרור לו שלא יוכל להמשיך הלאה?

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
מה אתה מציע?

אמנון לין (המערך):
תיכף אגיד לך מה אני מציע.

גאולה כהן (התחיה):

הי"ר מ' כהן אבידב:
אני מבקש שלא להפריע. יש דוברים רבים בנושא הזה, ואח כבר דיברת, חברת הכנסת גאולה כהן. כל אחד מוגבל בזמן.

אמנון לין (המערך):
אני יודע שאני מוגבל בזמן ואיני יכול לענות לך, חבר הכנסת פלד, אבל אומר רק דבר אחד: מכת השרפות ביערות ישראל היא דוגמה ראשונה להעברת האינתיפאדה לחוף שטח מדינת ישראל — אם כי אני יכול לומר, שהרצח הנורא של אלי כהן נעשה בתוך שטחה של ישראל. אנחנו עדיין לא מצאנו פתרונות למכת השרפות בישראל.

אדוני השר, אני רוצה להזכיר לך, שגם בתקופת המנדט הבריטי, כשלא היה צבא חזק, היו שרפות. אני בן משמר-העמק, שרפו לנו את יער משמר-העמק. אנחנו מצאנו פתרון לשרפות האלה כשלא היינו מדינה ריבונית ולא היה לנו צבא חזק. אין זה המקום להזכיר מה עשתה "ההגנה" ומה עשה הפלמ"ח כדי להשתיק את "אינתיפאדה" של 1936 — 1939. אומר רק דבר אחד: איני מציע שנוקט היום, כאשר יש לנו מדינה וצבא חזק, אותן שיטות שנוקטנו אז. אבל רב המרחק מכאן ועד לגילוי חולשה, לחוסר פעולה, לחוסר יוזמה, לחוסר יכולת למצוא פתרונות לשרפות הנוראות האלה. כל יערות ישראל, גם באזורי חיפה ותל-אביב, עולים באש, ואנחנו עומדים ומחפשים פתרונות.

הי"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אני ניגשים לנושא הכא — הצעות לסדרהיום מס' 7632, 7633, 7634 ו-7637: הרצח כמושב שקף — מטעם שורה של חברי כנסת. הראשון בהם — חבר הכנסת אמנון לין, ואחריו — חבר הכנסת אליעזר ולדמן, בבקשה, חבר הכנסת אמנון לין.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני עומד כאן בהרגשה שמעטים בינינו הבינו אל נכון, עם פרץ האירועים בשטחים, מה טומן בחוכו העתיד. כבר מלכתחילה ועוד לפני פרץ האירועים בשטחים הייתי בין אלה שהזהירו והתריעו, שאם לא נדע לקדם את פני הרעה עליידי מדיניות, שמצד אחד היא חמירה לפתרונות מדיניים אבל מצד שני היא מדיניות שתחזיק כל ניסיון של החוגים הקיצוניים להרים את הראש ולהכניע את הגורמים המתונים, הדברים יידרדו לכך שלא ימצאו בקרב הציבור הערבי ביהודה, בשומרון ובעזה חוגים אחראיים שיהיו מוכנים לפעול עמנו יחד למציאת פתרונות מדיניים. ואשר יגורתי בא, לצערי.

שר הביטחון י' רבין:

— — —

אמנון לין (המערך):

אדוני שר הביטחון, אני מכבד את הניסיון שלך כיום להיבדל עם אנשים אחראים ומתונים, ואני בפירוש חושב שהיה צריך לנסות לחפש אותם קודם לכן. איני אומר שלא ניסו לחפש, אבל תמיד הרגשתי בדברי, שאם רוצים לעשות פעולות וניסיונות למצוא אלמנטים מתונים שאפשר לחפש אתם יחד דרכים לפתרונות מדיניים, בד בבד חייבים לנקוט מדיניות של יד קשה נגד הקיצונים.

הנה אנחנו רואים למה הגענו. הרצח המזועזע של חבר מושב שקף אלי כהן, שיצא לעבוד בשורה, בשדה, מזכיר לנו את הימים הכי גרועים של התקופה שקדמה להקמת מדינת ישראל.

אבל אני רוצה לומר לך, אדוני השר, שבאותם ימים ידענו בקיבוצים — ואני בן אחד הקיבוצים — שכאשר שולחים אדם לחרוש בטרקטור או לרסס כמטעים, הוא תמיד הולך עם נשק. ויש אחרים הנושאים נשק. ואני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שבאותם ימים, כשלא היה לנו צבא חזק, כשהיינו תחת שלטון בריטי מנדטורי והערבים היו רוב גדול בארץ הזאת, באותם ימים היתה לנו תחושה ביטחונית. לא שגינו באשליה של היתה להן אחיזה במציאות, ולכן ידענו גם להתמודד עם אתגרי התקופה.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שככל שנאחר להנהיג ולכצע שיטות ענישה מרחיעות, ככל שנהסס בנקיטת אמצעי ענישה מרחיעים, נעודד את החוגים הקיצוניים לפגוע בנו ולנסות לערער את הביטחון העצמי של הציבור היהודי במדינת ישראל בקידום פני העוינות הערבית הגואה.

אדוני השר, אני רוצה להביא לך דוגמה. נניח שערכיי השטחים או מעצבי המדיניות של האינתיפאדה — אפילו ממקדי אש"ף, שלא היו בין מעצבי האינתיפאדה, אבל לאחרונה קיבלו כבר על עצמם תפקיד של יסוסי המהלכים של "הימנותפדין" — נניח שהם שומעים את דבריו של שר בישראל, הקובע מעל גלי האתר, שהאינתיפאדה עלתה לנו

לא רק חיים, אלא גם בניין ויצירה ופריחה. נגד כל מגמות ההרס של הטורריסטים הערבים.

ביום ב' בטבת התשמ"ח, 23 בדצמבר 1987, פרסמה תנועת התחיה סדרת דרישות בתחום הביטחוני. דרשנו גירוש מסיתים ומייד אבנים. דרשנו שלילת האזרחות הישראלית מאזרחי ישראל שיימצאו אשמים בפעילות חתרנית, בהסתה ובמרד נגד מדינת ישראל. על כך צריך להוסיף היום: שלילת האזרחות של אזרחי המדינה המציתים שדות וחורשות בארץ-ישראל. דרשנו סגירת המכללות המשמשות מקור להסתה לטרור. דרשנו קביעת מדיניות מתאימה, שתאפשר לצה"ל להרתיע את זורקי האבנים ואת גורמי המהומות. דרשנו את סגירת העיתונים והמועדונים למיניהם במוחר-ירושלים, המלכים את השנאה ומביאים את דבר אש"ף לציבור הערבי הרחב. דרשנו הקפאת כל תוכניות ודיבורים על ועידה בין-לאומית. חלקן של הדרישות האלה אומנם התקבלו — מאוחר יותר, אבל הן התקבלו — וחלק לא התקבלו עד היום.

אם מציתים שטחים ופוגעים ברכוש חקלאי ואחר ואנחנו לא מתגברים על כך מיידית, מגיעים לרצח הנתעב שאנחנו עדים לו כעת. אני נפגש עם חיילים וקצינים, ואני עדיין שומע את רתיעתם ואת החשבונות שהם עושים, מתי מותר לירות ומתי אי-אפשר לירות — עדיין אותו חשבון מעוות של חשש מפגיעה רצינית בחוקן מחוץ איזה ספקספקא: אולי הוא לא מתכוון לפגוע, אולי הוא לא יצליח לפגוע. החשש מפגיעה בחוקן מביא להפקרת חיי הנתקף. את הדברים האלה, אדוני שר הביטחון, צריך לחזור ולשנות, ויש לברך על כך שחזרת ופרסמת את ההוראות הברורות, לפגוע באלה הרוצים לזרק בקבוקי תבערה.

אתה חדע בוודאי להשיב לאמריקנים, כשתהיה שם, על החוצפה בכך שהם מסיים לנו מוסר בדבר זכותם של אזרחים להתגונן נגד זורקי בקבוקי תבערה.

נוסף על כל הדברים שנאמרו עליידי קודמי, אני רוצה לציין עוד נקודה אחת, חמורה ביותר. אומנם האחריות לעניין הזה חלה על כולם, על הכנסת ולא רק על שר הביטחון, ובכל זאת, היות שהדברים נוגעים לביטחוננו ולחיינו, חייב, לדעתי, שר הביטחון לתת את הדעת על כך. אי-אפשר לסבול את המצב, שחברי כנסת ואישי ציבור חסרי אחריות מסתובבים בין הערכים ועורכים מחקרים המבוססים על השקרים של הערכים, על שקרים של רופאים ערבים בבתי-חולים, מביאים את זה לציבור ועל-ידי כך מעודדים את פעולות הטרור האלה.

הנה, אתמול ב"מעריב", עם ההודעה על הרצח במושב שקף — כהמשך לעניין הזה — כשהוזכרו הכפרים הנמצאים באזור שקף, כמערכ הרהבון, הובאה ידיעה על אדנא, אותו כפר אדנא, שכבר לפני תודשים מספר שרפו והרסו בו מובילי טנקים של צה"ל. לאדנא הגיעה אתמול קבוצה של רבנים רפורמים וקונסרבטיבים, הפועלים כשיתוף עם ידי צוקר מר"צ. אלה מגיעים לכל מקום — מייד אחרי שבוצע רצח כזה — ומשמים עידור וחיוק לפעולות הרצח. אי-אפשר עוד לעבור על כך לסדר-היום. גם אנחנו צריכים לתת את הדעת על כך, אבל לשר הביטחון יש אולי דרכים לדאוג לכך. שלפחות הרצחים האלה ומשפטי פעולה עם הרוצחים לא יקבלו עידוד מחברי כנסת ומאנשי ציבור.

שוב מגלים אותם רבנים רפורמים וקונסרבטיבים את עיוות דעתם וחוסר אחריותם בנוגע למדינת ישראל, לארץ-ישראל, לקיום עם ישראל, בשתפס פעולה עם חברי כנסת מהשמאל, הבאים לעודד את הערכים כשרוצחים יהודים.

חבר הכנסת פלד, היות ששאלת אותי, אני רוצה להפנות מכאן קריאה, ולא לממשלה. לממשלה פניתי, ואני עדיין משוכנע שיש שיטות שלא הפעלנו והן יעילות מאוד. לא יצליחו לגרום אחי לומר מעל הכמה הזאת מה אני חושב על השיטות היעילות הקיימות. אבל אני רוצה לפנות בקריאה לאלה שהוכיחו, לצערי, שהם מנהיגי הציבור הערבי בארץ, לאלה שיכלו להוליך את ערביי ישראל ל"ימי האדמה", לאלה שקראו לערביי ישראל לצאת לשבינות כללית, לאלה שקראו לערביי ישראל לציין את "יום השוויון" ואת "יום השלום". אלה אינם רשאים לשבת בצד באפס מעשה ולראות איך חוגים קיצוניים בקרב ערביי ישראל מעבירים את האינתיפאדה לתוך ישראל ומבעירים את שדות ישראל. הישיבה מן הצד של המנהיגות המתממרת להיות המנהיגותם של ערביי ישראל, בלי שהיא תצא בקריאה אל הציבור הערבי — ועוד לא שמעתי קריאה כזאת — משולה בהחלט לאחריות הכבדה של המנהיגות הערבית הכושלת בימי המנדט, שקראה לערביי ישראל לצאת נגד הקמת מדינת ישראל. והתוצאות של הקריאה הזאת היו הרות אסון לציבור הפלשתיני של 1948.

אני אומר, שאלה השולחים את הצעירים לשרוף את יערות ישראל — השרפה הזאת משולה למשפט שלמה המלך במקורות שלנו. כשם שהאשה הזרה היתה מוכנה לכך שהבן יכותר לשניים ובלבד שהאם החוקית לא תזכה בכך החי, כך אלה המבעירים את ישראל מוכיחים בעליל, שהארץ הזאת לא שייכת להם, כי הם מוכנים שהיא תשרף ובלבד שהבעלים החוקיים של הארץ הזאת לא ימשיכו לבנות אותה ולראות אותה פורחת.

בעקבות הרצח המועז של אלי כהן מהמושב שקף, אני קורא לממשלה להגיע במהירות האפשרית למסקנה, שהגיע הזמן שאנחנו ננקוט אמצעי ענישה מרחיעים ומדיניות הרתעה, כדי להוכיח לכל מעצבי האינתיפאדה ול"גיבורי" ועיות הפסגה כאלג'יר, שהאינתיפאדה לא תכניע אותנו. אנחנו שואפים להגיע לפתרונות מדיניים, אבל האינתיפאדה לא תכניע אותנו ולא תגרם לנו לכרוע ברך כדי לקבל את אש"ף כשותף במשאומות על שלום.

הי"ד מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת אמנון לין. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, חברי הכנסת, הרצח הנתעב והאכזרי במושב שקף אכן ממקד מצב הכותרות בעיהיונים מדברות היום על בקבוקי תבערה, על הצחות, זריקת אבנים ומעשי רצח בשטח מדינת ישראל, בצד המערכי של "הק הירוק", ככל מקום בארץ-ישראל. הלאו אין כדרכי האלה כדי להוכיח שוב ושוב את שאמרנו לפני חודשים, שאנחנו נמצאים במלחמה על קיומנו בארצנו, במלחמה על הקיום הריבוני, על השליטה הריבונית של ממשלה יהודית בארץ-ישראל, במדינת ישראל. ואין פה מאבק על שטח זה או אחר, על התנחלות זו או אחרת, באזור של אוכלוסייה ערבית צפופה. זה המשך של מלחמת השחרור שלנו. של המאבק על השליטה הריבונית של מדינת ישראל.

ושוב אנחנו נוכחים באמת הפשוטה, ויפה המשיל את הדברים חבר הכנסת אמנון לין: כל מקום כרחבי ארץ-ישראל ששליטתה של מדינת ישראל בו לא תהיה שליטה מלאה וברורה, גם בצד המדיני וגם בצד הביטחוני — אנו נמצא הרס, תהור ובוהור. רק שליטתה של מדינת ישראל בכל מקום חבטיח

כך עשו גם בביתא אחרי מה שקרה שם. כך עשו גם אחרי רצח אהרן גרוס בחברון. בכואם להפגין לטובת הערבים הרוצחים ונגד היהודים.

לכן אני מבקש תשומת לב מיוחדת לעניין ונתינת הדעת כיצד למצוא דרך, גם בנקודה זו, למנוע את העידוד והחיזוק הניתנים לרוצחים ולמסיתים ערבים על-ידי מנהיגי ציבור יהודים.

הי"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת אליעזר ולדמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, כנסת נכבדה, כראשית דברי אני רוצה לשלוח את רגשי השתתפותנו בצערה של משפחת כהן האבלה. כולנו זועזענו מהרצח הנתעב שהתרחש במושב. מדוע הזעזוע? — כי הרצח הזה מעיד על הכוונה לעבור את הגבול. זה חודשים אנחנו נמצאים בעיצומה של האינתיפאדה. כעבר היה הגבול הפגנות תלמידים, הפגנות נשים, שביתות מסחר, ניסיונות לשבש את החיים המאוורגים, התפטרות, זריקת אבנים. אחר-כך באה הסלמה: בקבוקי תבערה, ניסיונות להצית יערות וחורשות, הרצח הוא צעד חמור ביותר, כי בבדיע רצח של יהודי בגבולות "הקו הירוק", מעבר ל"קו הירוק", עוברים את הגבול. ומי שעובר את הגבול, מגביר את הקיצוניות בקרב הציבור היהודי.

מיד שמענו את התגובות על הרצח הזה. כבר אחמול שמענו את השר שרון, האחר בדורו, זה שיוזע טוב יותר מכולם. הוא כבר מציע לפטר את השר רבין, וברור שמאחורי ההצעה הזאת עומדת המחשבה, שהוא צריך לבוא במקומו כדי לעשות את המלאכה טוב יותר. שמענו כבר גם את מר גנדי הטרנספריסט, המחוקק, בהרצות לעיתונות ולרדיו, את התפיסה שצריך להוציא מכאן את הערבים. אלה הם אותם קיצונים אשר הולכים להרעיל את האווירה הקשה גם כך, במקום להגיד לעם את האמת, גם אם היא מרה, והיא באמת מרה. הם מנצלים את הכאב הגדול כדי לחקוף את כוחות ההגנה, את כוחות צה"ל, את כוחות המשטרה.

אני שייך לקבוצה שיש לה טענות על השר רבין וחילוקי דעות עמו, אבל אנחנו יודעים גם להעריך את המאמץ שהוא משקיע כדי לעמוד על חבל דק. מצד אחד לשמור על הביטחון ולא לשפוך שמן על המדורה ומצד שני לשמור על החוק, גם אם בעינינו זה יש לנו אתו ויכוח, ויחד עם זה לא לעבור את הגבול, לא לערור, לא להעביר אותנו לשלבים חדשים ומסוכנים יותר, העלולים להביא על מדינת ישראל את האווירה של עין תחת עין ושב תחת שב.

אנחנו חוזקים, לנו השלטון בארץ הזאת, ואנחנו צריכים לדעת, תוך ניצול כוחנו, גם את חבונת האיפוק. אנחנו צריכים לדעת עד היכן ללכת ואיזה גבול לא לעבור. רק אנשים בלתי אחראיים, רוצחים, טרוריסטים, הם אלה אשר פועלים מתוך דחפים נפשיים ואימפולסים. אנחנו השלטון, הכוח בידנו, ואנחנו צריכים לדעת כיצד להגיב וכיצד לא להגיב. לא רגש הנקמה הפועם בלב כולנו צריך להדריכנו מבחינת העשייה ומבחינת הקו הפוליטי. אנחנו לא רוצים את שלטון הקיצונים, כי אם את שלטון התבונה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מה אתה מציע לעשות?

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אנחנו צריכים לנצל את הטרגדיה הנוכחית, כדי לקרוא מעל כמה חשובה זו לערבים, אשר ודאי הרוב הדומם שלהם איננו רוצה את המצב הזה, כי הגיעה השעה שהם יפסיקו את שתיקתם המסוכנת וישמיעו את קולם. הגיעה העת שיגידו, כי אלה המציתים את התבערה, לא רק את התבערה ביערות אלא גם את התבערה בסקטור היהודי, הם אלה אשר מחזקים את הקיצוניות. אם לא יקומו אנשי התבונה, גם אם הם נמצאים בסכנה בגלל הטרור הפנימי, אם הם לא ישמיעו את קולם, הם עלולים להמיט אסון על הציבור הערבי. משום שאם יעברו את הגבול, אם יתחילו רציחות, התוצאה תהיה החרפת האמצעים מצד כוחות הצבא.

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת ארצי, מה אתה מציע?

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

במאבק זה דבר אחד בטוח, שפיתוח דמים, אבל בשום פנים ואופן לא ניצחון שלהם, משום שהם אינם מסוגלים ואינם יכולים, גם אין להם שום נתונים כדי לנצח.

לכן אני רוצה להגיד לחברי הכנסת שדיברו כאן על החרפת העונשים ועל אמצעים נוספים: אנחנו צריכים להיות מעוניינים שהמצב הזה, על אף היותו גרוע, לא יהיה גרוע יותר. יש כאלה המפזיזים דעה, כאילו במצבנו הפוליטי אנחנו יכולים להגיע לכך שמדינת ישראל תהיה כמו שווייץ. עלינו לדעת כי לא תהיה כאן שווייץ כל עוד לא נגיע להסדר מדיני, כל עוד ימצאו במדינה הזאת או תחת שלטון ישראלי מיליונים או מאות אלפי אנשים שאינם רוצים בשלטון הזה. לכן אסור לטפח את האשליה שכאן יכולים לנסוע במאה אחוזים של ביטחון על כל הכבישים ואפשר להבטיח שלא תהיה שום הצתה. לטרור יש חמיד יוזמה יותר מלכותות ההגנה. אין שום טעם שמעל כמה זו נוסף ונגיד שכוחות צה"ל חלשים, שהמשטרה לא עושה את תפקידה. הם עושים את המקסימום, ולכן אנחנו עדיין, ברוך השם, ואני מקווה שגם הלאה, נחיה במצב של יציבות יחסית חוץ כדי סיכונים מסוימים הנובעים מהמצב הזה.

ברצוני לסיים ולומר, כי זוהי השעה לחפש את הדרכים, לפעמים יותר מקל ולפעמים יותר גור. יש די אמצעים, וצה"ל עושה כל מה שהוא יכול. אי-אפשר לצפות שלא יקרה אי-פה, אי-שם, אסון. אין לתבוע שיהיה שקט מוחלט, כי לא יכול להיות שקט מוחלט במצב הזה. עם זה, אני מצפה שגם הערבים המתונים ישמיעו את קולם.

על כן לא צריך להסתפק אף ורק בקריאה מעל במת הכנסת אלא יש לפעול. אני מעריך שיחות מסוימות ששר הביטחון החל כהן לפני שבועות מספר, ואני מקווה שאנחנו נוכל להמשיך בהן כדי לגבש איזה כוח פנימי נגד זריקת אבנים, נגד תופעות של כריזמות וחוסר אחריות, שיהיה הרבה יותר אפקטיבי מן הגרודים של צה"ל. תודה רבה.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לאחרון הדוברים בנושא זה, חבר הכנסת מאיר כהן אבידב, בבקשה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת, ביום 23 ביולי 1985, בדיון שהתקיים במליאת הכנסת בנושא הצחת יערות, אמרתי, ואני מצטט מהפרוטוקול: "הם מתחכמים יותר מאתנו. הם שולחים ילדים לזרוק אבנים, הם שולחים פושעים לרצוח יהודים בשל היותם יהודים, ואנחנו לא עושים לכך, זה

אין ספק כי שגינו מאוד. האמנו, ייחלנו, קיוונו כי אכן יבוא יום ונגיע לשלווה, למנוחה ולנחלה. שגאה היא שגאה, ולא ניתן לכבוהה אלא בהפרדה בין שני העמים, היהודים והערבים — נא לשים לב, לא אמרתי "פלשתינים".

צד לי עליך אחי, בשירי דומי, אלי כהן, השם ייקום דמך. נפלת שרוד ביד מרצחים נחעבים כעת עבודתך בכרמך. לא תזכה לבצור את ענבך פרי אדמתך וביכורים לא תזכה להביא בעלותך לירושלים, משפחתך שכולה. השארת אלמנה ויתומים, שלעולם לא ישכחו את מעלליהם של המרצחים האלה.

ולבסוף, גברתי היושבת־ראש, שלא כמו חבר הכנסת אמנון לין, שלא הציע הצעות — הוא אמר שיש לו הצעות, אבל אולי חשש לבטא אותן, ואני אבטא אותן — אומר מה הם הצעדים שאני מציע לנקוט מיד וללא התחשבות בשום ליגה מטורפת או איטולה מטורפת זו או אחרת, יהודית או ערבית, להגנת זכויות האזרח, כלי להקשיב לדברי הבלע של האיטולות היהודיות המתחסדות.

הרני דורש ותובע ממשלת ישראל, באמצעותך, אדוני השר, לנקוט את הצעדים הבאים, ללא רחם: לגרש מהארץ לאלתר וללא כל משפט — עם משפחתו — כל אדם הנאשם במעשי טרור, מציתי יערות, מידי אבנים, שולפי סכינים וזורקי בקבוקי תבערה למיניהם על רקע לאומני; להפעיל פסק־דין מוות נגד מחבלים; לירות במקום כדי לפגוע בכל מי שמעז לירות אבן ובקבוקי תבערה למיניהם.

סיפרתי באולם הזה לפני ארבע שנים, שכאשר שירת בני צה"ל, אמרתי לו: תירה באלה הזורקים עליך אבנים, מוטב לי לבקר אותך בבית־הסוהר מאשר לבקר אותך בבית־החולים. אני מצטער שלא נהגו כך, כי אז אולי לא היינו מגיעים למצב הזה.

יש להזהיר את תושבי קלקיליה, היושבים בחדס בעיירה זו — וכן להזהיר תושבים של כל כפר אחר — שאם יזורקו שוב אבנים או בקבוקי תבערה על רכב העובר בסמוך לקלקיליה, תפונה קלקיליה מתושביה — היא היתה פנויה — והם יעברו למחנות פליטים ליד יריחו.

אדוני שר הביטחון, אני מתריע שוב: זו אינה אינתיפאדה, זו אינה התקוממות, זה פשוט מרד אזרחי בשלטון החוקי של מדינת ישראל. אם אי־אפשר לגבות היום מסים בכפרים ערביים בתחום "הקו הירוק", אם אי־אפשר לגבות אגרת טלוויזיה, ואין גובים אגרת טלוויזיה משום שמפחדים להיכנס לכפרים — תבדוק ותראה כמה משלמים אגרות טלוויזיה בכפרים הערביים, כמעט אפס — אם זה המצב, צריך לנקוט את כל הצעדים, את כל האמצעים, על־מנת להפסיק זאת לאלתר. וכפי שאמר חבר הכנסת אמנון לין, יש אמצעים, אני בטוח בכך, ואתה יכול לעשות זאת. ככל שזה יתמשך יותר, זה יגרסם עוול גדול יותר לעם היהודי ולכולנו.

הי"ד ח' גרוסמן:

תודה. שר הביטחון ישיב על ההצעות לסדר־היום של חברי הכנסת רן כהן, גאולה כהן וגדי יציב, על שתי ההצעות של חבר הכנסת עבד־אללה דראושה, על ההצעות לסדר־היום של חברי הכנסת תופיק טובי ועוזי לנדאו ועל ההצעות לסדר־היום של חברי הכנסת אמנון לין, אליעזר ולדמן, יצחק ארצי ומאיר כהן אבידב.

אמנון לין (המערך):

אולי אלה שאינם נמצאים כאן לא יקבלו תשובה?

מדאיג. לפני שנתיים דברתי על יד קשה, וכולם הסתכלו עלי במיהון, ואני בא להתריע ולהזהיר: אם לא ינקטו צעדים מתאימים כדי למנוע הצחות, חבלות, זריקת אבנים ושליפת סכינים באמצע העיר, לאן נגיע? אינני יודע מה יהיה בעוד שנתיים אם לא נהיה ערוכים לכך.

עברו בדיוק שנתיים ושלושה חודשים. כאמור, הדברים נאמרו ביולי 1985, ומה שקרה החל בנובמבר 1987. לצערי, צדקתי. דברי נבואה? לא. זו היתה ראיית המצב לאשורו. ואכן, עברו שנתיים ושלושה חודשים ונפל דבר במדינת ישראל. צעקתי בקולי קולות, אבל דברי נפלו על אוזניים ערלות. התרעתי על אוזלת הירד והערניה ודרשתי להנהיג יד קשה וחזקה. קמו עלי צדיקים, מחזאים ובמאים קטני נפש ומעש, כותבי שיר חזון כבמכולת וסופרים המכילים רוב ימיהם בבתי־מרוח, הפכים של היום, ובמזלות בשו למיניהן ברחובות תל־אביב וסביבותיה, כעדת ואבים טורפים והטיפו לי מוסר.

ומה קורה היום? הצתת יערות, עקירת כרמים, יידי אבנים על־ידי ילדים, שולפי סכינים לאור היום וזורקי בקבוקי תבערה בחל־אביב, רצח יהודים הפך להיות לחם חוקנו, התרגלנו לכך. זה מזכיר לי את מאורעות 1936 — 1939. אני חושש שנתרגל לכך שיום יום תהיה הלוחיה של היהודי הנצחי בתכריך נוטף דם, מכוסה בדגל הלאום, ואותם יהודים המלווים והסכין בלבבם, אותה חריקת שיניים נצחית, אותו זעם המון שלאחר מכן היה כלא היה, איש איש לעיסוקיו, נבליג ולא ננקום, כי נקם הוא תועבה.

כמחנות ערב ובארגוני הטרור — שמחת בית־השואבה, ברחובותינו עומד האסון ויוקדת האש בשדותינו. באסמינו וביערות משחוללת האש, וחלק מאתנו נבחר וחלק רוקד בנשפים ובאלומות שמחה. רק אלה שעברו את מרור השכול, גם בשעת שמחתם ניתן להבחין בפניהם עין בוכה ועין צוחקת. את כאבם וסבלם הם ייקחו אלי קבר. כל שער אצלנו הורד מציריו, הפקרות, אש משחוללת, הטובח טובח, הורה מפלה ודמנו קולח. יש לומר תפילת "זיכור" גם על העצים ששרפו המשורפים, וכן "זיכור" על העצים שנתנו לשרוף ועל הכרמים שנתנו לעקור, ואין מניח אגרוף.

גם הרג ללא הפוגה הוא הרגל בעם. מי יקום לטעון ולעוק? צריך לצאת כזעקה גדולה ומרה על כל יהודי שנטבח ונעקד וגופתו חוללה כדי לספק את יצר הגבורה של המרצחים. ומה אצלנו? איטולות כלבן, איטולות בשחור, יהודיות וערביות, מפגינות נגד הכיבוש בדרישה לתת לאותם רוצחים, לאותם פושעים, מעמד של לוחמים לחופש.

והיכן ההפגנות? בל־לבה של ירושלים, עיר דוד, עיר הנצח, במקום להפגין בעיר העתיקה בירושלים, מול המוסדות הטוריסטיים, מול מערכות העיתונים המטיפים למרד נגד מדינת ישראל, מול ביתו של מנחם בגין, מול ביתו של המופתי, בכפרים הערביים שמהם יצאו המרצחים, מפגינים בחצוצות עיר דוד, ירושלים.

ארורות אותן איטולות בלבן ובשחור וארורים אותם מורים המטיפים בהבל פיהם על העושה והעוול הנגרם לעם המרצחים ולאחיות לאומים. ארורים אותם פרופסורים מטיפי הר־הצופים המתחסדים והנרפים. ארורים המורים המטעים עם צף בדמיו, כאלו ניתן להסכין ולהשלים עם הרצח, וצריך רק אורך רוח, צריך ללמוד לחיות יחד, ואז יעלמו מעשי הרצח, ההצחות וההתנכלויות ליהודים במולדתם, ליהודים שצה"ל הוא מגנים.

למרכית אנשי היישובים הרוצים בכך. זה סופק. סופקו מכשירי קשר. הוצב גיף עם קשר לצורך פטוול על-ידי אנשי היישוב. תוגברה השמירה על-ידי חוספת ארכעה חילי צה"ל, סדיר ומילואים, כדי לסייע ליישוב בשמירה. רוענו הפקודות שיאפשרו לכל אדם היוצא לעבודתו או הנמצא בביתו להחזיק בנושק האישי או בנושק צה"ל — רוכי "סער", תת-מקלעים "עוזי" — המצויים במספר מספיק ביישוב.

אומר בלי לטשטש כהוא זה — סיבת הרצח היא הרצון הרצחני של אלה שביצעו אותו. כואב לי, כואב לי שבמקרה זה לא יצא המתיישב לעבודתו עם נשק.

עלינו להזכיר לכל תושבי היישובים החיים ביישובי ספר, החיים בשטחי יהודה, שומרון ועזה ובקרבם, שבמסגרת הסיוע, במסגרת ההגנה המרחבית ניתנים האמצעים על-ידי צה"ל — נשק, קשר, אימון, הוראות ברורות. זאת כדי לתת, נוסף על פעילות צה"ל, יותר ביטחון כאמצעות הכלים האמצעים לשמירת היישוב, לשמירת האנשים כעבודתם, לשמירת האנשים בתנועתם בדרכים, להגנתם העצמית.

אני יודע שזה מוסיף עול, זה מכביד, אבל זו מציאות החיים במדינת ישראל באזורים מסוימים, ואין חדש בכך. תמיד ידענו לעסוק מצד אחד במלאכה, ומן הצד השני להחזיק בשלל להגנה עצמית.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

גם ברחובות חיפה וירושלים צריך ללכת עם נשק?

שר הביטחון י' רבין:

זאת לא אמרתי. אמרתי במסגרת היישובים המאורגנים כהגנה המרחבית, בעיקר באזורי הספר, באזורי יהודה, שומרון ועזה וביישובים בקרבם. המערכת הזאת קיימת שנים. היא תוגברה, היא תוגברה לאחרונה.

כדי שלא תהיה שום אי-הבנה אני חוזר ואומר: המטרה העיקרית היא להגיע לכך, שלא תהיה מוטיבציה ולא יבצעו מעשי רצח. אך כל עוד לא הגענו לזאת, נדרשים אלה החיים באזורים אלה לדעת היכן הם חיים, ובמסגרת הארגון והחוק והכלים המצויים להבטיח את הגנתם העצמית.

עכשיו להצעות לסדר-היום של חברי הכנסת גאולה כהן וגדי יצבי. כשמדובר באירועים האלימים במחנותם הקיימת מאז 9 בדצמבר, מן הראוי שנגדיר ראשית כול לעצמנו בפני מה אנו עומדים. אין מדובר כאן בטרור, גם אם ארגוני הטרור, שלא כיוותם החלו אירועים אלה, מנסים, ובמידה מסוימת מצליחים, לכוון ולנצל אירועים אלה כדי להשיג מטרת מדיניות מרחיקת לכת. העשויות לפגוע בעתידה של ישראל ובביטחונה. אבל אנו עומדים בעימות עם חלק ניכר מהתושבים הפלשתינים בשטחי יהודה, שומרון ועזה, בפני פעולות אלימות מצדם, בפני פעולות פסיביות של שביתה, השבתה, ניסיונות היתקלות מהמינהל האזרחי ומהשלטון המקומי, ניסיונות לשבש את המערכות של השלטון המקומי הקיימות לשרת אותם.

גאולה כהן (התחיה):

מלחמה או לא מלחמה?

שר הביטחון י' רבין:

זהו עימות שמשמעותו עימות אלים, ותכליתו מדינית מרחיקה לכת: אותן מטרות שצבאות מדינות ערב לא הצליחו להשיגן במלחמות נגדנו וארגוני הטרור לא הצליחו להשיגן בפעולות הטרור כנגדנו. מבחינה זו אפשר לקרוא לזה מלחמה

היור' ח' גרוסמן:

את כל הנהגים הללו תקיים בהזדמנות אחרת.

שר הביטחון י' רבין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ביקשתי מראש ממזכירות הכנסת לאפשר לי להשיב על כל ההצעות לסדר-היום הנוגעות במישורין ובעקיפין לאירועים האלימים בשטחים מאז 9 בדצמבר 1987. ביקשתי זאת כדי לאפשר לכולנו לראות את מגוון הדעות בכנסת אשר לראייה הכוללת של מה שהתרחש ומתרחש, את וזויות הראייה השונות, את ההתייחסויות לקטעים הנוגעים לאירועים האלה — וזאת משום שכמדינה דמוקרטית יש אצלנו דעות מרעות שונות, אך על הממשלה לקבוע מדיניות ברורה לגבי דרך הטיפול באירועים האלה.

חברי הכנסת, ארשה לעצמי להשיב על ההצעות לסדר-היום לאו דווקא על-פי סדר הצגתן. כולנו תחת הרושם הקשה והכואב של הרצח הנתעב של אלי כהן, זיכרוננו לברכה, חושב המושב שקף בלילה לעבודתו, עבודה של חקלאי, ביישוב הנמצא באזור המוגדר "ממערב לקו הירוק". הוא הותקף משום שהיה יהודי ונרצח משום שהיה יהודי. גם אם אין בידינו מלוא ההוכחות לכך, הרי כל הסימנים מעידים על כך שהרקע לפעולה נפשעת ורצחנית זאת היה לאומני קיצוני, והוא היה קורבן לרצון הרצח ללא הבחנה של תושבים ערבים ביישוב אחד או בכמה יישובים בשטחים.

עם זאת רצוני לומר, שהאירועים שאירעו לאחרונה ופעולות הטרור בעבר לא עשו הכחנה לגבי "הקו הירוק". מרבית מקרי הרצח שבוצעו באירוע השנים האחרונות על-ידי גורמי טרור מקרב תושבי שטחי יהודה, שומרון ועזה בוצעו בתוך "הקו הירוק". אזכיר זאת היהודים שנרצחו כמעלה-גלבע, ליד בית-שמש וליד מבוא-ביתר, ואת החייל שהותקף ליד עכו ונרצח. מרבית מקרי הרצח שבוצעו בידי ארגוני הטרור בוצעו בעיקר מתוך לתחומי השטחים, וגם בתחומי השטחים.

אל מול האירועים האחרונים עלינו לזכור ולהזכיר לעצמנו דברים שידענו גם לפני 9 בדצמבר: יש אזורים — בין שאלה אזורים ספר לאורך גבול לבנון ובין שאלה אזורים המצויים ליד יישובים ערביים שבעבר בוצעו בקרבם פעולות טרור ופעולות פיגוע — שבהם חייבים התושבים היהודים, וזאת נוסף על פעולות הצבא, משמרה-גבול והמשטרה, לשמור על עירונות. לקיים את יכולת השמירה על יישוביהם ועל שדותיהם ואת הגנתם האישית מפני פעולות אלה.

מאחר שהושמעו כאמצעי התקשורת, כעקבות האירוע האכזרי, הרצח האכזרי של תושב מושב שקף, כמה דברים לא מדויקים, כרצוני להבהיר מה בוצע, מה נעשה לאחרונה על-ידי שלטונות הצבא, אל מול האפשרויות הללו, למען היישובים באזור אמציה. שקף והיישובים הסמוכים לאזורים שבעבר הלא-רחוק בוצעו שם פעולות אלימות. כמו עקירת עצים ועקירת גני ירק.

מתחילת מרס ועד סופו היו באזור שקף שלוש פעילויות של פגיעה במטעים ובגידולים אחרים. כסוף מרס בא האיש המופקד בצה"ל על היישובים הללו ופעל לרענון ההוראות ולווידוא הימצאות האמצעים הנדרשים בכל יישוב. לפני זמן לא רב, לפני המקרה החמור, הובטח שביישוב שקף, כמו ביישובים אחרים, יהיה בידי רכז הביטחון השוטף הצבאי מספר כלי נשק רב יותר ממספר המשפחות ביישוב, וזאת נוסף על הנשק האישי הפרטי המצוי אצל אנשים כרשיון, וניתן

הי"ד ח' גרוסמן:

חבר הכנסת טובי, הערה אחת מספיקה.

שר הביטחון י' רבין:

אני חוזר ואומר, שהפעולה של כוחות הביטחון ושל זרועות הביטחון מתבצעת על-פי החוק הקיים כשטחים באישור הממשלה, באישור הכנסת ובמסגרת החוק הישראלי והחוקים שאומצו על-ידי המערכות הישראליות החוקיות.

עבד-אללהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

הי"ד ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דראושה, אי-אפשר להעיר על כל משפט שני.

שר הביטחון י' רבין:

כשר הביטחון הטלתי על צה"ל, בשם הממשלה, להשיג שני יעדים: רגיעה בשטחים, וקיום מערכת המינהל האזרחי והשלטון המקומי. אלה הם שני היעדים שהוטל על צה"ל להשיגם באמצעות מכלול הפעילויות של כל הכוחות הפועלים בשטחי יהודה, שומרון ועזה.

לא הוטל על צה"ל להשיג פתרון מדיני, קרי: שלום עם ירדן, פתרון לבעיה הפלשתינית במסגרת השלום או שלא במסגרת השלום, וקביעת מעמד הקבע של שטחי יהודה, שומרון ועזה. צה"ל איננו עוסק ואינו מעורב לא במדיניות ולא בפוליטיקה, אלא בהשגת שני היעדים הללו, כפי שהגדרתי אותם כאן וכפי שהגדרתי אותם בשם הממשלה במטה הכללי.

כדי להשיג את היעדים הללו, חייבים לפעול במערכות אמצעים מגוונות במסגרת החוק, באמצעות הפעילות הצבאית, הנוכחות, הפטרול, הסיוע, המעצר, הפתיחה באש, השימוש בכוח שאינו כולל פתיחה באש, גז מדמיע, כדורי גומי ואמצעים מאמצעים אחרים שהוגדרו בחוקיים.

המערכה השנייה היא מערכת הענישה, זו המוכרת על-ידי החוק כישראל והחוק בשטחים.

גאולה כהן (התחיה):

שר הביטחון י' רבין:

כל מה שמותר על-פי החוק, ואנחנו סבורים שיתרום להשגת שתי המטרות שאותן הגדרתי.

אני רוצה לומר, ואני חושב שכבר אמרתי זאת מעל דוכן זה, שיכול להיות שהתלבטתי במשך חודשים עד שהחלטתי להשהות הבטחה מסוימת שנתן מר בגין כראש הממשלה לנושא ארצות-הברית כאשר לנוהל של ביצוע מעצר מינהלי. ואכן כחודש מרס התקנו תקנה לחקופה של חצי שנה, תקנה המשנה את הנוהל לאפשרות לנו כחוצאה מכך להשתמש במעצר המינהלי נגד מסתחים, מארגנים, מבצעים של פעולות אלימות. אני מדגיש, שרק שלוש הקטגוריות הללו חקפות, והן כוללות היום כמחצית מספר האסורים-העצורים המוחזקים במתקני הכליאה של צה"ל, שמספרם כ-5,500. כמספר הזה אינני כולל כ-4,000 פלוס-מינוס, מחבלים הנמצאים בבתי הסוהר של שירות בתי הסוהר.

אנחנו הפעלנו ונפעיל גם גירויים באורח סלקטיבי, כפי שהחוק קובע לנו, וגם אטימת בתיס והריסתם.

המכלול השלישי: אמצעים מינהליים ובלכליים ככל האפשר נגד מטרות-נקודה. אך לא תמיד הדבר אפשרי. וזאת כדי להמחיש שכל הדיכוים על מרי אזרחי, שכונתו להביא

במתכונת, בכלים ובתנאים שונים שהמושג הזה מקובל בציבור הישראלי, ומשום שזה כך חייבים לראות אותו על כל היקפו ועל כל משמעותו החמורה.

עבד-אללהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
שבעה חודשים של מלחמה, ועוד כמה חודשים המלחמה הזאת תימשך? — זה מה שרוצה חברת הכנסת גאולה כהן. היא רוצה שהפעילות הזאת תימשך.

שר הביטחון י' רבין:

הפעילות האלימה מתבצעת בדרך כלל באמצעים שכל אזרח פלשתיני יכול להשיגם, ללא צורך באורגניזציה של גוף טרוריסטי, ללא לגיטימיקה. כמעט שלא היה שימוש בכלי נשק תקינים. השימוש היה באבנים, בבקבוקי תבערה, בצמיגים שניתן להכעירם, בהצתות. בשביל כל אלה לא נדרש אלא לומר "תעשו", ומי שרוצה כלים אלה ואמצעים אלה, הרי הם מצויים בידו.

מאיר כהן אביב (הליכוד):

סלק אותו. פשוט כך. סלק אותו ואת משפחתו ופתחת את הבעיה.

עבד-אללהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מאיר כהן אביב (הליכוד):

האמן לי, סלק עשר משפחות כאלה ופתחת את הבעיה.

עבד-אללהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— — — העם היהודי הוא נגד הכיבוש.

מאיר כהן אביב (הליכוד):

איזה כיבוש — — —

הי"ד ח' גרוסמן:

חבר הכנסת כהן אביב, חבר הכנסת דראושה, אני מבקשת שלא להפריע.

שר הביטחון י' רבין:

וכפי שאמרתי בתחילת דברי, אפשר לקרוא לזה מלחמה במתכונת שונה, באמצעים שונים, אבל היא מקיפה אוכלוסייה רבה, שניתן להבחין בה בגרעין קשה קיצוני, לא גדול, ובציבור רחב יותר המזדהה עם הגרעין הזה. מידת נכונותו לכטא את הזדהותו בפעילות אלימה מותנית, במידה רבה, באמצעים שנקוט נגדו, נגד הגרעין הקשה.

משום כך ולשם כך אנו פועלים כממשל צבאי. השטחים נתונים לשלטון צבאי — כלומר, צה"ל, משמר הגבול, זרועות הביטחון האחרות — כאשר המדיניות העקרונית אומרת, שבאלימות לא תשיגו דבר, שהאלימות תיענה בכוח, במסגרת החוק, במסגרת החוק שלנו, שאותו קבעו מדינת ישראל, כנסת ישראל, כתיא-המשפט בישראל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה לא נכנסת ישראל — — —

שר הביטחון י' רבין:

ברגע שהכנסת קבעה שהשטחים נתונים לממשל צבאי — אלה הם הבללים שבמסגרתם פועלת המערכת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יש גם חוקים בין-לאומיים המחייבים אתכם, ואתם מתעלמים מהם ודורסים אותם, ומצפצפים עליהם.

הזה ניתן לכל חייל וחיל. היו מקרים, ואציין אחד מהם. ערכי עמד על גג כשכס והחזיק בלוק שאותו עמד לזרוק על סויר. יחידה שנייה שראתה זאת פתחה כאש והרגה אותו. זה בהתאם לחוק. עליידי כך נמנעה סכנת חיים כתוצאה מנפילת בלוק גדול על חיילים שהיו מטרה בבית. הווי אומר, הקריטריון הוא מידת סכנת החיים לחייל או לאזרח. אין פה אפשרות לקבוע נוסחאות מרובעות.

אני מאמין שחיילי צה"ל נוהגים גם באחריות, גם כתבונה, גם תוך שמירת ערכים וגורמות מוסריות.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
כמה חפים מפשע נהרגו? ילדים שנעקרו עיניהם בתוך הבית?

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת דראושה, שאלת. אתה תורר על אותה שאלה שוב?

שר הביטחון י' רבין:
בסיום תשובתי על שתי ההצעות לסדר-היום הללו אני רוצה לומר כך — מלחמת העצמאות של מדינת ישראל הסתיימה פורמלית ב-1949. למען האמת, היא נמשכה 40 שנה. היא לובשת צורה, היא משנה צורה, היא בחזית כזאת או בחזית אחרת, באמצעים כאלה ובאמצעים אחרים. עם כל חילוקי הדעות בתוכנו, מוטב שנראה את המציאות כמות שהיא. יכול להיות ויכוח אשר לדרכי הפתרון המדיני, אבל אל מול אלימות, אל מול שימוש בכוח, אל מול טרור, אל מול מלחמה, אם רצוננו לחיות, להתקיים כמדינה, להגיע לשלום, יש להגיב בכוח המתאים על כל אחת מצורות הפעולה האלימות נגדנו.

עכשיו — ליתר ההצעות לסדר-היום. אשר להצעה של חבר הכנסת רן כהן, צה"ל הוא השולט, הוא השליט בשטחים באמצעות הממשל הצבאי. הוא נושא באחריות לקיום החוק והסדר לגבי כל האוכלוסייה. לא אכחד, היו, יש מדי פעם גם עימותים עם חלק — בדרך כלל עם חלק קטן — מבין המתגוררים היהודים. היו מקרים של ניסיונות מצד מתגוררים או מצד אזרחים ישראלים — לא זיהינו אותם ולא ידוע לנו מאין הם באו, אני לא יכול להגיד שהם מתגוררים בשטחים —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שר הביטחון י' רבין:
אמרת, אזרחים ישראלים.

— לבצע פעולות כמו בא-שיוח, כמו במקומות אחרים, פעולות חמורות, ובכמה מקרים היה עימות עם חיילי צה"ל ובכמה מקרים נורו רימוני גז נגד אלה. לעתים הגיעו גם למגע פיסי חריף, כמהלך פעולה שנועדה למנוע מאזרחים ישראלים כניסה ליישובים ערביים. למנוע מהם נטילת אחריות לשטח, למעט הגנה עצמית ביישובם.

בכל מה שקשור לחקירה כדי להביא להעמדתם למשפט, נקבע בעבר — לא בתקופת כהונתי כשר הביטחון — שעל כך מופקדת משטרת ישראל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
איפה היא?

שר הביטחון י' רבין:
היו מקרים ויש מקרים שהוכחו לדיון. בדרך כלל הם מובאים לבתי-דין אזרחיים, ובתי-הדין קבעו את פסק-הדין.

להינתקות הפרט החי כשטחים מהמינהל האזרחי והמוניציפלי, הם תלום באסמיה, אינם ניתנים לכיצוד.

כל הדברים האלה, במינון בהתאם לזמן ולמקום, צריכים להביא תוך כדי הפעלתם להשגת שתי המטרות המוטלות על צה"ל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אז למה המטרות לא הושגו? כל כך הרבה אמצעים ושום מטרות לא הושגה.

שר הביטחון י' רבין:
יש תחומי התמודדות שלאנשים מסוימים היתה אשליה לגביהם, כאילו במהלך צבאי אחד או במהלך ענישה אחד או במלחמה אחת ניתן ב"צייק צ"ק" וב"זבנג וגמרנו" לגמור אותם. מרבית הבעיות הקשות, אם המלחמה בטרור, אם ההתמודדות אל מול התופעה הקיימת מאז 9 בדצמבר בשטחים, אינן מן התופעות שיש אמצעי אחד או נוסחת פלא לפתרונן. משהו חושב שיש פה אמצעי כגון: נלך למלחמה בלבנון, נעקור את הטרור משורש וגמרנו את הבעיה. גם פה זו התמודדות שיכולה להיות ממושכת. ומי שלא מוכן להתמודדות גם כשהיא ממושכת, איננו מבין בפני מה אנו עומדים ומה נדרש מאתנו. מי שיוצר — — —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי אתה פעם תתעורר — — — אולי תתעורר פעם?

היו"ר ח' גרוסמן:
יש לי בקשה אליך, חבר הכנסת צירלי ביטון: על קריאת כינים לא חוזרים שלוש פעמים.

שר הביטחון י' רבין:
מי שמנסה לזרוע ייאוש כדי להביא לכניעה לאלימות מצד אחד, מי שמן הצד השני מבטיח נוסחאות פלא, מין משיחיות שקר, זבנג וגמרנו ופתרנו — שני אלה טועים ומטעים.

הפתרון המדיני, קרי שלום בגבולנו המזרחי, קרי פתרון הבעיה הפלשתינית, קרי קביעת מעמד הקבע לשטחים — ייצא סביב שולחן המשא-ומתן המדיני.

באותה מידה, לא יעלה על הדעת שניכנע לאלימות, שנחקל בפניה, שלא נגיב עליה בכוח, כדי להביא לרגיעה ולתפקוד המערכות, אבל גם מתוך ידיעה שבאמצעים אלה בלבד אין פתרון מדיני.

זהו הסיכום. אומר במלים פשוטות — — —

גאולה כהן (התחיה):
מה עם זריקת אבן?

שר הביטחון י' רבין:
הקריטריונים לחייל לפתיחה באש, ההוראות לפתיחה באש שניתנו לחיילי צה"ל, וגם לאזרחים לצורך הגנת העצמית, מבחינות בין מה שמוגדר כנושק — קרי פתיחה באש, וזריקת רימון, וזריקת בקבוק תבערה, והפקודות האלה גם לגבי בקבוק תבערה קיימות כבר שנתיים — ואומרות פתיחה באש על-מנת לפגוע במי שזיהית כיורה, כזורק רימון, כזורק בקבוק תבערה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שר הביטחון י' רבין:
לגבי זריקת אבנים, הקריטריון הוא סכנת חיים. השיקול

התיאור שלך היה משוכב את לבו של ערפאת ואת לבם של ארגוני אש"ף השונים. היום ארגונים אלה סובלים מאוד. אמיתותם נפגעה, הבטחותיהם אינן מתממשות. היתה קריאה מטעם כל הארגונים לשוטרים הערבים בשטחים להתפטר, קראו לעובדי מדינה מסוימים להתפטר, הבטיחו לכל אלה שמשפחותיהם נפגעו בעימותים עם צה"ל ובתייהם נהרסו שהם יקבלו פיצוי. כל הדברים האלה כמעט לא התרחשו. לא בכדי חזרו לעבודה 200 שוטרים שהתפטרו לתפקידם, ונימוקם היה אחד: משפחותיהם רעבות. כל ההבטחות לתת להם דמי קיום בגובה מחצית שכרם לא התממשו. אילו התקיים התיאור שלך, היתה המציאות בשטח היום הרבה יותר קשה. לא אפרט כאן.

נקטו צעדים רבים, הכול במסגרת החוק — אם במעבר הגשרים לירדן, והיום הם המקור הקטן ביותר להכנסת כספים

עוזי לנדאו (הליכוד):

הכנסה על-ידי הבנקים.

שר הביטחון י' רבין:

— ואם לגבי ארגונים מארגונים שונים הקיימים בשטחים. לא אלה הכלים שבאמצעותם מגיע כסף של גורמים הקשורים בארגוני הטרור במטרה לשרת את מטרות ארגוני הטרור בשטחים. יש עדיין בעיה עם חלפנים, ולא רק עם חלפנים ערבים. יש עדיין בעיה עם הבנקים הישראליים. יש עדיין בעיה גם עם שיתוף של יהודים וערבים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

—

שר הביטחון י' רבין:

אפשר לפרט זאת, לא כאן.

עם זאת, אני רוצה לציין, שהמאמצים הרכים שהושקעו כדי למנוע החדרת כספים שתכליתם לסייע בידי ארגוני הטרור או בידי גורמים אחרים הרוצים להזין את האלימות על כל גילוייה — המאמצים האלה הביאו לעצירה משמעותית בזרימת הכספים העומדים לרשות הגורמים בחוץ-לארץ, והם אינם מצליחים להעבירם לתוך השטחים.

לאור כל אלה, אני מבקש להוריד מסדר-היום את ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת דראושה וטובי, ואת יתר ההצעות לסדר-היום אני מבקש להעביר לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת לנדאו מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן מסדר-היום.

עוזי לנדאו (הליכוד):

—

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת לנדאו, איזו הצעה אתה מבקש להסיר מסדר-היום?

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מצטרף להצעת השר.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברת הכנסת גאולה כהן, איזו הצעה אתה מבקשת להסיר מסדר-היום?

גאולה כהן (התחיה):

את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
גם הרוצה — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דראושה, אני אקרא אותך לסדר. אל תכריח אותי.

שר הביטחון י' רבין:

אשר להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת דראושה, בכפר אדנא שכנפת חברון אותרו לאחרונה 38 מבנים שהוקמו בניגוד לחוק וללא היתרי בנייה. כל המבנים הללו הוקמו בשטחים פתוחים מחוץ לגרעין הכפר. בעלי המבנים הג"ל קיבלו צווי הפסקת עבודה וזימונו להופיע לפני הוועדה המטפלת בכך במינהל האזרחי. על-פי החוק, ניתנה לכולם האפשרות לבקש היתר בנייה בדיעבד, ובקשותיהם נבדקות. טרם נתקבלו החלטות בעניין. לכן, אף לא אחד מן המבנים הללו לא נהרס, וכל עוד לא הסתיים ההליך המתחייב, הם לא ייהרסו. זה לא כולל כחים באדנא, שנהרסו בגלל היותם כחים של זורקי בקבוקי תבערה. כחי אנשים שביצעו פעולות אלימות. אני מפריד בין שני סוגי הבתים: בתים שנבנו ללא היתר ולא היו קשורים לפעולות אלימות — ונכנסו לחוסר אנשים שלא החזיקו נשק ולא זרקו בקבוקי תבערה: והבתים האחרים. שלגביהם ננקטו צעדים חמורים ביותר.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מה בדבר הפעול ועדות התכנון והבנייה לשם אישור תוכניות — ולא לעכב אותן שנים על גבי שנים?

שר הביטחון י' רבין:

הוועדות האלה מורכבות מנציגי הממשלה, וכמו במדינת ישראל, עומד כראש ועדת התכנון נציג משרד הפנים. הוועדות פועלות בהתאם לנהלים הקבועים בכללי המינהל האזרחי.

אשר להצעות לסדר-היום של חברי הכנסת טובי ודראושה בעניין מתקני המעצר הצבאיים, ובמיוחד מתקן המעצר בקציעות: מתקני המעצר האלה כנויים על כסים תקנים המוכרים על-ידי גורמים בין-לאומיים. הם נתונים לביקורת של הצלב-האדום הבין-לאומי, המבקר בהם דרך קבע, ומותר לו גם לבקש ביקורי פתע. בכל עת שביקש זאת הארגון, התקיים הביקור בהתאם לבקשתו. גישה למתקנים ניתנת גם לגופים וולונטריים ישראליים המטפלים בזכויות האדם. איננו מכניסים גורמים שנשפטו על פעולות פגיעו או הסחה לאלימות, או אנשים נעצרו במעצר מינהלי, לבתי-הבראה. מחנות מעצר, מתקני כליאה, בתי-סוהר נועדו לאפשר תנאים נאותים, אבל לא מעבר לזה. כפי שאמרתי, הם נתונים לביקורת מתמדת מצד כל הגופים, בכלל זה כל הגופים הבין-לאומיים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה עם העובדות המפורסמות יום יום בעיתונים? מה עם דברי החיילים? אין לך מה להגיד על זה?

שר הביטחון י' רבין:

לגבי כל תלונה קונקרטית שתוגש תיערך בדיקה, ואם יהיה צורך בכך — גם חקירה. אני לא פועל לפי סיפורים בעיתונים, אלא על כסים תלונה עם כחוכת, עם פרטים מדויקים של יום, מקום, שם ותיאור האירוע. התלונות שנתקבלו נבדקות ונחקרות, לעתים זה אורך זמן. תשובות על התלונות תימסרנה.

לגבי ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת עוזי לנדאו:

הצעות לסדר-היום. הייתי מציעה שמי שיש לו הצעה אחרת, יקום ויציע ממקומו הצעה אחרת. אחרת לא נצא מפה.

יש לפני שמותיהם של עוד כמה המציעים להסיר. אני אשאל. אינני יכולה להכריח. חבר הכנסת אמנון לין יש לו הצעה אחרת. הוא איננו. חבר הכנסת דדי צוקר — מותר. חבר הכנסת פלד, יש לו הצעה אחרת.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני אדבר מכאן.

הי"ר ח' גרוסמן:

בבקשה, בקצרה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני מתייחס להצעתו של חבר הכנסת מאיר כהן אבידב. אני רוצה להציר שלוש הערות, אחת מהן על הרצח במושב שקף. אני מצטרף, כמובן, לכל דברי הזעזוע והגינוי של הרצח הזה, רצח של אדם עובד, חקלאי שנרצח תוך כדי עבודתו. אבל אני חושב שאי-אפשר שלא לזכור שלפחות 20 פלשתינים, חלקם חקלאים, חלקם בעלי מלאכה, חלקם בתעסוקות אחרות נרצחו על-ידי רוצחים יהודים, והרציחות האלה לא פחות חמורות ולא פחות מוזעזעות. אני מזכיר את זה רק כדי שלא תישכח העובדה שמדובר כאן במאבק של שני צדדים. זה לא צד אחד שתוקף רצח אחד שאיננו עושה כלום.

אליעזר ולדמן (התחיה):

שני צדדים שווים.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

שני צדדים שווים בעלי זכויות שוות. כל זמן שלא תוכרנה הזכויות באופן הדדי, תהיה מלחמה ויהיו רציחות שכולנו נודעו למראיתן.

והערה שנייה — ביחס לשרפות. שוב, זוהי תופעה מוזעזעת וחמורה, המעבירה את הלחימה אל הצמחייה, אל צמחיית הארץ. גם פה אני רוצה להזכיר שכבר שנים, לפחות ארבע שנים, לידיעתי, המינהל האזרחי עוקר אלפי עצים של כפרים ערביים.

אליעזר ולדמן (התחיה):

חפים מפשע.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

העברת המלחמה אל הצמחייה נעשית על-ידי ממשלת ישראל זה שנים. מי שמבקר בכפר ערבי לאחר שעקרו את כל מטעיו ורואה שכול ולא פחות צער ויגון מאשר מי שבא לכפר יהודי ורואה את השדות השרופים שלו. אני מזכיר את זה כדי שלא תישכח העובדה שמדובר במאבק בין שני צדדים, והשלום צריך להיות בין צדדים, ולא כא בחשבון, לא ייתכן בשום אופן ואין אפשרות אובייקטיבית שצד אחד רק יתבע ויתעלם לחלוטין מן העובדה שיש כאן מאבק בין שני עמים, וכל צחוק מטומטם לא ישנה את העובדה הזאת.

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גיל מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן.

יעקב גיל (המצור):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, חשבתי לקבל את הצעתו של שר הביטחון לגבי שאר ההצעות גם אם לא הסכמתי לחלקים גדולים מהטיעונים. אבל משהרהיבה חברת הכנסת גאולה כהן עוד בנפשה לדבר על אווילים, שוב לא יכולתי להחריש, כי איזולתה עולה על כולנה.

הי"ר ח' גרוסמן:

בבקשה, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

גברתי הישבת-ראש, כבר עמדתי בדברי, ואפילו הסתמכתי על הצהרות של אלופים, בהם האלוף מצנע, על הבגרות שהוכיחו המתנחלים בתקופת מה שקוראים האינתיפאדה.

אם אפשר ללמוד לקח מהחודשים האלה, צריך ללמוד את הלקח של הבגרות והאחריות של עמידת המתנחלים בתקופה זאת.

הלוא הרברים שאמר כאן חבר הכנסת רן כהן אין להם שום שייכות לעובדות, אבל חבר הכנסת רן כהן, שום עובדה לא תכלול אותו. השנאה למתנחלים מעבירה אותו על דעתו. כשעה שאויבנו רוצים לעקור מהשורש את ההתיישבות וההתנחלות הזאת הנקראת מדינת ישראל, רוצים רן כהן וחבריו לעקור משורש את ההתנחלויות שלנו ביהודה ובשומרון.

אבל עליתי לכאן כדי להצביע על לקח אחר, הפוך מזה שניסה חבר הכנסת רן כהן לצייר פה.

חבריו של רן כהן מ"שלום עכשיו", מאחר שמוחמד לא בא אליהם, אל כיכר מלכ"י ישראל, הלכו הם אל מוחמד, לכפר ביתא. הם הלכו לכפר ביתא, שלא היה סתם כפר תמים של אוכלוסייה שלא חטאה. זה כפר שרק כמה ימים קודם לכן יצאו ממנו רוצחים. והנה אנשי "שלום עכשיו" עומדים מול הכפר הזה, ואילו הרשה צה"ל להם היו נכנסים לתוכו, ופוגים אל המתפרעים של הכפר ואומרים להם, לא פחות ולא יותר: האינתיפאדה שלכם הצליחה. אנחנו מודים ש"השגתם הישגים מרשימים" — אני מצטטת את דבריו של צלי רשף — "השגתם הישגים מרשימים באינתיפאדה שלכם. אבל מאחר שהשגתם הישגים כל כך מרשימים, עכשיו עליכם להסכים לשבת אתנו לשולחן". לא רק שיתוף הפעולה חוגג כאן, אלא גם האווילות חוגגת כאן. הם הולכים למתפרעים בביתא ואומרים להם: הצלחתם. האינתיפאדה הצליחה. האם המסקנה של המתפרעים תהיה: או כאמת בזאו ונפסיק את האינתיפאדה וגושב לשולחן? המסקנה של המתפרעים תהיה אחרת: אם האינתיפאדה הצליחה, ואתם בעצמכם מודים שהשגנו הישגים מרשימים באינתיפאדה — המסקנה שלנו תהי להמשיך אותה כדי להשיג הישגים עוד יותר מרשימים. לבוא לשבת אתכם לשולחן עכשיו, כשאנחנו מצליחים? איזו אווילות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה היתה המסקנה של — — —

הי"ר ח' גרוסמן:

לא, לא. לא. חבר הכנסת רן כהן, חברת הכנסת גאולה כהן צריכה לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

זה עידוד ישיר לאויב.

אילו עשית, חבר הכנסת רן כהן, חשבון נפש אמיתי ולמדת את הלקח של האינתיפאדה — הרי הוא, שאתה וחבריך עכרתם בתקופה הזאת את הגבול.

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, יש לי בקשה אליכם. יש פה 11 הצעות לסדר-היום. אם על כל אחת מהן יבוא מישהו ויציע הצעה אחרת, אנחנו נשב היום עד השעה 20:00. יש לנו עוד הרבה

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ח' גרוסמן:

יש פה רק הצעה אחת, להסיר או לדרוך במליאה.

חבר הכנסת עוזי לנדאו, גם הוא איננו.

דן מרידור (הליכוד):

הוא מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:

אתה מדבר בשמו, לפי הפרוצדורה שאני הבאתי?

דן מרידור (הליכוד):

הוא אמר.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת אמנון לין, אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה?

אמנון לין (המערך):

כן.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת אליעזר ולדמן, מסכים?

אליעזר ולדמן (התחיה):

מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת יצחק ארצי, מסכים?

קריאה:

יש להניח.

היו"ר ח' גרוסמן:

יש להניח. חבר הכנסת מאיר כהן אבידך, מסכים?

קריאה:

יש להניח.

היו"ר ח' גרוסמן:

יש להניח.

אנחנו נערוך את ההצבעות בצורה מסוככת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כל הצעה תוצבע בנפרד, אני מבין.

היו"ר ח' גרוסמן:

כל הצעה, אם יש לגביה שתי הצעות. אם יש הצעה אחת,

אין צורך.

אנו עוברים להצבעה, ובראשונה נצביע על ההצעה

שהעלתה חברת הכנסת גאולה כהן.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא שהעלתה חברת הכנסת

ג' כהן בסדר-היום — 5

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 6

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת

הכנסת ג' כהן לוועדת החוץ והביטחון

תקבלה.

אני בא להציע להסיר את דברי האיולת שהשמיעה לפנינו כאן חברת הכנסת גאולה כהן. שמעתי אותה והבנתי שהיא לא למדה מהמאורעות דבר ולא שכחה דבר. היא חוזרת על עצמה חוזר ושנן אותם דברים אוויליים. כבר אמרו, ראיתי אוויל מחכים; אולי היא חשבה שהיא התכימה בזה שהיא באה —

גאולה כהן (התחיה):

יש המשך לציטטה.

יעקב גיל (המערך):

אני שמעתי אותך בהתרגשות מאוד גדולה.

גאולה כהן (התחיה):

תצטט נכון.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברת הכנסת גאולה כהן.

יעקב גיל (המערך):

חברת הכנסת גאולה כהן, הרי את מצטטת הכול יפה, את חוזרת ומשננת גם את עצמך חוזר ושנן, אבל זה עדיין לא עושה את הדברים שלך ראויים להתקבל.

היו"ר ח' גרוסמן:

על כן — — —

יעקב גיל (המערך):

גברתי הישבת-ראש, אני מבקש מאוד, התאפקתי מאוד למשמע דברי חברת הכנסת גאולה כהן, "דברי הכנסת" עמסו לעייפה מדבריה האוויליים. מישהו חייב לומר לה זאת, גם אם היא תפריע עכשיו.

גברתי הישבת-ראש, מאחר שהיא איננה לומדת שום דבר מהמאורעות, כך ניתן ללמוד מהדברים שהיא השמיעה — כל הזמן רק כוחניות, כל הזמן רק אש, מים וגופרית ויריות והרג ורצח — אני חושב שהדברים האלה לא ראויים להמשך דיון, ואני מציע להסיר את הצעתה מסדר-היום.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת רן כהן, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. חברת הכנסת גאולה כהן?

גאולה כהן (התחיה):

מסכימה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. חבר הכנסת גדי יציב?

גדי יציב (מפ"ס):

כן.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דראושה מסכים שהצעתו בעניין איום בהריסת עשרות בתים בכפר אדנא באזור חברון — — —

קריאה:

— — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דראושה איננו באולם. חבר הכנסת תופיק טובי?

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא
שהעלה חבר הכנסת ע' דראושה
בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום — רוב
ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ע' דראושה בסדר-היום נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

הרוב הצביע בעד הסרה מסדר-היום. הנושא לא נכלל
בסדר-היום של הכנסת.

ביחס להצעותיהם של חברי הכנסת עבד-אלוהב דראושה
ותופיק טובי בנושאים "תנאי המעצר בכית-המעצר בקציעות"
ו"התנהגות כלפי עצירים בכלא קציעות" יש שתי הצעות —
האחת שלא לכלול בסדר-היום והשנייה לכלול בסדר-היום. אני
מעמידה אותן להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושאים
שהעלו חברי הכנסת ע' דראושה
ות' טובי בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושאים בסדר-היום — רוב
ההצעה שלא לכלול את הנושאים שהעלו
חברי הכנסת ע' דראושה ות' טובי בסדר-היום
נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

הוחלט שלא לכלול בסדר-היום. להצעתו של חבר הכנסת
עוזי לנדאו יש הצעה אחת, להעבירה לוועדה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ע' לנדאו לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

הוחלט להעביר את הנושא לוועדה. לגבי ההצעות בנושא
הרצח במושב שקף, אני חייבת להפריד. לגבי הצעותיהם של
חברי הכנסת אמנון לין ויצחק ארצי יש הצעה להעביר לוועדה.
אני מעמידה להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי
הכנסת אמ' לין וי' ארצי לוועדת החוץ
והביטחון נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

שתי ההצעות האלה הועברו לוועדה. ביחס להצעתו של

הי"ר ח' גרוסמן:

ההצעה הועברה לוועדה. אני מעמידה להצבעה את
ההצעה להעביר לוועדה את הנושא שהעלה חבר הכנסת
רן כהן.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת ר' כהן
לוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא שהעלה חבר הכנסת
ר' כהן בסדר-היום — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ר' כהן לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

ההצעה הועברה לוועדה. להצעתו של חבר הכנסת גדי
יעיב יש רק הצעה אחת, להעבירה לוועדה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ג' יעיב לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

ההצעה הועברה לוועדה. להצעתו של חבר הכנסת
עבד-אלוהב דראושה בנושא איום בהריסת עשרות בתים בכפר
אדנא באזור חברון יש הצעה אחת, להעביר לוועדה.

שר הביטחון י' רבין:

אני הצעתי להסיר מסדר-היום.

הי"ר ח' גרוסמן:

אתה הצעת זאת לגבי הצעתו בנושא: תנאי המעצר
בכית-המעצר בקציעות.

שר הביטחון י' רבין:

אני הצעתי להסיר את הצעותיהם של חבר הכנסת דראושה
ושל חבר הכנסת טובי.

הי"ר ח' גרוסמן:

את שתי ההצעות של חבר הכנסת דראושה? יש שתי
הצעות של חבר הכנסת דראושה.

שר הביטחון י' רבין:

כן. אני הצעתי להסיר את הצעותיו של חבר הכנסת
דראושה ואת הצעתו של חבר הכנסת טובי.

הי"ר ח' גרוסמן:

סליחה שלא הבינתי, כי שתי ההצעות האחרות הן באותו
נושא, וזו בנושא אחר. לכן לא הבינתי. עכשיו הבינתי.

אני מעמידה להצבעה את ההצעה לכלול בסדר-היום את
הנושא שהעלה חבר הכנסת דראושה בנושא איום בהריסת
עשרות בתים בכפר אדנא באזור חברון.

חבר הכנסת מאיר כהן אבידב יש שתי הצעות: האחת — שלא לכלול את הנושא בסדר-היום, והשנייה — להעבירו לוועדה.

חבר הכנסת אליעזר ולרמן יש שתי הצעות: האחת — שלא לכלול בסדר-היום, והשנייה — להעבירו לוועדה. אני מעמידה אותן להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת מ' כהן
אבידב לוועדת החוץ והביטחון — רוב
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת מ' כהן אבידב לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

הוחלט להעביר את הנושא לוועדה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת א' ולרמן
לוועדת החוץ והביטחון — רוב
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת א' ולרמן לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

הוחלט להעביר את הנושא לוועדה. ביחס להצעתו של

טו. הצעה לסדר-היום

הדבקת תוויות פוליטיות לקצונה הבכירה בצה"ל

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

דן מרידור (הליכוד):

אמרתי שאני מאמץ את דבריו אלה, ידידי רן כהן, ואני חושב שכדאי לכולנו לזכור אותם. מי שצריך תזכורת נוספת, ולא די לו באלו כהן ממושב שקף, או בענת כהן שנשארה עם שני ילדיה, או בשדות התרוכים שאתה רואה בתכל'ה כדורף לשם: מי שהיה צריך תזכורת נוספת יכול היה לקבל אותה במשדר הטלוויזיה הישראלית על המאורעות שהיו לפני 50 שנה — אותו סיפור כמו היום. בדיוק.

אם אנחנו נמצאים במאבק קיומי כזה, אנחנו צריכים למצוא איזון נכון בין שמירת הביטחון ובין חופש הביטוי. אנחנו צריכים לזכור, שאנחנו יכולים למצוא את עצמנו כל יום, כל לילה, במלחמה. וזה"ל הוא הצבא היחיד שיעמוד לנו כעת המלחמה הזאת, שעשויה שוב להיות מלחמה קיומית — אותו צבא העומד כל יום במלחמות בשטח מול טרור ערבי ומול שיטות לחימה משתנות.

במלחמה כזאת צריך למתוח את כל השרירים, ומעל לכול צריך, שהצבא הזה, המנהל אותה, והמטכ"ל העומד בראשו, יהיו מאומן מלא של העם כולו, אומן מלא במפקדים, אומן מלא בשיקול הענייני שלהם ובכך שאין להם שום שיקול אחר.

אומרים שצה"ל הוא צבא העם. זה נכון. פירוש הדבר הוא שכולנו, לצערי רק כמעט כולנו, משרתים כצבא. פירושו גם, שזהו צבאו של כל העם ולא של חלק ממנו, חלק פוליטי זה או אחר.

יש אנשי מילואים, גם אלופים במילואים, והם זכאים להביע דעות כמו כל אדם אחר, וקשה למנוע מהם הבעת דעות. אבל אי אפשר לומר שאין תופעה מזוהה מאוד בכך שאנשים שגדלו וחוננו וגידלו וחנינו בארץ הזאת התיימשו מן העם הזה, מן הדמוקרטיה שלו, מכוחם לשכנע אותו, ומפנים את טיעוניהם ושטחיהם אותם לא בתל-אביב או בירושלים או בחיפה אלא דווקא בניו-יורק, מתוך מגמה ברורה, גם אם

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דן מרידור מציע הצעה לסדר-היום מס' 7530 בנושא: הדבקת תוויות פוליטיות לקצונה הבכירה בצה"ל. בבקשה, חבר הכנסת דן מרידור.

דן מרידור (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, המחלוקת הפוליטית בישראל, שלא בכמדינות אחרות, היא מחלוקת עמוקה וקשה. איננו דנים בשיעורי הריבית ובמצב התעסוקה. קודם כול דנים בשאלות של קיום. מחלוקת כזאת היא כמובן לגיטימית, אבל לפעמים, כאשר היא חורגת מן הגבולות, היא גם מסוכנת מאוד. אם לא יישמרו הכללים הבסיסיים בזמן ניהול המחלוקת הזאת, אם יישכרו החישובים המחזקים את החברה שלנו — אבוי לכולנו. החישובים האלה הם ערכי הציונות והצדק והמוסר וכיבוד החוק, ואני רוצה להדגיש חישוק נוסף — שמירת ייחודם של צה"ל ומערכת הביטחון כולה מעל ומעבר לכל ריבוי פוליטי. מדוע? מפני שאנחנו נמצאים לא במאבק על גבולות, כפי שכמה אנשים בבית הזה אוהבים להשלות את עצמם, לא במאבק על יהודה ושומרון, כפי שאנשים מוסיפים לומר, אלא במאבק על קיומנו, במאבק קיומי. אמר שר הביטחון, ואין לי אלא להסכים עם דבריו: מלחמת העצמאות נמשכת זה 40 שנה.

בניגוד לכמה אלופים במילואים, כתב הבוקר אלוף במילואים שלמה גזית את הדברים האלה: "הסכסוך הישראלי-הערבי, מן הבחינה הישראלית לפחות, הוא סכסוך קיומי. הוויכוח הוא על עצם זכות קיומה של ישראל בלב מורה תיכון ערבי מוסלמי. הצד הערבי טרם נואש וטרם ויתר על תקוותו הבסיסית לראות בסופו של דבר את ישראל מחוסלת. ולכן, גם אם לא יודה בכך לעולם, הוא רואה את עצמו מפר את ההסכם שיושג ומנסה לחזור ולהשיג הכרעה בכוח". ועוד הוא אומר: "אומנם כן, למרבה הצער אין מדינה ערבית ואין גורמים עורביים, לפחות לא לקו הירוק, שהשלימו עם המציאות הישראלית". אני מאמץ גם את דבריו אלה של האלוף במילואים שלמה גזית.

מיכאל חריש (המערך):
איזה מחנה?

דן מרידור (הליכוד):
מחנה פוליטי הקרוב אלי.

מיכאל חריש (המערך):
אלה היו שני שרים, אחד מהם שר ביטחון לשעבר.

דן מרידור (הליכוד):
ידידי חבר הכנסת חריש, אני יודע את דעותיך, תאמין לי. איש מהם לא עשה מה שעשה תחילתו שנה. מכל מקום, אני אמרתי, גם קבל עם ועדה: הפסקו את זה, זה הרסני, זה מסוכן.

אנחנו עומדים היום בפני החללקות טבעית של מערכת הבחירות ובפני התחממות. ולכן יש חשיבות שהממשלה, או שר הביטחון יעשו מעשה. אני הייתי מצפה, שכבר היום יסתייג שר הביטחון בפומבי, יגנה את מה שנעשה, יודיע בראש חוצות שזה אסור, ידרוש בתוקף סמכותו הציבורית מן הציבור ומהמפלגות, ובתוקף סמכותו על-פי חוק גם מקצינים בצבא ומקציני מילואים, שלא להדליף החוצה ולא לספר על דעות פוליטיות של המטכ"ל ואלוהי צה"ל. אני חושב שלאופי צה"ל, גם במילואים, אפשר להורות שלא לאפיין את הצבא על-פי חשבוניות פוליטיות. לפעמים אתה לא מרגיש בנזק של חהליך בתחילתו. היתה אמירה, עובדים לסדר-היום. לפעמים אתה חושב שהעניין יימכח איכשהו: מישוהו אמר, אחר כך הוא יסביר. אני עוד לא שמעתי, הוא יסביר כנראה שהוא לא אמר כדיוק כך, או שזה לא היה לציטוט, שלא הבינו אותו. נשמע את דברי שר הביטחון, אולי יש לזה הסבר אחר. זה לא חשוב.

אני עוד לא ראיתי ב"ניוורוק" את הסיפור השני, את זה כבר ראיתי. והעולם כבר שמע את זה. אבל זו לא תישאר אמירה בודדת. אם לא ייכרתו הדברים מן השורש בהתחלה, התהליך הזה יימשך. אם יימשך התהליך הזה יצבור תאוצה, באווירה של מערכת בחירות, באחריות הפוחתת והולכת שהרבה אנשים מתאפיינים בה בזמן מערכת בחירות, נגיע למצב שצבא שכבר היום עוסק, באין ברירה, בנושאים שהם על גבול הוויכוח הפוליטי, ייגרר כולו, על קציניו, חייליו ומפקדיו, כסדיר ובמילואים, לתוך הוויכוח הפוליטי. זה הרס, זה יכול להוביל לאסון אמיתי.

את התהליך הזה, גברתי היושבת-ראש, צריך לעצור עכשיו בתקיפות ובחריפות. החובה לעשות את המעשה מוטלת על הממשלה ועל שר הביטחון. הדבר בנפשנו באמת.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. ארני שר הביטחון, כבקשה להשיב על ההצעה.

שר הביטחון י' רבין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת דן מרידור טיפל בהצעתו לסדר-היום, לפי מיטב הבנתו, בשלושה תחומי בעיות: התחום הראשון נוגע לכל מה שקשור למפקדים, לקצינים ולקצינים בכירים בשירות הסדיר. התחום השני הוא קצינים במילואים. והתחום השלישי — התבטאויות של קצינים במילואים או אזרחים המנסים לקטלג פוליטית את הקצונה הבכירה של צה"ל.

אשר לתחום הראשון קבוע בחוק, שכל איש שמשרת בצה"ל, כקצב, כסדיר, ודאי בתפקיד הפיקוד הבכיר, חייב להיות מנוע מכל התבטאות פוליטית, חייב להיות כפוף למרותו של הדרג המדיני הנבחר, וכך הוא צריך לפעול.

מסתירים אותה, לנסות באורח בלתי דמוקרטי לחלוטין לכפות על ישראל, לנסות להזמין לחץ על ישראל מבחוץ. כיוון שנואשו משכנוע העם, זה חוסר אחריות לאומית משוע, גם אם זה מותר על-פי החוק, זה גם חוסר הגינות משוע כלפי העם היושב כאן. אפילו זה מותר על-פי החוק, זה גם נזק עצום ממדרגה עליונה. איך אנשים רוצים אחר כך לנהל משאומתן, אפילו לרדים, כשהם מחזקים בחוץ את כל הארגומנטים של האיובים. שאין חשיבות ליהודה ולשומרון? ואחד מהם, אלוף במילואים, אמר: צריך גם לדבר עם אש"ף.

אני חושב ששר הביטחון, גם אם אין לו סמכות חוקית להורות להם מה לומר, יכול לפנות אליהם, או אל חוש האחריות הלאומית שצריך להימצא בהם, ולומר להם: הרפו מן הניסיון להעביר את הוירה לחוץ-לארץ ולעשות שם את המערכה שאינכם מצליחים לעשות אותה כאן בתוכנו.

אבל חמור מכל הדברים האלה רוצא-דופן היה הריאיון שנתן קצין במילואים, תת-אלוף במילואים אפרים סנה, בעיתון "ניוורוק" מ' בחדש הזה אומר תת-אלוף סנה את הדברים האלה — בתרגום לעברית: "רוכ הקצינים הבכירים מהרמטכ"ל דן שומרון ומטה, מעדיפים נסיגה חלקית מהגדה המערבית המפורזת על פני ארץ-ישראל השלמה של ראש הממשלה שמיר". אינני חושב שאי-פעם העז מישוהו, ודאי לא מישוהו עם אותוריטה כזאת, עם ניסיון, אולי גם עם ידע, עם מקורבות פוליטית כזאת ששמענו עליה לאחרונה, לעמת את השקפתו של צה"ל, של המטה הכללי הצבאי, עם השקפתו של ראש הממשלה. הוא מנסה להוביק תווית או לצבוע בצבע את הרמטכ"ל ואת מרבית הקצינים הבכירים בצה"ל.

החיבור הזה של צבא ומפלגות, של פוליטרוקים, אולי מתאים לחינוך קומוניסטי או בולשביקי. אבל תת-אלוף סנה חונך בצה"ל. מה צריך להגיד אריב או יריב מבחתי כשהוא שומע מאדם כזה, שהיה בצבא עד לאחרונה, עד לפני חודשים לא רבים, שהרמטכ"ל הוא בעד נסיגה? מה צריך להגיד ערפאת? מה צריך להגיד חוסיין? מה צריך להגיד אמריקני שמתווכחים אתו, או סובייטי? — הרמטכ"ל בעד נסיגה, כך אומר תת-אלוף אפרים סנה. יותר חמור: מה יגיד החייל שצריך להילחם תחת שרביטו של הרמטכ"ל הזה ותחת פקודותיו של הרמטכ"ל הזה, בשירות מילואים או בשירות סדיר? מודיעים לו, מתוך הכרה אישית, מתוך חברות, שהרמטכ"ל הוא בעד שמאל של המפה הפוליטית. אולי מציעים לחזור לימים ההם, כשבן-גוריון האשים את אנשי מפ"ם בפוליטיקה בצבא עם הפלמ"ח, והם האשימו אותו שהוא עושה מינויים פוליטיים? מתוך כבוד לשניהם אני מניח, ששניהם צדקו אז. אני מציע שלא נחזור לימים ההם.

אם נגיע למצב שיהיו אלופים של שמאל ואלופים של ימין, אוגדות של ליכוד ואוגדות של מערך, ומטכ"ל של מפלגה אחת או שנייה, אינני יודע אנה אנחנו מגיעים.

הדברים חמורים במיוחד מפני שאנחנו עומדים היום כעונה שלפני בחירות, ומטבע הדברים ומטבעם של אנשים הוויכוח יתלהט, והמפלגות תחפשה כל תירוצ והתחכמות אפשריים כדי לרכוש אהדה. והרי קל מאוד להשליך את הרמטכ"ל של צה"ל ואת אלופי צה"ל לתוך הסיר הזה, לתוך היורה הפוליטית הרוחת, ולהתהדר בהם או לתקוף אותם. אני יכול להעיד על עצמי, שלפני זמן לא רב, כאשר אנשים מוחה פוליטי מסוים תקפו אלוף בצה"ל בגלל דעותיו ככיכול —

העקרונות אשר להימנעותו של הדרג הבכיר בצה"ל מכל השתייכות פעילה או פומבית, מפלגתית ופוליטית. אני חושב שיש להוקיע כל ניסיון כזה לקטלג פוליטית-מפלגתית את מפקדי צה"ל הבכירים הנושאים בתפקידם.

כדי לאפשר הסברים יותר מפורטים — על-פי איזו חקיקה, על-פי איזה חוק, מה מותר — אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ח' גרוסמן:

חודה. חבר הכנסת דן מרידור, אתה מסכים?

דן מרידור (הליכוד):

כן גברתי, אני מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפנינו יש רק הצעה אחת. מי בעד העברת הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החוץ והביטחון נתקבלה.

טז. הצעות לסדר-היום

ידיעות על עסקת טילים בין סין לסוריה

ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס אומר, שבשלב זה הנושא במשאומתן הוא מדאיג גם את ברית המועצות. על-פי ידיעות לא ברורה האמת, אולם מאחר שגורמים שונים עוסקים בסוגיה לא ייתכן שממשלת ישראל לא תבהיר לציבור, ראשית כול, את העובדות, ושנית — את עמדתה ואת מדיניותה.

אני מוכרח להזכיר את עסקת הטילים בין סין העממית לערב הסעודית, המהווה הפתעה למדינת ישראל. עצם כניסתה המסיבית של סין למרחב התיכון היא תופעה שצריך להתחיל להתמודד עמה. סין הפכה גם גורם מאוד מרכזי באספקת נשק לשני הצדדים במלחמת אירן-עירק. באופן טבעי יש לנו פחות מידע על הפעילות של סין העממית באזורי העולם, לרבות האזור שלנו, מאשר על גורמים אחרים, אבל הגורם הסיני מתחיל להיות גורם שיש להביא אותו בחשבון מצתה ואילך.

אם אומנם הידיעה איננה נכונה, אם יתברר שהיא איננה נכונה, כאמור, צריך יהיה להבהיר ולומר, שבנקודה זו מסתיים פרק, אבל אם היא נכונה, והיום התפרסמו ידיעות מאדצות-הברית המאמחות כאילו את הידיעה הזאת, מתבקשת התמודדות מסוג אחר. לי אין צל של ספק, גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ששר הביטחון וצה"ל עושים ויעשו כל מה שמדינת ישראל חייבת לעשות בתחום הביטחוני, בהיערכות הצבאית מול איום כזה. לכן אינני עוסק כרגע בצד של האיום הביטחוני הכרוך בסוגיה זו, אבל, אם עדיין לא נחת מה עסקה, ויש התחלות וידיעות אמריקניות אחרות על מאמץ להגיע להסכם, לדעתי אנחנו נמצאים בשלב שבו עלינו לנסות למנוע את ההסכם. יש מרכיבים, גם לפי הידיעות מארצות-הברית, שלפיהם אפשר להשפיע בנקודה הזאת. אם אומנם כך הדבר, מאבק מדיני כזה חייב להתנהל בכל הכלים העומדים לרשות ממשלת ישראל. את המאבק הזה חייב להוליך במקרה זה ראש הממשלה, ודרווקא מפי ראש הממשלה נשמעות זה שלושה ימים תגובות מבלבלות, סותרות, לא ברורות, לגבי הידיעה, לגבי העמדה, לגבי מה שצריך לעשות. מהלך מדיני של ממשלה אפשר להוביל רק על-ידי כך שראש הממשלה יפעל, והוא איננו פועל.

לגבי קצונה במילואים אין סייג, פרט לפרטים מסוימים, לשייכות פוליטית ולהתבטאות פוליטית, כי אחרת אני לא הייתי מדבר אליכם מכאן ולא היו רמטכ"לים לשעבר, אלופים לשעבר, אלופי-משנה לשעבר, סגני-אלופים, חתיראלופים חברים בכנסת וחברים בממשלה, ראשי ערים ונושאי תפקידים ציבוריים נבחרים במערכת הפוליטית. לכן, כשמדובר בקצונה בכירה ופחות בכירה במילואים, כלומר מחוץ לתפקיד, הם אזרחים שלא חל עליהם איסור על פעילות פוליטית אלא על שימוש במידע מסווג שהגיע אליהם עקב תפקידם.

אשר לתחום השלישי: אכן, כשקראתי את הקטע שאליו התייחס חבר הכנסת מרידור, על דבריו של תת-אלוף במילואים אשר להשקפות הפוליטיות של אדם זה או אחר בקרב הקצונה הבכירה בצה"ל, ראיתי בזה דבר חמור ממדרגה ראשונה. איש לא הסמיך אותו ולא אף אחד אחר לומר זאת, גם לא אלה הנוגעים בדבר. אני רוצה להעביר לידיעת הכנסת, שזה עורר בקרב אותה קצונה בכירה, שהזכרה באותו שבועון, תרעומת קשה, כי כל אלה ששםם הוזכר, ובמשתמע שםם הוזכר, ראו בכך פגיעה חמורה — בהם אישית, בתפקידם ובגישת

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לשתי הצעות לסדר-היום, מס' 7616 ו-7626, בנושא: ידיעות על עסקת טילים בין סין לסוריה. ראשון — חבר הכנסת דרוקמן. הוא איננו. חבר הכנסת מיכה חריש — בבקשה.

מיכאל חריש (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בשבועון "ניוזוויק" התפרסם, מפי פקיד ממשל אמריקני בכיר, שסין העממית עומדת למכור טילים מתוחכמים ביותר לסוריה. לפי אותה ידיעה העסקה עומדת להיות תוך כמה ימים ומעוררת זעם בוויינגטון. מדובר, על-פי ה"ניוזוויק", בטילי M-9 בעלי טווח של 600 קילומטרים. הידיעה הזאת קיבלה תגובה גדולה מאוד גם בעולם וגם בארץ ועוררה סימני שאלה שממשלת ישראל צריכה להגיב עליהם.

אני רוצה לומר לפני מליאת הכנסת, שכממלא-מקום יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, המצוי למדי בעבודת הוועדה, אני מדבר כאן אך ורק על-פי ידיעות מן העיתונות. אני רוצה לומר במפורש, שאין ידיעה כזאת בפני ועדת החוץ והביטחון היום, אף שראש הממשלה, מר יצחק שמיר, הופיע לאחר פרסום הידיעה בפני הוועדה, ואף שבישיבת הוועדה אמרתי לו: אם הידיעה איננה נכונה, צריך להכחיש אותה, כדי להרגיע את הרוחות בציבור בישראל, ואם היא נכונה, אני מצפה מראש הממשלה שיופיע בפומבי ויביע עמדה בשם הממשלה, משום שמדובר באספקת טילים לסוריה, המהווה האיום הביטחוני החמור ביותר על מדינת ישראל. האינתיפאדה, עם כל ההטרדה שיש בה ועם כל הקושי, איננה איום ביטחוני על מדינת ישראל. אם יש איום ביטחוני — אנחנו יודעים זאת כבר הרבה מאוד זמן — סוריה היא המוקד העיקרי שלו. אני מודע לכך שטילים אינם מכריעים מלחמה, ובכל זאת, אם יש אמת ביידיעה הזאת, כפי שהיא מתפרסמת, העימות במזרח התיכון מקבל ממד נוסף.

הידיעות, כפי שהן מתפרסמות, מבלבלות לחלוטין. מפי הרמטכ"ל התפרסם, אתמול והיום, שאין הסכם טילים אלא יש רק שמעויות. סין העממית פרסמה הכחשה רשמית. עם זאת,

יצוין, כי פיתוחו של הטיל M-9, המוזכר בטיל שבו מתעניינת סוריה, טרם הושלם, ולפיכך אספקתו איננה צפויה בטווח הזמן המידי, של שנה-שנתיים.

כך או כך, התקדמות סורית כמאמץ לרכוש טיל קרקע-קרקע ארוך טווח היא התפתחות מדאיגה, בעיקר בהתחשב ביכולת המיוחסת לסורים לפתח נשק של לוחמה כימית. הסורים עלולים לנסות להפוך את ה-M-9 לנושא ראש לא קונבנציונלי — כוונתי לראש כימי — ובאופן זה להגביר באורח משמעותי את הסיכון הכרוך בו מבחינתנו.

הנושא מורכב, הוא איננו קשור רק למאמצי סוריה, אלא גם למאמצי רכש ופיתוח של מדינות ערביות אחרות. בשיתוף עם גורמים מחוץ למרחב התיכון.

לכן, אני ממליץ להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. חבר הכנסת חריש, האם אתה מסכים?

מיכאל חריש (המעריך):
אני מסכים.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אם כן, יש לפנינו רק הצעה אחת, ואני מעמידה אותה להצבעה. אני בעד העברת הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון? מי נגד?

ה צ כ ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הנושא עובר לדיון בוועדת החוץ והביטחון. הדברים אמורים רק בהצעתו של חבר הכנסת חריש. חבר הכנסת דרוקמן לא היה כאולם ולא העלה את הצעתו.

יז. הצעות לסדר-היום

התעסקה בתעשייה האווירית ובתעשיות הביטחוניות

הנושא, מתוך תקווה שיהיו לשר בשורות, ואפילו יצטרף להאריך בתשובתו.

במהלך התקופה שבין 1 בספטמבר 1987 למרס 1988, בחצי השנה שלאחר סגירת פרויקט ה"לביא", אמורים היו להיות מפותרים ולעזוב את התעשייה האווירית כ-3,000 עובדים. באותה תקופה פוטרו ועזבו את התעשייה האווירית 3,400 עובדים, כלומר, יותר מכפי שתוכנן בתוכנית המקורית. צריך לומר את האמת למי שזיכרנו מטעה אותו: התהליך הזה בוצע בשקט, ללא פגיעות, ואיננו מדבר על התקופה של המאבק סביב השאלה אם לסגור או לא לסגור את הפרויקט. הדבר נעשה מתוך שיתוף פעולה מלא, בחריקת שניים אבל תוך ספיגת כל הכעיות וכל המצוקות עלידי העובדים.

מאז אנחנו מתבשרים חדשות לבקרים על כך שעומדים לפטר עובדים נוספים, והפעם הדבר המדהים הוא, שאין תוכנית ואין פרטים מרוקנים שיאפשרו לעובדים לדעת נוכח מה הם עומדים ולתעשייה האווירית לדעת מה גורלה. כבר עכשיו מדובר ב-650 עובדים, יש גם שמועה על 850 מפותרים נוספים, כאשר במקביל מפותרים עוד כ-350 עובדים הנקראים "גמישים", כלומר לא קבועים. ושוב מגיע המספר ל-1,000 עובדים. ואולי ליותר מזה.

לכן, גברתי היושבת-ראש, אני מציע שהכנסת תמלא את תפקידה כמי שאחראית לפיקוח של פעולת הממשלה ותדרכן את ראש הממשלה לנקוט יוזמה בנושא הזה. לשם כך אני מציע לקיים דיון במליאת הכנסת.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. שר הביטחון ישיב, בבקשה.

שר הביטחון י" רבין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, להצעתו של חבר הכנסת מיכה חריש כרצוני לומר את הדברים הבאים:

א. המידע שמסר השבועון "ניוהויק" מוערך על-ידינו כסביר בסיסית, כלומר, יש סימנים להידברות סינית-סורית. עם זאת, איננו יכולים לאמת מידע זה. אין לנו מידע חד וחלק על כך שאומנם מתקיים משא-ומתן כזה.

להערכתנו, מעוניינים הסורים בטילי קרקע-קרקע ארוכי טווח יותר מאלה שכבר מצויים כרשותם — כלומר, ה"סקר", שהם לטווח של 300 קילומטר, ה-SS-21. שהוא לטווח של 100+ קילומטר, והרקטה קרקע-קרקע מטיפוס "פרוג", שהיא לטווח של 60 עד 70 קילומטר. הם מעוניינים בטיל קרקע-קרקע לטווח ארוך, כדי שיתאפשר להם לכסות את כל שטח מדינת ישראל מאתרים מרוחקים מהחזית.

ההגבלות שיוצר ההסכם לפירוק החימוש שנחתם בין שתי המעצמות, ה-INF, על היכולת הסורית להשיג אמצעי לחימה כזה מבכירת המועצות עודדו, כנראה, את סוריה לפנות לסין — והיא, כפי שעשתה בעסקה הסעודית, מחלמת מהגבלות אלה ומנהלת מדיניות אגרסיבית של שיווק אמצעי לחימה, המתבססת גם על מחירים זולים יחסית, אם כי צריך לזכור שמדובר פה בסכומים גדולים מאוד.

הערכתנו היא, שרק ממכירת הטילים מסוג "סילקוורם" לאירן ה-SS-21 לסעודיה, יש לסינים עסקה בשווי של למעלה מ-2 מיליארדי דולר.

עם זאת, לא נראה לי כי העסקה נמצאת בשלב זה במצב כה מתקדם כפי שטוען ה"ניוהויק".

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לנושא הבא: התעסקה בתעשייה האווירית ובתעשיות הביטחוניות. הוגשו שתי הצעות בנושא, הצעות מס' 7603 ו-7621. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת יובל נאמן. אנחנו מתקבלים לסוף הישיבה.

שר הביטחון י" רבין:

אני מקווה כך.

היו"ר ח' גרוסמן:

בכל פעם שחבר כנסת גומר את הנאום על הנושא שהוא מעלה, הוא פורש מהאולם.

שר הביטחון י" רבין:

אנחנו נישאר פה כדי לסגור את האולם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי היושבת-ראש, הבעיה היא, שכל הנושאים האלה כל כך חשובים, שבאמת קשה לוותר על אחד מהם, אבל זה מקשה הן על השר והן על חברי הכנסת.

מפאת השעה המאוחרת ומפאת חשיבות התשובה של שר הביטחון אני אצמצם מאוד את דברי ואתמקד רק בהעלאת

אמנן לין (המעריך):

אני דווקא מאוד מצרפה. שכל ישראלי ידע מה בדיק מתכוון — — —

שר הביטחון י' רבין:
זה הנושא?

יובל נאמן (התחיה):

לא, זה לא הנושא.

הי"ר ח' גרוסמן:

זה בהחלט נושא אחר.

יובל נאמן (התחיה):

בכל זאת אני מציע לשקול את העניין.

אדוני שר הביטחון, כידוע, בשעתנו התנגדו לסגירת פרויקט ה"לביא", אבל לא בזה מדובר היום. מדובר בחלופות, שהוכנסו אז כי הן למעשה חיתנה את התעסוקה לתעשייה האווירית, ובעיקר תשמורתה על הצוות המעולה שנוצר סביב ייצור ה"לביא" ועל הטכנולוגיות שהצוות הזה מגלם.

הפיטורים שנעשו אז — 3,500 מן הקבועים ועוד 2,000 זמניים — אינם כפי הנראה המלה האחרונה בתחום זה. לפי המספרים שהגיעו אלי — והמספרים ששמעתי מפי חבר הכנסת רן כהן דומים למדי — אני מבין שמדובר ב־650 קבועים המועמדים עכשיו לפיטורין וכ־300 מקרב מה שקרוי "גמישים". בסך־הכול הרושם הוא, שהחלופות ל"לביא", שהיו צריכות לאפשר לשמר את הצוות הזה ולשמר את הטכנולוגיות, במציאות אינן יוצאות אל הפועל. הרושם הוא, שהתעשייה האווירית קוראת לכל פרויקט תחזוקה רגיל, שגרת, "תחלופה ל"לביא", והפרויקטים שהיו אמורים באמת לשמר את הטכנולוגיות המתקדמות, כפי הנראה עדיין אינם מתגשמים.

העיתון מדבר היום על כך שלא יבצע בתעשייה האווירית את השיבוש של ה־F-15. לא ברור אם הכוונה היא אכן לבצע את זה בארצות־הברית, ואז חבל על פרויקט בגודל של אולי 2 מיליארדי דולר שיתבצע בחוץ; או שהכוונה רק להוות איזה לחץ על התעשייה האווירית, משהו ששייך ללתאים פנימיים. על כל פנים היה רצוי לקבל הבהרה על משמעות הידיעה הזאת שהתפרסמה היום. כשהיא מתפרסמת יחד עם פרסומים שהיו לאחרונה על כך שגם שדה הניסויים שדמה של רפ"ל נסגר או עומד להיסגר, אלה ידיעות מדאיגות מבחינת היכולת לענות על אתגרים בטכנולוגיה מתקדמת בישראל, ואם יש אימים מסוג זה שחבר הכנסת מיכה חריש דיבר עליהם קודם — והפוטנציאל הישראלי בעניין זה הוא חשוב ביותר לקראת מה שילד יום — חשוב שלא נפסיד את הצוות הזה.

אגב, אני יכול לומר לחברי הכנסת: אולי הדבר החמור מבחינת יכולתה של המדינה הוא, שכאשר מכירים בין המפוטרים אילו הצעות תעסוקה מציעות בישראל למהגרים שפעלו בפרויקט, מסתבר שמציעים להם, למשל — לא משרד הביטחון, אלה כבר משרדים העוסקים בתעסוקה — הסבה לשירותי חירות. יכול להיות שאם האינתיפאדה תימשך, הם יוכלו גם להיות מלצרים, אבל זה מה שקורה למעשה לפוטנציאל שגידלנו במשך שנים.

מבחינה זאת יש לשקול היטב אם לא צריך לוודא בצורה ברורה שאכן כמה פרויקטים — ובשעתנו היה מדובר על כמה חלופות, אינני רוצה להזכיר כאן את הפרטים — יימסרו בצורה ברורה לתעשייה האווירית, שתהיה ידיעה ברורה שאכן התעשייה האווירית ממשיכה לעסוק בנושאים מקדמים ושומרת על היכולת של הצוות שלה. חבר הכנסת רן כהן הוזכר כאן את ה־B-3. שר הביטחון אמר שהידיעה אינה מהימנה. על כל פנים היה מדובר על כך

אולם, אדוני השר, הדבר היותר מדאיג הוא העובדה, שגם אלה שנשארים, תחושתם היא שאין עבודה ואין ביטחון בעבודה. פרויקטים שהיו אמורים להתבצע, או שהיתה מחשבה לבצעם, אין מותחלת העבודה עליהם. אותן חלופות שדובר בהן, חלקן נשאר באוויר כמו מלה ריקה, וחלקן קיים אולי על הגיר, אבל הן לא נהנו בינתיים כל עבודה.

דובר על המטוס B-3, שבהחלטה המקורית הוקצב לו סכום של 100 מיליון דולר לשנה. זו היתה ההקצבה, ואני גם יודע שנמסר על כך בוועדה לביקורת המדינה של הכנסת. אולם עד כמה שידוע לי, למעשה הוקצב השנה לפרויקט הזה סכום של 25 מיליון דולר בלבד, וזה בוודאי אינו סכום המאפשר את פיתוח ה־B-3, את היכולת לקרמו וגם להעסיק בפרויקט הזה עובדים כפי שתוכנן.

היום התפרסם שחיל־האוויר עומד להשכיח את ה"בו" בארצות־הברית. אם יש בזה אמת, אפילו אם קיימות בעיות מימון ושימוש במטבע חוץ, צריך לדאוג לכך שהיה פתרון אחר, כמטרה שלא לרוקן את התעשייה האווירית מתעסוקתה.

אני רוצה לומר שני דברים בהכללה, אדוני השר. ראשית, ראינו שכאשר התעשייה האווירית עומדת אל מול תוכנית, גם כשהיא עוברת מכה קשה ביותר כמו סגירת פרויקט ה"לביא", היא יודעת להתמודד איתה, והשאלה העומדת על הפרק היא מה תהיה דמותה של התעשייה האווירית בעתיד.

לעומת יותר מ־22,000 עובדים יש כיום כ־17,500, וכבר מדברים על ירידה אפילו לכדי 12,000 עובדים. אם המספרים האלה נכונים ואם הכיוונים האלה נכונים, מוטב להתמודד אהם אחרת מכפי שזה מתרחש במפעלים אחרים. לדאבוננו הרב, אני מכיר מפעלים אחרים, וכשנוגסים כל פעם פרוסה, והעובדים לא מוכנים לכך וההנהלה אינה יודעת ואין תהליך מדיק ובדוק, הסבל כפול ומכופל.

שנית — הנושא של עוצמתה, איכותה ורמתה של התעשייה האווירית, שכבר למעלה מ־100 ממדינתה ירדו מן הארץ, והשאלה היא באיזו דרך יש להתמודד עם הנושא הזה.

לעניות דעתי, אחד הדברים הקשים ביותר לעובדים הוא חוסר הידיעה מה ילד יום, מה גורל פרנסתם, מה תהיה השמועה ומה תהיה הידיעה למחרת, מי יקבל את מכתב הפיטורין ומתי. העובדים מכניסים את מוצצת העובדים לשבוע הבא, ותחושת התסכול עלולה להוליד פגיעה. נדמה לי שדבר זה מחייב היערכות, ולכן מוטב היה באמת, אם כבר נשארו עד השעה הזאת, להקדים, ושהנושא יטופל בדרכים אחרות מהפגנות ומאלימות. תודה.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה. באותו נושא, רשות הדיבור לחבר הכנסת יובל נאמן, בבקשה.

יובל נאמן (התחיה):

כבוד היושבת־ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הביטחון, לפני שאני מתחיל לעסוק בנושא שבגללו עליתי לכאן, עניין ה"לביא", רציתי רק לומר: לפני כשעה הגיע לידי הכרוז מספר 20 של הגוף המתקרא "מפקדת האינתיפאדה" — שוב פקודות מכצע למיניהן וכו'. אולי הגיעה השעה שהצנוורה תפעל ותמנע את העיונות הישראלית מלשמש דרך למסירת המסר?

אמנן לין (המעריך):

למה?

יובל נאמן (התחיה):

אני פשוט מציע את זה כרגע, מפני שזה עדיין אפשרי היום. יש הרכה בדברים שעם הזמן התקבלו מסקנות שלנו לגביהם, ואני מציע את העניין הזה.

ש"ה'לביא' האוריוני" הזה יהיה למעשה החלק המיוחד שיישמר מתוך אותו ידע, וצריך לדאוג שאכן ההבטחות האלה תקיימנה.

לפי השמועה יש גם נטייה — זה מזכיר לי שנים שאני הייתי בצה"ל — שחיל-האוויר יבצע בעצמו ייצור שהוא למעשה מעניינה של התעשייה האווירית. אני מניח ששר הביטחון נותן את דעתו על הדברים האלה ושומר לתעשייה את חפקידיה ואת מקומה. הידיעות שהתפרסמו הן מדאגות, והייתי רוצה לדעת אם אפשר כאמת לבנות על כך שהתוכניות, כפי שסוכמו בשעתן לגבי חלופות ה"לביא", אכן תתקיימנה.

לפני שאני יורד מהדוכן אני רוצה לתקן דבר-מה. אני מבין שכאשר לא הייתי פה באולם נאמר מעל הדוכן הזה שאני הייתי בממשלה שהחליטה — — —

שר הביטחון י' רבין:
לא מהדוכן, מפה.

יובל נאמן (התחיה):
בסדר, אני לא הייתי כאן ולכן אינני יודע. על כל פנים אני לא הייתי חבר בממשלה שהחליטה על החלפת — — —

שר הביטחון י' רבין:
לא על החלפה, אלא על התחייבות, לכשיחלפו, תהיה בחירה חופשית להישאר בארץ.

יח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

ההחלטה ועדת הפנים ואיכות הסביבה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כן הונחו מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא "פגיעה באוטונומיה של החינוך הוותיק". תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

כרשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק המועצות האזוריות (בחירת ראש המועצה),

יט. הצעות לסדר-היום

התעסוקה בתעשייה האווירית ובתעשיות הביטחוניות

אם כן, מראש, בניגוד לתוכנית החלופות של צה"ל, שלא השאירה 100 מיליון דולר לחלופות בתעשייה האווירית, הממשלה קבעה 100 מיליון דולר. היא קבעה זאת לחלופות צה"ל ולפיתוח טכנולוגיות כלי טיס. כדי להקל על המעבר מהעובדה שהוקצו סכומים והאנשים עסקו ב"לביא", כתוצאה מכך שנדרש זמן כדי להכניס חלופות, כדי להיכנס לטכנולוגיות שמשרתות את צה"ל, החלטתי להשאיר את ה-3-B. זו לא הייתה החלטה ממשלה. זה לא נדרש לצורכי צה"ל לפי הגדרות צה"ל.

יתירה מכך, בהידברות עם הנהלת התעשייה האווירית ובהסכם החתום בין משרד הביטחון לתעשייה האווירית יכול משרד הביטחון, בהתראה של חודש, לבטל את המטוס האוריוני אם נגיש במקומו חלופות שתבטחנה תעסוקה הולמת. הווי אומר, ה-100 מיליון דולר — זו החלטה הממשלה. ה"לביא" האוריוני, שתקציבו הוא פלוס-מינוס 25 מיליון דולר לשנת התקציב הנוכחית, נועד כעצם כדי לשמר גרעין מסוים של צה"ל אין עניין בו וכעצם כפיתי זאת בניגוד לבקשת צה"ל, לרבות חיל האוויר. הבטחתי את מימוש צורכי צה"ל ואת קיום החלטת הממשלה מבחינת היקף התעסוקה בשווה-ערך כספי

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הנושא שהועלה הוא אכן נושא קשה, כואב, ואין לי ספק שהוא מצדיק דיונים במסגרות ממסגרות שונות. החלטת הממשלה על ביטול פרויקט ה"לביא" לוותה בסייג ש-100 מיליון דולר מסך כל מה שהיה מתוכנן ולא היה לנו — 250 מיליון דולר בשנת העבודה הנוכחית, כי השיא שהקצבנו למען ה"לביא" מכספי ההמרה היה 209 מיליון דולר בשנת התקציב הקודמת — 100 מיליון דולר יישארו לחלופות צה"ל בתעשייה האווירית. במידה שיתפנה כסף הוא מיועד לזמן יותר רחוק, כי בינתיים היינו צריכים גם לשלם את עלות הסגירה בארץ, ובניגוד לכל הסיפורים והתחזיות של כל מיני מומחים שעלות הסגירה תהיה יותר גדולה מכפי שהערנו, כלומר בחוץ-לארץ 200 מיליון דולר ובארץ 200 מיליון דולר, נשארו בסכומים האלה ואפילו פחות מכך. יתר הסכומים מוקדשים לחלופות צה"ל בתחומים אחרים של מוסדות המחקר, הפיתוח והתעשייה בישראל.

צריך לזכור, שהתעשייה האווירית עדיין לא עשתה תפנית רצינית בתחום אפשרויות הייצוא בעולם של ציוד חדש יותר, והיא נמצאת היום במצוקה. אני חושב שיש הפסד מצטבר של קרוב ל-8 מיליוני דולר על ה"אסטרס", יש לתעשייה האווירית קשיי ייצוא וקשיים ברווחיות של הייצור המשותפים לכל התעשיות. הלוואי ששר האוצר ושר המסחר והתעשייה היו מתפנים לעסוק בזה יותר, כי אלה נושאים הנוגעים לכלל התעשיות. הם אינם מיוחדים לתעשייה האווירית. אנחנו, מכל מקום, עומדים בהתחייבויות על-פי החלטות הממשלה.

מה קרה לאחרונה? בא חיל האוויר ואמר: יש לי פרויקטים, ביניהם "בו 2000". אין לי יותר כסף. אני מציע, שהתעשייה האווירית תעשה את זה, וכן "יסעור 2000" אחדים ונושאים נוספים, במקום המטוס האווירי. התעשייה האווירית נתנה תשובה שלילית.

אכן, אין תקציב לחיל האוויר להוסיף את המטלות האלה במסגרת תקציב הביטחון הקיים, עוד בטרם ברור לי כמה נקבל מהאוצר לכיסוי הוצאות צה"ל כשטחים. כפי שהדברים עומדים היום, אולי נצטרך להגיע ליד פטור 1,500 איש נוספים בתעשיות כתוצאה מפער כספי שזה שווה-הערך שלו. איננו יכולים להוריד עוד מהתקציב הקשיח. אבל נצטרך להוריד, אם לא נקבל את הפיצוי המלא עם נכונות לפרסם את זה לשנתנים, ונצטרך לפטר עוד 1,000 — 1,500 איש. אני מתעלם כרגע מהנושא הזה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מכל התעשיות, אדוני?

שר הביטחון י' רבין:
ממה שנחליט להזמין.

הוויכוח כפי שהוא קיים היום הוא: האם במסגרת ה-100 מיליון דולר רשאי חיל האוויר, שיש לו תוכנית לטווח ארוך והוא אומר שאינו צריך את המטוס האווירי לצרכיו, להציע עבודה שיש לה עתיד לתעשייה האווירית בשווה-הערך כספי של העבודה של המטוס האווירי שאין לו עתיד?

טענת התעשייה האווירית היא, שהחלוקה היום בין המפעלים היא לא בדיוק חופפת. כי, למשל, "יסעור 2000" צריך להיות במפעל בירושלים, ומשום מה החליטו לעשות את השיפור, את ה-grading up של המטוסים, ב"בדק", ולא בחטיבת כלי טיס. אומר חיל האוויר ואומר גם המטה הכללי: מה זה משנה לנו? אנחנו נותנים היקף כספי זהה של תעסוקה לתעשייה האווירית. במקום לתת זאת סתם — לפי תפיסתם — משקיעים זאת בצורכי חיל האוויר לעתיד. זה הוויכוח.

אני קבעתי שבשלב הנוכחי, על-פי ההסכם הקיים, יבוצעו רק הפרויקטים הנופלים לא רק בקטגוריה הכספית אלא גם בקטגוריה של סוג התעסוקה. ואז מפקד חיל האוויר אומר: אין לי בשביל מה להשאיר את ה-F-15, כי אם אין לי יכולת להשתמש בשווה-הערך הכספי של המטוס האווירי, אני בכלל לא יכול להתחיל להיכנס ל"בו-2000", ואז לא יהיה לי "בו-2000". כי גם הוא מוגבל בתקציב. תקציב הביטחון לא גדל. יש רק סכנת ירידה לגביו.

לכן יש בעיה אחת, בעיית היקף העובדים מול המכירות של התעשייה האווירית. משרד הביטחון עומד בהחלטות הממשלה. את 100 מיליון הדולר שנבקעו בהחלטת הממשלה לחלופות ה"לביא" בתעשייה האווירית אנחנו ניתן. השאלה אם צריך או לא צריך מטוס אווירי הוכרעה לא בגלל צורכי

על-ידי החוזה המאפשר ביטול או ביטול הדרגתי של המטוס האווירי כשתמצא חלופה שתיתן שווה-ערך כספי של תעסוקה למטוס האווירי, כלומר, המחויבות של משרד הביטחון היא 10 מיליון דולר תעסוקה, כי stop a gap, כדבר ביניים — המטוס האווירי — עד שנמצא חלופות הולמות.

צריך לזכור שמצב התעשיות הביטחוניות בשלוש השנים האחרונות הוא בכי רע. היו קיצוצים בתקציב הביטחון וירידה בהזמנות בשווי של 400 מיליון דולר ממשאבי המדינה. הקיצוץ היה 600 מיליון דולר. שנית, היו סייגים מדיניים — וחלק מתכרי הכנסת תמכו בהם, חלקם הממשלה קיבלה — שצמצמו את שוקי הייצוא הביטחוני. הדבר השלישי — מדיניות הממשלה, ולי יש אחריות קולקטיבית כלפי כל החלטותיה כחבר בה. אלה בעצם הפכו את הייצוא לשוק הרדוד, או הייצוא בשווה-ערך דולרי, לבעיה קריטית בעיקר לתעשיות המתוחכמות. אוסיף על זה, שמכספי ההמרה שאנחנו מקבלים מהסיוע האמריקני, כלומר אם אני מעביר 100 מיליון דולר, כל שנה יש שחיקה שבין 10% ל-14% בערך השקלי בגלל הפער בין האינפלציה בארצות-הברית לאינפלציה בישראל, ויותר מכך, בגלל גידול עלות העבודה בתעשיות המתוחכמות, שהוא מעבר לאינפלציה.

ממשרד האוצר אני מקבל שום פיצוי, אפילו לא פיצוי שמקבל יצואן בצורת ביטוח שער, בעד כספי ההמרה, כלומר, כעבור שנתיים 100 מיליון דולר שווים 70 מיליון דולר. לא שאינני מקבל 100 מיליון דולר נומינלית אלא בכוח קניית העבודה בתעשייה האווירית יש ירידה ב-30% בשנתיים.

נוסף על כך יש כמה פרויקטים בתעשייה האווירית שאינם קשורים בביטחון, כמו ה"אסטרס", ובעיקר המדיניות הכלכלית של הממשלה. בעצם התעשייה האווירית, רפא"ל והע"ש מצויים שלוש שנים בהפסדים כספיים. אלה תעשיות מפסידות. התעשייה האווירית היא חברה ממשלתית, אבל רפא"ל והע"ש היו יחידות סמך. הווי אומר, כשרפא"ל מפסידה זה על חשבון עוצמת צה"ל, כי אנחנו צריכים לשלם את ההפסד, ואם בשנה העברה הפסידה רפא"ל בין 50 ל-70 מיליון שקל, פירוש הדבר פחות 50 — 70 מיליון שקל לצבא-ההגנה לישראל לכל צורך שיש לו.

המדיניות הכלכלית ובעיות בייצוא, נוסף על ביטול פרויקט ה"לביא", הכניסו את כל התעשיות הביטחוניות למצוקה. מי שמתחילה לצאת מזה היא התעשייה הצבאית, שהיתה הראשונה שחזתה את הצפוי, ולפני שלוש שנים פיסרה עובדים, כיוונה את מאמצי הייצוא שלה בעיקר לשוק שאינו דולרי. השיגה פריצה רצינית באירופה ובמדינות אחרות, היום היא במצב הטוב ביותר בין התעשיות הביטחוניות. עדיין אין היא מרוויחה.

לכן, כשמדובר בתעשייה האווירית, יש לנו מתרחבות, על-פי החלטת הממשלה, לתעסוקה ב-100 מיליון דולר, וזה נוסף על מה שצה"ל מכניס באופן רגיל, למעלה מ-200 מיליון דולר. כל היתר זה ייצוא: ייצוא דרך משרד הביטחון וייצוא אחר. בסך הכול קרוב יש למיליארד דולר מכירות.

יש עדיין, כנראה, אבטלה סמיה בתעשייה האווירית. אנחנו עומדים במחויבות של משרד הביטחון על-פי החלטת הממשלה. יתירה מכך, אנחנו עושים מאמצים על-איים להבטיח ייצוא. נטלנו על עצמנו סיכונים בעסקה מסוימת עם מדינה דרום-אמריקנית. אנחנו מוכרים במחיר נמוך את ה"פפירוס" וציוד ישן נוסף כדי לאפשר ייצוא. כדי לספק תעסוקה.

הקיצוץ, כעקבות ביטול ה"לביא" לשנתיים הקרובות יותר דולרים יוזמו לארץ, יותר דולרים בשנתיים אלה מאשר אילו היה נמשך פרויקט ה"לביא", גם לאחר כיסוי עלות סגירת הפרויקט. מדובר עוד ב-300 מיליון דולר קניית גומלין ישירות שהיו מופסקות לשנה התקציבית האמריקנית הנוכחית והקרובה, עוד 100 מיליון דולר המרה כל שנה, כלומר 200 מיליון דולר. הרווחנו עבודה ב-300 מיליון דולר בארץ, שלא היינו מרוויחים אותה אילו המשכנו בפרויקט ה"לביא". אינני רוצה לדבר על מה נקבל באופסט על עסקת ה-F-16. אני מוכרח לומר שהאמריקנים סייעו לנו משמעותית בעניין הורדת מחיר ה-F-16. רק אתמול, אם אינני טועה — אני מקווה שזה סופי — הקונגרס הוריד לנו לפי פניית הפנטגון ולפי פנייה שלנו עוד 60 מיליון דולר מעסקת ה-F-16. אנחנו נרד מתחת ל-2 מיליארדי דולר בעסקה הזאת.

יובל נאמן (התחיה):
מה החלוקה בין סוגי ה-F?

שר הביטחון י' רבין:
60 מטוסי F-16 ו-5 מטוסי F-15. וזאת עם שיפורים שממילא היינו צריכים להכניס ב-F-16. על זה נקבל גם עבודות בארץ, לא רק לתעשיות הביטחוניות. הווי אומר, גם נשארו ההמרות, גם הוגדלו וגם נקבל קניות גומלין כעד קניית F-16.

אין לי ספק שבשעייתן של התעשיות הביטחוניות היא קשה. התעשייה הצבאית בנויה על 75% יצוא. זה מצב לא בריא. רפא"ל בנויה כמובן על פחות יצוא, אבל גם שם זה הולך וגדל. התעשייה האווירית בנויה על 60% יצוא; פורמליט אולי יותר, אבל יש חלק של יצוא בטוח שאינני מכניס אותו ליצוא.

זה מבנה לא טוב. זה נובע מגורל תקציב הביטחון. כל עוד זה יהיה היקף תקציב הביטחון, בהיקף הזה של תעשיות, הסיכוי שלהן לקיים את גודלן, לקיים או להרחיב אותו, הוא רק בתחום הייצוא. מוטב שהעובדים וההנהלות והתומכים ידעו זאת. זוהי המציאות הנראית לעין.

כחצעה לסדר-היום שהגיש חבר הכנסת יובל נאמן כתוב שהוא מבקש ועדת חקירה. האם אתה עומד על זה?

יובל נאמן (התחיה):
לא. אני מוריד את זה.

שר הביטחון י' רבין:
אם אתה עומד על ועדת חקירה, אני מבקש להסיר את הצעתך מסדר-היום. אם ויתרת, אני מוכן להעביר את שתי ההצעות לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

הי"ר ח' גרוסמן:
אני מודה לשר הביטחון על התשובה המקיפה והממצה. חבל שאין פה יותר חברי כנסת. חבר הכנסת רן כהן, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת החוץ והביטחון?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

הי"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת יובל נאמן?

יובל נאמן (התחיה):
כן.

הביטחון, לא בגלל צורכי צה"ל, אלא כעין מעבר חלק מן ה"לביא" לקראת חלופות צה"ל. לדעתי אין לו עתיד.

הבעיה השנייה היא רוחניות הייצוא, ולמעשה ההפסדות של המפעלים, ובכללם התעשייה האווירית, והצורך — כחברה — להתכנס בין הוצאות לבין הכנסות. מה גם ששתי חטיבות שהיו קיימות קודם, ייצור מטוסים והנדסה, היו מנופחות. אולי זה, יותר מכל דבר אחר, תרם לחיסול ה"לביא". היה זה שיא של חוסר יעילות ובזבז שניתן היה למצוא במערכת כלשהי. והיום עיקר הבעיה הוא באמת בחטיבה הזאת, שהוקמה משתי החטיבות, הנדסה וייצור. הבעיה הן לא קריטיות, לא ב"כדק", לא ב"מבט", לא ב"מלס", לא ב"דמחא", בווראי לא ב"אלתא", אלא באותן חטיבות שהיו קשורות, הנדסה וייצור, ה"אסטר", ה"לביא", ה"אכל" אינני יודע מה. והתעשייה האווירית כחברה עסקית חייבת או למצוא יצוא כסדר הגודל של תקציב הביטחון, או להתקיים על-פי החלטות הממשלה. מעבר לזה אין. בקושי עומדים בזה, על חשבון דברים אחרים.

אשר לרפא"ל — רפא"ל הפסידה כסף, גם היא גמרה עסקת יצוא שלא נוצלה בצורה נכונה לקראת העתיד. רפא"ל הצטמצמה ב-1,000 איש. גם היא היתה מאוד מנופחת. החיבור של מוסד מחקרי ומוסד ייצורי מגדיל מאוד את עלות הייצור. עכשיו היא צריכה להצטמצם עוד ב-650 איש. 340 כבר פורשו. היתה שם יחידת ניסויים "מוטסט", בתל-אביב, לא כשרה הניסויים. אנחנו מעריכים שאפשר להצטמצם שם ב-100 איש בלי לפגוע בעניין. נתנו קדימה לכל אלה שעברו למצפה-רמון. שהם לא יפוטרו. מי שיעבור, לא יפוטרו. הניסויים אינם בתל-אביב אלא באזור זה. ואכן, אנשים מספר הסכימו לעבור. היום במצפה-רמון כמעט אין תשלום מס הכנסה. כמה מהם שרצו לעבור, חכו עליהם ברכה.

נצטרך לצמצם גם ברפא"ל. איננו יכולים לשאת בהפסדים. ברפא"ל יש הנהלה חדשה, והיא עוסקת בנושא הייצוא כתנופה רבה — אני מודה, תוך סיכונים, לעתים בהתנגדות המטה הכללי, אבל על-פי הכרעתי, כדי לאפשר להם מרווח-ייצוא, וגם חשיפות. בלי זה אין ייצוא. גמרנו את התקופה שמוכרים למדינות שקונות junk, אם לא נמכור דברים מחקרמים, לא נדחור לשווקים של מדינות מחקרמות. אם איננו רוצים למכור לאלה שהם לעתים מוקצים מחמת מיאוס בעולם, או אין להם ברירה, ורוצים באמת להתמודד בשווקים הפתוחים יותר — צריך להתגבר על כמה מגבלות: מוצרים מתקדמים, כושר תחרות, תחרותי-כלכלי, עמידה בזמנים, עמידה בספציפיקציות.

לכן, אין מנוס, התעשיות ומוסדות המחקר צריכים להתכנס כפי שתע"ש עשתה. לכן, אלה הדברים שאנחנו עומדים בפניהם בטרגם אני יכול לומר מה יהיה אם משרד האוצר לא יססה חלק מההוצאות של צה"ל בפעילות כשטחים. יכול להיות יותר רע. אנחנו נאבקים ועושים מאמצים כדי שלא להגיע לכך.

אני רוצה לומר, עם כל הצער, עם כל הרצון שלי לשפר תנאי עובדים, שאם אכן ההסכמים האוטומטיים שחלים על עובדי המגזר הציבורי יחולו גם על החברות הממשלתיות, יהיה לנו עוד "כרוך". אין כסף לשלם. אלה חברות כלכליות. אם אתה לא מצליח למכור — אין לך הכנסות.

עם כל הרצון לסייע ולשפר, אנחנו מצטמצמים. היצוא לא גדל אלא במקצת, תקציבי צה"ל קטנו משמעותית עקב

הכנסת ר' כהן וי' נאמן לוועדת החוץ
 והביטחון נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
 אני מעמידה את ההצעה להצבעה.

היו"ר ח' גרוסמן:
 חברי הכנסת, הישיבה הבאה — כיום שני הבא בשעה
 16:00. ישיבה זו נעולה. תודה רבה לאלה שנשארו איתי.

ה צ ב ע ה
 ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי

הישיבה ננעלה בשעה 18:19.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות תמ"ח — ת"ן

- א. שאלחות בעל-פה.
- ב. שאלחות ותשובות.
- ג. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ד. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו.
- ה. לימודי מדעים-מדויקים בכתי-הספר — הצעות חברי הכנסת "צבן ו" ארצי.
- ו. הצעת חוק הרשויות המקומיות (סידורים לנכים), התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. הצעת חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] (תיקון), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- ח. הצעות לסדר-היום.
- ט. מאון הגירה שלילי בגליל — הצעת חבר הכנסת א' נחמיאס.
- י. הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון), התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 15) (קריאה ראשונה).
- יב. הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 7), התשמ"ח — 1987 (קריאה ראשונה).
- יג. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 15), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יד. הצעת חוק הנויקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- טו. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון מס' 3), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק חגורות בטיחות ברכב, התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יז. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות, התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יח. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יט. הצעת חוק פנקס הבוחרים (הוראות שעה), התשמ"ו — 1985 (קריאה ראשונה).
- כ. הצעת חוק לתיקון פקודת זיכיונות החשמל, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כא. עידוד שירות קבע של קצינים זוטרים כצבא — הצעת חבר הכנסת "שריד.
- כב. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים בשטחים — הצעות חברי הכנסת ז' עטשי, ש' אלוני, א' גרנות, כ' בן-אליעזר, מ' איתן וג' כהן.
- כג. נאום חוסיין ומשמעיותיו — הצעת חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, " צבן, מ' מעארי ו" נאמן.
- כד. הקמת מנזר הכרמליטים באושכין — הצעת חברי הכנסת ד' שילנסקי וח' גרוסמן.
- כה. העלאת מחירי הדלק לתעשייה — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
- כו. סקירת שר החוץ על פעולות משרדו.
- כז. הצהרת ישראל בעצרת האו"ם על הפסקת אש בלבנון ועל נסיגה הדרגתית מדרום-לבנון — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
- כח. הפסקת זרם המים לעיר אום-אל-פחם — הצעת חבר הכנסת ח' טובי.
- כט. התבטאויות של הרב פרדס בעיתון "כותרת ראשית" — הצעת חברת הכנסת ש' אלוני.
- ל. שניונים באמנה בין הסוכנות היהודית לממשלת ישראל — הצעת חבר הכנסת ח' רמון.
- לא. לקראת כינוס הקונגרס הציוני — הסוכנות היהודית, עתידה ומטרותיה — הצעת חבר הכנסת מ' שטרית.
- לב. ועידת הפסגה הבין-ערבית בעמאן, תוצאותיה והשלכותיה — הצעות חברי הכנסת " צבן וח' טובי.
- לג. עשור לביקורו של אנואר סאדאת — הצעות חברי הכנסת א' ורדיגר, מ' איתן ו" נאמן.
- לד. הצתת כנסיית "סנט-פאול" בירושלים — הצעת חבר הכנסת ח' טובי.
- לה. כיתול החווה עם המרכז המורמוני — הצעת חבר הכנסת א"י שפירא.
- לו. האנטישמיות הגואה ברחבי תבל — הצעת חבר הכנסת ד' מגן.
- לז. הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית בנושא מגפת הסמים בישראל — הצעת חבר הכנסת א' ורדיגר.
- לח. היחידה לפיקוח על שעות עבודה ומנוחה במשרד העבודה והרווחה — הצעת חבר הכנסת ש' בן-שלמה.
- לט. דין-וחשבון צה"ל על האירוע בכפר ביתא — הצעות חברי הכנסת ג' יציב ור' כהן.
- מ. מערכת הבריאות — הצעות חברי הכנסת ר' כהן, ג' שפט, ד' דנינו, " צבן, ח' זאד, ש' בן-שלמה ומ' גלזר-תעסה.
- מא. ועידת הפסגה במוסקבה — הצעות חברי הכנסת ג' יציב ומ' וילנר.
- מב. הצעת סיעת הרשימה המתקדמת לשלום להביע אי-אמון לממשלה בשל החלטת הממשלה לכפות על מהגרים יהודים מברית-המועצות עלייה לישראל.
- מג. הצעת סיעת תנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה בשל קריאת חבר הכנסת דראושה למדיניות ערב לתמוך באינתיפאדה.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות תמי"ח — ת"ן

91. פגישת שמיר-שוורדנרזה — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
92. מוסקבה וירושלים לאחר ועידת הפסגה ופגישת שמיר-שוורדנרזה — הצעת חבר הכנסת ר' כהן.
- 93—95. הצהרת דוקאקיס בעניין ירושלים ותגובת השר שולץ — הצעות חברי הכנסת ד' צוקר, א' ורדיגר ור' מגן.
96. מדיניות שר החוץ לקידום הוועידה הבין-לאומית — הצעת חברת הכנסת ג' כהן.
97. בתי-החולים הפסיכיאטריים — הצעת חבר הכנסת י' צבן.
98. התפטרות ברשות השירות — הצעת חברת הכנסת ח' גרוסמן.
99. הריסת בתים ומצוקת ריור במגור הערכי — הצעת חבר הכנסת ח' טובי.
100. הריסת בתים בכפרים ערביים בטייבה ובקלנסואה — הצעת חבר הכנסת מ' וותד.
101. תמיכת הדרג המדיני במתנחלים בהתנגדותם לחיילי צה"ל — הצעת חבר הכנסת ר' כהן.
102. שישה חודשי אינתיפאדה — לקחים ומסקנות — הצעת חברת הכנסת ג' כהן.
103. חצי שנה לאינתיפאדה — הצעת חבר הכנסת ג' יציב.
104. איום בהריסת עשרות בתים בכפר אדנא שבאזור חברון — הצעת חבר הכנסת ע' דראושה.
105. תנאי המעצר בבית-המעצר בקציעות — הצעת חבר הכנסת ע' דראושה.
106. התנהגות כלפי עצירים בכלא קציעות — הצעת חבר הכנסת ח' טובי.
107. עד מתי יוסיפו הכספים לזרם לארגוני הטרור ביהודה, שומרון ועזה? — הצעת חבר הכנסת ע' לנדאו.
- 108—111. הרצח במושב שקף — הצעות חברי הכנסת אמ' לין, א' ולרמן, י' ארצי ומ' כהן אבידב.
112. הדבקת תוריות פוליטיות לקצונה הבכירה בצה"ל — הצעת חבר הכנסת ד' מרידור.
113. ידיעות על עסקת טילים בין סין לסוריה — הצעת חבר הכנסת מ' חריש.
- 114—115. התעסוקה כתעשייה האווירית ובתעשיות הביטחוניות — הצעות חברי הכנסת ר' כהן ור' נאמן.

ג. הצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988

1. תיקון סעיף 1
 - בסעיף 1 לחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התשל"א—1970 (להלן — החוק העיקרי), בסופו יבוא:

"נכות" — איבוד הכושר לפעול פעולה רגילה, בין גופנית ובין שכלית, או פחיתותו של כושר זה, שבאו לנפגע כתוצאה של אחת מאלה שאירעה עקב פגיעת איבה:

 - (1) מחלה;
 - (2) החמרת מחלה;
 - (3) חבלה.
2. תיקון סעיף 3
 - בסעיף 3 לחוק העיקרי, בסופו יבוא "ובכפוף לאמור בסעיף 12".
3. תיקון סעיף 4
 - בסעיף 4 לחוק העיקרי —
 - (1) במקום המלים "נקבעה לנפגע דרגת נכות כאמור בסעיף 5" יבוא "נפגע שכתוצאה מפגיעת איבה נגרמה לו נכות ודרגת נכותו נקבעה כאמור בסעיף 5";
 - (2) אחרי "8" יבוא "16" ואחרי "35" יבוא "36", 37.
4. תיקון סעיף 5
 - בסעיף 5 לחוק העיקרי, סעיפים קטנים (א) עד (ג) יסומנו (ב) עד (ד) בהתאמה, ולפניהם יבוא:

"(א) תנאי לקביעת דרגת נכותו של נפגע לפי סעיף זה הוא אישור, כאמור בסעיף 12, כי פגיעה שאירעה לנפגע היא פגיעת איבה."
5. תיקון סעיף 7
 - בסעיף 7 לחוק העיקרי, במקום "ד"32" יבוא "32, 32א ו"33א".
6. ביטול סעיף 7א
 - סעיף 7א לחוק העיקרי — בטל.
7. תיקון סעיף 9
 - בסעיף 9 לחוק העיקרי, במקום "עד ד"7" יבוא "עד ד"7, 7א".
8. תיקון סעיף 15
 - בסעיף 15 לחוק העיקרי, אחרי "סימנים א' וב'" יבוא "למעט סעיף 137א".
9. תחולה
 - בן משפחה של נפגע שנפטר לפני פרסומו של חוק זה ושעה שנפטר היה מתחת לגיל 14, יהיה זכאי לתגמול לפי החוק העיקרי החל ביום פרסומו של חוק זה.

ד. הצעת חוק הרשויות המקומיות (סידורים לנכים), התשמ"ח — 1988

3. הוראות מעבר

במדרכה, באי־תנועה ובאבני שפה הקיימים כיום תחילתו של חוק זה, יוחקנו שיפורים כאמור בסעיף 1 בתוך חמש שנים מיום תחילתו של חוק זה, ובלבד —

(1) שיוחקנו בהודמנות הראשונה שבה מתקנים או משפצים מדרכה קיימת; וכן

(2) שמדי שנה יוחקנו שיפורים כאמור ב־20% לפחות מהמדרכות הקיימות, תוך מתן עדיפות למעברים בקרבת בניינים ציבוריים.

4. ביצוע ותקנות

שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.

5. תחילה

תחילתו של חוק זה בתום שלושה חודשים מפרסומו.

1. סידורים לנכים במדרכות

ליד כל צומת שבו רשאים הולכי רגל לחצות את הכביש ובכל מעבר חצייה מסומן יהיו המדרכה, אי־התנועה ואבני השפה מונמכים באופן המאפשר ירידה ועלייה נוחות בעגלת נכים לכביש וממנו, בשיפוע שלא יעלה על 10%.

2. מעבר לעגלות נכים

(א) לא יוקם ולא יוצב על מדרכה מתקן כלשהו, אלא אם כן הושאר מרווח למעבר נוח לעגלת נכים.

(ב) במקרים מיוחדים, כאשר רוחב המדרכה במקום פלוני או בקרבתו, אינו מאפשר קיום הוראות סעיף קטן (א), והצבת המתקן או הקמתו חיוניים לצורכי ציבור, רשאי ראש הרשות המקומית להחיר הקמה או הצבה של מתקן בסטייה מהאמור בסעיף קטן (א).

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 3

שר האוצר מציע:

במקום סעיף 3 יבוא:

3. הוראות מעבר

במדרכה, באי־תנועה ובאבני שפה הקיימים ביום

תחילתו של חוק זה, יוחקנו שיפורים כאמור בסעיף 1, כפי שיוורה שר הפנים, בהתייעצות עם הרשות המקומית הנוגעת בדבר ובהסכמת שר האוצר, ובלבד שיוחקנו בהודמנות הראשונה שבה מתקנים או משפצים מדרכה קיימת."

ה. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: פגיעה באוטונומיה של החינוך הדתי

3. הוועדה מציינת, כי בקטע שעליו נסוב הדיון משתמעת במפורש הסתה נגד קבוצות אוכלוסייה, דבר שהוא בגדר עבירה על החוק. במיוחד רואה הוועדה בחומרה את העובדה כי קטע כזה מופיע בפרסום שעניינו הוא חינוך לדמוקרטיה. האחריות למניעת פרסומים שבהם קיימת הסתה חלה על ראשי מערכת החינוך הממונים על הנצאות החוברות, החוזרים ותוכניות הלימודים.

4. הוועדה מבקשת מראשי חמ"ד לכדוק בעצמם כל פרסום רשמי הנושא את חתימתם, כדי ששגגות כגון עילת ההצעה לסדר־היום לא יישנו.

5. הוועדה קוראת לשר החינוך והתרבות לחזק ולטפח את מערכת החינוך הממלכתית־דתי בהיותה המערכת הדתית הציונית היחידה במדינה. מערכת זו נחונה ללחצים מצד חוגי חרדים לא־ציונים ומצד חוגים גזעניים קיצוניים. חיוקה נועד לשמר את התוכן החינוכי של הציונות הדתית. הוועדה מבקשת מהשר לדאוג לכך שמערכת חמ"ד תישאר זרם אידאולוגי וחינוכי, הפועל במסגרת חוק חינוך ממלכתי ועקרונותיו.

הוועדה מניחה שוב מסקנות אלה על שולחן מליאת הכנסת, ומבקשת משר החינוך לדווח לה בתוך שלושה חודשים על התקדמות בביצוען.

מליאת הכנסת העבירה לוועדת החינוך והתרבות הצעה לסדר־היום בנושא האמור.

ועדת החינוך והתרבות החליטה, כי מאחר שכתאריך כ"ג בסיון התשמ"ח, 8 ביוני 1988, הניחה על שולחן המליאה מסקנות כאותו נושא, בעקבות הצעה לסדר־היום של חבר הכנסת ח' רמון, חלות המסקנות ההן גם על ההצעה הנוכחית. מצורפות בזה מסקנות הוועדה, כפי שהוגשו למליאת הכנסת ביום כ"ג בסיון התשמ"ח, 8 ביוני 1988.

להלן מסקנות הוועדה:

1. מדיניות משרד החינוך והתרבות והוראות השר בעניין הגברת החינוך לדמוקרטיה ולדו־קיום במערכת החינוך מחייבים את מסגרות חמ"ד — חינוך ממלכתית־דתי. הוועדה קוראת להנהלת חמ"ד להקפיד, כי מדיניות המשרד תתבצע בכתיסהפך הן לגבי מפגשים של מחנכים יהודים ומחנכים ערבים ושל מחנכים דתיים ושאינם דתיים, הן לגבי חינוך לסובלנות כלפי האחר והשונה והן לגבי ערכי היסוד הדמוקרטיים וההומניים של מדינת ישראל, כפי שהם משתקפים במגילת העצמאות.

2. הוועדה רושמת לפניה את הודעת מנהל החינוך הממלכתית־דתי, כי הנהלת חמ"ד מסתייגת מפרסום הקטע "קירוב לבבות", וכי הנושא יפורסם בצורה שונה ומתאימה.

**ו. הודעת שר המשטרה בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא:
גנבת מכוניות לפי הזמנה של בעלי מוסכים ***

לכבוד
חבר הכנסת שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת
מכובדי,

3. נוסף על כך, משטרת ישראל ממליצה להגביל בחוק את אפשרות מסירתו של רכב שהוגדר "טוסל לוס" על-ידי חברות הביטוח ולמנוע בכך החזרתו לשוק בזהות מזויפת.

4. תופעת גנבות הרכב אינה ניתנת לחיסול. אפשר להילחם בה ולהביא לצמצומה, מעבר לפעילות המשטרה, על-ידי חיוב האזרח להוסיף אמצעי מיגון לרכבו (בדרך של חקיקה והתקנת תקנות). כך תצומצם הפגיעה בתחום זה.

ב ב ר כ ה,
חיים בר-לב
שר המשטרה

הריני להעביר את התייחסותי למסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: גנבת מכוניות לפי הזמנה של בעלי מוסכים — מכתבך מיום 23 במרס 1988.

1. היוזמה להקמת משטרה פרטית אינה מקובלת. המשטרה אמורה לעסוק באכיפת החוק בכל התחומים ולפי סדר-עדיפויות. עם זאת, תיתכן פעולה של חברה פרטית, ללא סמכויות אכיפה, שתעסוק בנושאים שיטיעו או יקלו על המשטרה בעבודתה, תוך תיאום עמה.

2. לאחרונה הוחל במימושה של יוזמה משותפת שלי ושל איגוד חברות הביטוח, שבמסגרתה תומך האיגוד בפעולות המשטרה, במימון הפעלת שוטרים בשכר ובהקצאת אמצעים. זאת במגמה לשפר ולקדם את המצב הקיים בתחום זה.

* הונחו על שולחן הכנסת כיום ד' בניסן התשמ"ח —
22 במרס 1988.

**ז. הודעת שר הביטחון בעקבות מסקנות הוועדה המשותפת (כספים-חוץ-וכיטחון) בנושא:
מצבם ומעמדם של הבדואים בישראל ***

לכבוד
מר שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת
ירושלים
נכבדי,

אשר להחלת חוק שירות חובה, נראה לנו שהנושא אינו נוגע רק לצה"ל, ויש לו היבטים הדרושים מענה הן בתחומים ערכיים והן בתחומים ארגוניים.
הנושאים ייבחנו בחינה פרטנית במדעי המתאים.

ב ב ר כ ה,
יצחק רבין
שר הביטחון

אני מתייחס למכתבך מיום 29 במרס 1988 בעניין מסקנות הוועדה המשותפת — כספים-חוץ-וכיטחון — בנושא "מצבם ומעמדם של הבדואים בישראל".

להלן הערות אגף כוח-הארם במטה הכללי:

המגמה של עידוד חיילים בדואים להתגבד לשירות בצה"ל אכן מקובלת, וכך אנו פועלים, זאת ככפוף לקריטריונים שנקבעו כסף מינימלי לגיוס.

* הונחו על שולחן הכנסת כיום ד' בניסן התשמ"ח —
22 במרס 1988.

ח. הודעת השר לענייני דתות בעקבות מסקנות הוועדה המשותפת (כספים-חוץ-וביטחון)
בנושא: מצבם ומעמדם של הברואים בישראל *

לכבוד
שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת

בהתאם להמלצתכם, נפנה חלק מסכום זה כסיוע לבניית מסגדים, בצורה מכובדת ועל-פי החוק, ביישובי הקבע של הברואים.

כ ב ר כ ה,
זכולן המר
שר הדתות

הנדון: מסקנות הוועדה המשותפת (כספים-חוץ-וביטחון)
 בנושא: "מצבם ומעמדם של הברואים בישראל"

אני מאשר קבלת פנייתך שבסמך.

בתקנות התקציב שאושרו לאחרונה על-ידי הכנסת מיועד סך של 49,000 ש"ח להשתתפות המשרד בהחזקת כלל השירותים הרתיים למוסלמים השתא.

* הונחו על שולחן הכנסת ביום ד' בניסן התשמ"ח —
 22 במרס 1988.

לכבוד
יו"ר הכנסת
מר שלמה הלל
מכובדי,

לדרוש מהאוצר להגדילו באופן משמעותי ולהעמידו על סכום ריאלי.

אני רואה בתגובתך, שמסכום מזערי זה, המיועד להחזקת כלל השירותים, יופנה חלק כסיוע לבניית מסגדים ביישובי הקבע של הברואים.

על כן אני ממליץ, שייקבע סכום מיוחד, מציאותי, לבניית מסגדים מכובדים, כפי שמאפשרים הקמת בתי-כנסת במגזר היהודי.

בכבוד רב,
חבר הכנסת י"ץ אמיר
יושב-ראש הוועדה המשותפת
למעמדם ומצבם של הברואים בישראל

בתגובה על תשובתו של שר הביטחון, מר יצחק רבין, על מסקנות הוועדה המשותפת — כספים-חוץ-וביטחון — בעניין מעמדם ומצבם של הברואים בישראל, מתאריך 17 ביוני 1988, הריני להציע ארגון פגישות בין זרועות הביטחון לבין הנכבדים הברואים ברחבי הארץ, במגמה לעודד את צעירי הברואים להתגייס כמתנדבים לזרועות הביטחון. פעולה הסברתית זו חיונית ביותר, על-מנת להשריש בתודעתם את הצורך לתת כתף ולשאת בנטל הביטחון.

בעניין תשובתו של שר הדתות, מר זכולן המר, מיום 27 במאי 1988, הריני להעיר, שהסכום הנקוב על סך 49,000 ש"ח להשתתפות המשרד בהחזקת כלל השירותים הרתיים למוסלמים השתא הינו מזערי ביותר בלשון עדינה, ויש צורך